

„Jeles bencés tanáraink” sorozatunk első kötete Jávor Egon bencésnek, a Woodside Priory első perjelének történetét tárgyalja. Most jött el az idő, hogy kiadjuk a 2011-ben megkezdett sorozat második kötetét. Szivós Donát bencés 1929–1944 között Budapesten tanított, s amint irodalmi működéséből kiviláglik, a diákpasztoráció, nevezetesen a cserkészmozgalom terén alkotott nagyot. Naplóját esztergomi házfőnöksége alatt írta, amely egybe esett a város szovjet megszállásával, Serédi hercegprímás halálával és temetésével, Mindszenty hercegprímás kinevezésével. A bencés ház a város közepén volt, így mindig az események központjába került. Bencés rendtársai élén sokat szenvedett tőlük, amely szenvedéseiről kendőzetlen őszinteséggel ír naplójában. Forrásértéke nagy Esztergom városának tárgyalt hónapjaira, a történészek már fölfigyeltek rá, ezért is indokolt, hogy gondozzuk és közreadjuk a teljes szöveget. Egyben értékes adalék a bencés rendtörténetre, a bencés reform történetének mindennapjaira.

Szivós Donát esztergomi bencés házfőnök és igazgató naplója

Szivós Donát esztergomi bencés házfőnök és igazgató naplója

Szivós Donát
esztergomi bencés házfőnök és igazgató
naplója

Szivós Donát OSB
1898–1973

Szivós Donát
esztergomi bencés házfőnök és igazgató
naplója

1945. március 21.–1946. június 29.

A bevezetőt írta és a szöveget gondozta:
SOMORJAI ÁDÁM OSB

Budapest, 2024

Jeles bencés tanáraink

2.

Rendfőnöki engedéllyel

Kiadja:

MAGYAR EGYHÁZTÖRTÉNETI ENCIKLOPÉDIA

MUNKAKÖZÖSSÉG (METEM) Budapest

és a

HISTORIA ECCLESIASTICA HUNGARICA ALAPÍTVÁNY

www.heh.hu

Felelős kiadó:

Várszegi Asztrik

Kiadói szerkesztő:

Zombori István

Fotók:

Somorjai Ádám OSB

Királyi-Kraft Károly négy freskójáról a felvételeket

Szoleczky Ferenc szívességéből közöljük

A 136. oldalon közölt térkép

Sasi Attila kartográfus munkája.

ISSN 2062-6797

ISBN 978-615-5826-37-5

Nyomdai előkészítés

Sigillum 2000 Bt.

Nyomdai munkák:

EFO Nyomda

www.efonyomda.hu

Tartalom

Szivós Donát életrajza és működése	7
Bencések Esztergomban az 1943/1944-es tanévben	8
Szivós Donát irodalmi működése:	10
Napló	13
Bencés Rend házai 1948-ban. Térkép	136
A naplóban említett bencések keresztnév szerint.	137
Életrajzok.	138
Irodalom az életrajzokhoz	138
Bencés életrajzok.	139
A naplóban említett további egyházi és világi személyek életrajzai. . .	148
Illusztrációk.	159

Szivós Donát életrajza és működése

Szivós Donát Kiskeszthelyen született, 17. gyermekként. 1898. január 6-án. A keresztségben a Bálint nevet kapta. 1915-ben öltözött be Pannonhalmán, 1973. június 28-án halt meg ugyanott. Nevét ön maga rövid i-vel írja, újabban hosszú í-vel írják.

A teológia elvégzését követően 1922-ben szentelték pappá, latin-görög szakos bölcsészdoktori diplomát szerzett. Doktori értekezését az 1925/26-os tanévben Szegeden védte meg, szövege gépelt kéziratban maradt fenn, címe: *Euripides viszonya a képzőművészethez*. 150 lap. Letölthető itt: http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/9601/1/doktori_1926_szivos_donath.pdf

Tanári működését 1922-ben Komáromban kezdte, 1925-től főiskolai tanár Pannonhalmán, majd 1929-től gimnáziumi tanár Budapesten. 1944–1946 között volt házfőnök és igazgató, valamint gimnáziumi tanár Esztergomban, 1948–1951 között segédlelkész a Józsefvárosi Plébániatemplomban, 1951–52-ben nyugalomban Budapesten, 1952-től Pannonhalmán.

1929–1944 között Budapesten tanított, s amint irodalmi működéséből kiviláglik, a diákpasztoráció terén alkotott nagyot. Naplóját esztergomi házfőnöksége alatt írta, amely egybe esett a város szovjet megszállásával, Serédi hercegprímás halálával és temetésével, Mindszenty hercegprímás kinevezésével. A bencés ház a város közepén volt, s mint a naplóból is kiviláglik, nem ugyanazon épületben, mint a gimnázium, így mindig az események központjában volt. Bencés rendtársai élén sokat szenvedett tőlük, amely szenvedéseiről kendőzetlen őszinteséggel ír naplójában. A napló nyelve magyar, az elején időnként görög betűkkel írta a magyar szavakat, ezeket igyekeztünk feloldani. Egy helyen hosszabban értekezik latin nyelven, egyébként számos esetben latin kifejezéseket és/vagy szavakat használ. Forrásértéke nagy Esztergom városának tárgyalt hónapjaira, a történetek már fölfigyeltek rá, ezért is indokolt, hogy gondozzuk és közreadjuk a teljes szöveget. Egyben értékes adalék a bencés rendtörténetre, a bencés reform történetének mindennapjaira.

A Napló négy füzetét a Pannonhalmi Főapátság Könyvtára őrzi, Szivós Donát hagyatékában, jelzete: BK 734/V. Négy irkafüzetről van szó, amelyekben tollal írt. Az első (125×174 mm méretű) előrevonalazott szótárfüzet 1950. március 21–április 17; a második (174×248 mm méretű, bencés kiadá-

sú, előrevonalazott dolgozatfüzet) füzet 1945. április 18–május 7; a harmadik (162×228 mm méretű, előrevonalazott füzet) 1945. május 8–június 26, a negyedik (123×193 mm méretű kockás irkafüzet, melynek nagy része üres maradt) 1945. szeptember 15–1946. június 29. közötti periódus eseményeit rögzíti. Négy füzet maradt fenn tehát, mind a négy eltérő méretű, tehát, ami az iskolai munka közben a kezébe akadt.

Bencések Esztergomban az 1943/1944-es tanévben

1. Szívós Donát, Kelemen Krizosztom főapát dispoziációjára¹ 1944-ben vette át a házfőnöki és igazgatói tisztet Jámbor Mikétől. Ez időtájt a következő bencések alkották az esztergomi házat és tanítottak a Szent István katolikus gimnáziumban:

2. Püvár Máté latin-német
3. Horváth Detre bölcsészdoktor, francia-történelem
4. Vértés Zoárd, latin-görög
5. Scheidl Venánt bölcsészdoktor, magyar-latin
6. Orbán Dezső, bölcsészdoktor, történelem-latin
7. Gonda Celesztin, matematika-természettan
8. Monsberger Ulrik bölcsészdoktor, latin-német, házgondnok
9. Sághegyi Medárd, matematika-természettan
10. Simon Árkád, magyar-latin
11. Serédi György, francia-történelem
12. Rozmán Erik bölcsészdoktor, magyar-latin
13. Kádi Győző, magyar-földrajz
14. Kövér Alajos teológiai doktor
15. Sarlós Engelbert bölcsészdoktor, matematika-természettan.²

Az esztergomi bencések létszáma 1944-ben tehát 15 volt, közülük a napló csak Eriket és Engelbertet nem említi. Rajtuk kívül számos számos bencést említ még, ha röviden is, rajtuk kívül 30-at.³

1 Kelte. 1955. július 1. Pannonhalmi Főapátsági Levéltár (PFL), Főapáti Hivatal Iktatott Iratai (FHII) 493/1944. ikt. szám alatt.

2 Világi tanárok: Boromissza Gyula testnevelés tanára, Cseh László rajztanár, Hajnali Kálmán óraadó tanár, ének, egyházi- és karének tanára. Lásd: *A Pannonhalmi Szent Benedek-rend és a Pannonhalmi Egyházmegye Névtára az 1943–1944. iskolai tanévre*. Győr 1943. 26–28.

3 Lásd az életrajzokat.

Az 1944. július 1-ji főapáti dispoziációval Szívós Donát kinevezése mellett Püvár Máté helyettes házfőnöki és kápolnagondnoki dispoziációt kapott még, Dr. Szalay Semjén tanár, Dr. Bognár Ede tanár, igazgatói jegyző.⁴

A rendtársak állomáshelye 1945. február 21-én felsorolja az egyes rendtársakat házanként, Serédi György már Komáromban van.

Az 1944. február 25-i főapáti dispoziációval a következő változások történtek: Püvár Máté igazgató helyettes is lett, Kádi Győző szőlőgondnok, Mariházi Bennó tanár.⁵

Horváth Detre 1944-től Pápán van.

Az 1945. július 23-i főapáti évi nagydispozicióban Dr. Orbán Dezső kápolnagondnoki beosztást kap, Dr. Monsberger Ulrik helyettes házfőnök, Dr. Szabó Farkas, Dr. Kolos Endre helyettes igazgató és tanár, Kapuy Vitál, valamint Besenyői Zsoltán személyében pedig új rendtagok kerülnek Esztergomba. Sopronba került Püvár Máté,

Mint látjuk, az esztergomi ház bencés névsora évente, ha csekély mértékben is, megváltozhatott, így voltak rendtagok, akik csak egy-két évet és voltak, mint Monsberger Ulrik, akik hosszabb időszakot töltöttek már ott – Ulrik 1931-től, tehát Szívós Donát érkezésekor már 13 éve, ami az esztergomi viszonyok és polgárok, valamint tanítványok ismeretében behozhatatlan előnyt jelentett –, és voltak, akik mintegy hazajártak egykori állomáshelyükre, így pl. Jámbor Mike, aki Szívós Donát hivatali elődje volt,⁶ két éves esztergomi szolgálat után kapott kinevezést Pannonhalmára, alperjeli tisztségre, amely a főapát után, a szerzetesi hierarchiában a harmadik legfontosabb hely a rend vezetésében. A vikárius vagy a főapáti helynök a Pannonhalmi Egyházmegye ügyeiben segítette a főapáti – ordináriusi, tehát megyéspüspöki hatáskörű – szolgálatot, így az egyházjog értelmezését.

4 PFL, FHII 493/1944. ikt. szám alatt.

5 PFL, FHII 134/1944. ikt. szám alatt.

6 Ilyen minőségében ő szerkesztette pl. a következő két évkönyvet: *A Szent Benedek-rend Esztergomi Szent István-Gimnáziumának Évkönyve az 1942–43. iskolai évről*, Esztergom 1943. és: *A Szent Benedek-rend Esztergomi Szent István-Gimnáziumának Évkönyve az 1943–44. iskolai évről*, Esztergom 1944. Jámbor Mike hivatali elődje Balogh Albin volt. – A következőkben három év évkönyve – az általános iskoláéval – összevonva egy kötetben jelent meg és nem Szívós Donát szerkesztette, mert 1947-ben már nem volt Esztergomban: *A Szent Benedek-rend Esztergomi Szent István-Gimnáziumának és általános iskolájának Évkönyve az 1944–45, 1945–46 és 1946–47. iskolai évekről*. Szerk. Monsberger Ulrik gimnáziumi igazgató és Legányi Norbert általános iskolai igazgató, Esztergom, 1947.

Az egyes, a napló által hozott bencés életsorsok alakulását lásd az életrajzoknál.

Szivós Donát irodalmi működése:

Önálló művek:

- *A mai diákja. Ifjúsági szentbeszéddek.* Szent István Társulat, Budapest, 1936. Új lenyomat: 1941. 324 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 11 (1936) 379.
- Szunyogh Xavér Ferenc bencéssel közösen: *Haec loquere. Szentbeszédvázlatok.* Szentírás Egyesület, Budapest 1937. 187 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 12 (1937) 371.
- *Diáklelkigyakorlatok.* Szent István Társulat, Budapest, 1938. 314 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 14 (1939) 53–54.
- *Emberek a mérlegen: Krisztussal vagy ellene?* Korda, Budapest 1941. 193 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 16 (1940) 382–383.
- *Világáramlatok sodrában. Diákexhortációk.* Korda, Budapest 1940. Utányomás: 1941. 210 lap.
- *Szülők, tanárok négy szemközt.* Korda, Budapest 1944. 408 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 19 (1944) 235–236.
- *Szerelmes vagy?* Korda, Budapest 1942. 2. kiadás: 1944. 340 lap.
- *Magyar vagyok!* Korda, Budapest 1943. 326 lap. Recenzió in: Pannonhalmi Szemle 18 (1943) 314–315.

Kisebb közlések⁷

Aradi Katolikus Tudósító 1939

Cserkészvezetők Lapja

Az ifjúság vallásos és hazafias nevelésének mai kérdései, in: Pannonhalmi Szemle 19 (1944) 47–52.

Az Úr 1934

Égi hullámokon 1. Budapest 1939 (Rádiós szentbeszéd)

Élet

⁷ A Magyar Katolikus Lexikon Budapest, XIII (2008) 322. alapján.

Erdélyi Római Katolikus Hitoktatásügyi Kongresszus, Marosvásárhely 1943. október 19–21. Budapest 1944. (Az ifjúság vallásos és hazafias nevelésének mai kérdései – és: Pannonhalmi Szemle 1944. 47.)

Katholikus Szemle

A „Szentimrész munkaközösség” idejének termése, in: Katholikus Szemle 58 (1944) 6. sz. 181–182.

Magyar Cserkész:

XI. Pius, in: Magyar Cserkész 20 (1938) 11. sz. 2.

Frontmögötti hősök, in: Magyar Cserkész 21 (1939) 2. sz. 1.

A magyar cserkész karácsonya, in: Magyar Cserkész 22 (1940) 7. sz. 2.

Magyar Középiskola 1944. 5. szám

Magyar Kultúra 1938/39

Szent Margit és szigete I. h. 1944. (Árpádházi Szent Margit örök korszerűsége)

Utunk 1935/36, 1938/39, 1940/41

Zászlónk: 1927/28, 1943/44

Írói álnéven

Új Ember: A magyar cserkészlet útja, 1945 október

Recenziók:

Ifjúsági irodalom (Pohárnok Jenő: A gyermekek királya; Migend Dezső: A sao-matheusi remete; Székely Nándor: Krisztus apródjai; Tarczai György: Margit-legendák), in: Pannonhalmi Szemle 3 (1928) 251–253.

Tóth Tihamér: Krisztus és az ifjú - Character des jungen Menschen, in: Pannonhalmi Szemle 3 (1928) 351–353.

Pohárnok Jenő: A verhetetlen tizenegy in: Pannonhalmi Szemle 11 (1936) 308–309.

Szivós Donát

NAPLÓ

1945. III. 21. Szerda: 1. nap.

Pincében alszunk. Éjjel fél háromkor irtózatos dörrenésekre ébredünk. Tudjuk, hogy a házba csapott, de nem tudjuk, hová. Felkelek. Belülről semmi nyomát nem látom a bombázásnak. Megnyugszom: Talán nem mi kaptuk. Visszafekszem. Aludni nem tudok. A többiek sem. Csak Ulrik^{*8} horkol egészségesen. Fáradt szegény. Beszélgetnek. Én imádkozom. Korán volt ma a reggeli imádság, de szívből jött. Mintha a jó Isten a nagy ünnepeinket választaná ki: Karácsony is a megszállás kezdete volt. Ma Szent Benedek napja is az lesz: Olyan szívből imádkoztam pro incolumitate Ordinis et Regni.⁹ Szent Benedeket kértem: védje meg a fiait Esztergomban.

½ 6-ig talán 10 percet aludtam még. Felkeltünk. Közben: ½ 3 után is jelentette Szomorné a magyar katonáktól kapott híreket: A németek kilátástalannak látták a védést (ők mondták ki először!), a magyar gyalogság a Szamarhegyen nem tudta tartani az állást, a monitorok katonákat szállítottak a primás-szigetre. A katonák elvonulnak. 6-kor még irtózatos ágyúzás, aknázás. A magyar katonák szomorúan lézengenek. Nincs vezetőjük. Nem tudják, mit csináljanak: szeretnének maradni, de félnek. Mi az itt hagyott kézigránátokat és töltényeket hordjuk ki az utcára. Akkor látom: Hősi halott lett a szobám. Az első szoba ablakába kapta a gránátot. Az íróasztalt másfél méterrel továbblőkte. Könyveim, képeim, a bútorok elpusztultak. Zoárd* szobája fölé két akna esett. Átütötte a padlás tetőzetét, de a mennyezetet szerencsére nem ütötte át.

Misézni nem merek: olyan ágyúzás és aknázás van. Sajnálom: Szent Benedek napja mise nélkül! 23 év óta először.

8 Csillaggal jelöljük azon bencések, egyházi személyek és közéleti személyiségek nevének első előfordulását, akiknek rövid életrajzát kötetünk végén adtuk meg. A bencéseket a naplóíró szerzetesi néven említi, vezetéknéven lásd a külön táblázatban.

9 A Rend és az Ország sértetlenségéért (latin). Mindmáig a napi imaszándék Pannonhalmán, Szent István alapító király szándékára visszamenőleg. Maga a latin fogalmazás is arról tanúskodik, hogy a naplóíró, esztergomi házfőnökként is a Pannonhalmi Szent Benedek-rend tagja.

7 óra felé Jánoskuti* jelenti, hogy hivatalos helyről tudja: harc nélkül fogják átadni a várost. Örülünk neki, mert már úgyis sokat szenvedtünk. A három utolsó nap pedig egyenesen borzasztó volt.

Közben csak ácsorgunk: Várjuk az oroszokat. Egyesek szerint csak délután vagy holnap jönnek. Irtózatosságot okozó és nagy légítévékenység.

8 óra felé megkérdem a pedellust, merre-e ministrálni? Bátran jön, és egyszerre mégis hárman misézhetünk. Öröm volt. A memento, ha valaha, most szívből jött. Ments meg minket és a Rendet!

Mivel nincs kilátás, hogy jönnek, megkezdődött a harmadik várakozási nap. Ödön bácsi (Major Ödön*) nálam van. Beszélgetünk. 11 órakor véletlenül kinézek az utcára, látom, hogy a ragyogó napfényben négy orosz kézigránáttal és géppisztollyal mosolyogva megy az utcán. Utána a többiek a táti út felé: Örülünk, talán áthömpölyög rajtunk a vész.

Első kép: Egy koldus cigányasszony, aki előbb nálunk kért kenyeret, megszólít egy orosz tisztet és cigarettát kér. Az előveszi ezüsttárcáját. Megkínálja. És az asszony maga vesz a tárcából cigarettát. Rögtön utána a második kép: Katonák mennek és kiáltják: Bort! (Megremegek: Mi lesz, ha...)

Délben Szent Benedek-ebéd: Vendégünk: Bornemissza tornatanárunk és Major Ödön. Menü: Hamisleves és szózott disznóhúsból pörkölt és kompót. ‡Háromféle borunk volt: vörös, pannonhalmi és esztergomi újbor.‡¹⁰ Ilyen egyszerű menü aligha volt még a Rendünkben Szent Benedek napján. De örülünk, hogy még nyugodtan megehettük.

Amint kijövünk ebédről, a kapu alatt megmotosz bennünket (Ulrik, Árkád,* én, Major Ödön) egy orosz közlegény, és órát keres. Nincs, mert érdekes, mindhármunktól már karácsonykor elvették az órát. Cigarettát kér. Adok. Rágyújt és elmegy.

Autók, katonák nagyobb tömegben mennek Tát felé. Du. 1/3 3-kor. Viszont aggaszt, hogy Dorog felől pedig jönnek a városba a tankok: Ezek mentek a Dunapart-ra. Egész nap, különösen délután lövik Párkányt. Esztergom pihen, úgy, hogy ‡Celesztin* az ebédnél ezt mondta: szent Benedek meghozta a békét.‡

Hu. 4-től fát fűrészeltünk Ulrikkal. Jelentik, hogy két orosz katona az óvóhelyen van: Bort keresnek! Mivel látják, hogy nincs, elmennek.

Este hallom: Székesfehérvár és Komárom elesett. Bárcsak könyörülne meg az Isten a szenvedéseinken, és vinné gyorsan tovább a frontot, mert félünk: A városnak nincs élelme. Nem vetettek. Földmunkákat nem végeztek. ‡Mi lesz?

¹⁰ A kettőskereszt közt szereplő szövegek az eredetiben görög betűkkel íródtak.

Nem tudjuk kielégíteni az orosz, akkor rabolni és erőszakoskodni fog. Úgyis félünk, hogy nem kapván rumot és bort, akkor erőszakoskodni fognak, kutatván és rekvirálván.‡

Félek az éjszakától: Azt hiszem, hogy ez éjjel lesz a razzia, mert napközben nem kutatták át a lakásokat.

Minden rendtárs a szobájában vacsorázik. ‡Délelőtt elterjedt a hír, hogy bolgárok is vannak a megszállók között, örültünk neki, mert azt hisszük, nem lesz akora brutalitás.‡

Mikor délelőtt először megláttam az oroszokat annyira féltem, hogy ösz-szeszorult‡ a torkom. Alig tudtam beszélni, és valami olyan belső szorongás vett rajtam erőt, hogy szinte dideregtem.‡

Este ¼ 10-kor két orosz jött vízért a lovaknak.

1945. III. 22. Csütörtök. 2. nap.

Nyugodtan aludtunk. Nem volt razzia. Reggel ½ 8-kor egy tiszt négy katonával bejött, de mikor megmondtuk, hogy kolostor és iskola, elmentek. (Ulrik hallotta a kápolnában, hogy oroszok vannak itt, nem mozdult. ‡Azt hiszem, tudatosan nem akar érintkezni az oroszokkal, mert okulva a karácsony előtti dolgokon, fél, vagy azt gondolja, csinálja most más.

Celesztin nagyon jókedvű. A tolmács eddig még felmondta a szolgálatot: kétszer is, amikor szükség lett volna rá, ágyúval jött elő, de elkésve.‡

11-kor kidobolták: 1) Tisztviselők azonnal foglalják el helyüket. 2) Bor-készletek bejelentendők.

Már terjednek ellenőrizhetetlen hírek fosztogatásról: Bor, Ruhák – Postasomagok –

½ 2 óra után Ulrik dolgozik az ablakok megjavításán, és bejön három orosz. Bort kérnek. Nincs. ‡Meglátták kezén a karórát. Elviszik. Ulrik könyörög és mondja, hogy a másik óráját is oroszok vitték el. Erre adnak neki egy arany női órát és mikor már elmentek, visszajöttek és adtak még neki egy aranygyűrűt is.‡

Sternberg gróf¹¹ (akit kiraboltak az éjjel) és Boér prefektus* gyalog elindult Budapestre. De szívesen mennék én is kettős szempontból: 1) megtudni, mi lett a pesti rendtársakkal, 2) mert már visszavágyok tanárnak. Nehéz az egyházért való felelősség. Remegek, ha lépéseket hallok a szobám előtt a folyosón, mert azt hiszem, most értem jönnek.

11 Az esztergomi von Sternberg grófok háza a Széchenyi téren, tehát a város főterén volt.

Egyre több reális hír van a rablásokról. Divéky Adorján* professzornak csak annyi ruhája maradt, ami rajta volt.

Ma ástam a virágoskertünkben, hogy az aggodalmamat csökkentsem.

1945. III. 23. Fájdalmas péntek. 3. nap.

Hála Istennek az éjjel nem történt semmi baj. Óh, mennyire más most a reggeli imám: Milyen szívből mondok hálát egy ilyen éjszaka után, hogy élek.

De félünk valamennyien: Biztos jele, hogy a reggelinél alig tudunk egy-két szót szólni, mert úgy vagyunk, mint az evangéliumban: mulieres terrent nos atrocitates cum feminis narrando.¹² Az éjszaka tele volt ilyenekkel. És a gyerekek, elsős gimnazisták tudnak ilyenekről.

‡Tegnap délután magam láttam, hogy fiákerban két orosz között hurcolnak egy nőt. Ma reggel egy elsős gimnazista mondja nekem ugyanezt, saját szemével látta azt is, hogy véres az arca, és hogy a katonák ráütöttek, hogy ne ordítson.‡

Reggel ¼ 8-kor öt orosz jött egy tiszt vezetésével.

Kezet fogtunk. Vízért kért a lovaknak. És jöttek is itatni.

Ahová a katonák fosztogatnak, megjelenik a csőcselék, hogy elvigye a koncot. Két fegyveres orosz katona tart állandóan őrzőjáratot az utcánkban.

Ebéd előtt kétszer házkutatás. Másodszor farkaskutyával. Megdőbbentünk. A tiszt három csomag szimfóniát követelt.

Medárd,* akinek csodálom idegzetét, reggel áriákat énekelt, a kutatás alatt furulyázott, – szobája szerencsés fekvése miatt boldogan nem tud a dolgokról. Árkád szobájában van, és nem vesz tudomást a dolgokról. Celesztin a gimnáziumban tesz-vesz – nem törődik azzal, mi történik a házban. Hármónké (Zoárd, Ulrik, én) a gond.

Ebéd végén felkeres bennünket Dorogról a halottnak mondott Bukor titkár. Míg ő nálunk van, ismét jön a tiszt szimfóniáért. Mind elviszi. Kb. 8-10 (20-as) csomagot. A Zoárdnak ad 200 P-t, a házvezetőnőnek 600 (hatszáz) P-t. Mikor ezt mondtuk, nincs: megfenyegetett, hogy végigkutatja a házat. Remegünk, mikor fog megint visszajönni, mert nincs cigarettánk. ‡A bort nem vette észre.‡

Fél óra múlva visszajött a konyhába. Leült. Ulrik, Zoárd (akik idegességükben összekaptak), a pedellus és én, majd később Medárd volt ott. Beszél-

12 Talán: Asszonyok mondják el a szörnyűségeket, amelyeket a nőkkel beszéltek meg (latin). Nem újszövetségi idézet.

gettünk vele, majd amikor a házvezetőnő kiment, hamarosan elment azzal, hogy visszajön. Remegünk, mert tudjuk, mit akar.

A városban az anyák jajgatnak, sírnak, rejtik a lányokat. ‡Azalatt az oroszok az utcán bicikliznek az elvett gépeken, de olyan ügyetlenek, mint a bicikliző majmok az állatkertben. – Mások fiákkeron hordoztatják magukat. Azt mondják, hogy az OSZTGE¹³ házbán részegen dőzsölnek.‡

Márc. 21–23-án nem volt repülőtámadás. Belövésekről sem tudok.

Remegve félek az éjszakától. Istenem, mikor lesz vége a szenvedésünknek? Már három hónapja tart a megpróbáltatás.

A pedellusunk apósának a csizmáját levetették és elvették, helyébe adtak neki egy pár bakancsot és rövid lábszárvédőt.

1945. III. 24. Szombat: 4. nap.

Éjjel 3 óra után dörömbölnek a kapunkon. A legrosszabbra elkészülve talpon van az egész óvóhely, és megyünk eléjük, remegve, mi lesz. – Hála Istennek semmi se lett, mert lovakat hoztak itatni a kúthoz. Lefeküdtünk és tovább aludtunk. Reggelig még háromszor zavarogtak, de nem jöttek le az óvóhelyre.

Délelőtt fát hordtunk, és ástam a virágoskertben.

Elvégeztem a gyónásomat. Jöjjön, aminek jönnie kell!

És jön is a baj csakhamar: Az őrmester megint jön. Cigarettát követel. Ád egy marékra való magyar és orosz pénzt a házvezetőnőnek. Ulrik, Medárd és a pedellus nyugtatják, mert szörnyen követelődzik. De csak akkor hallgat el, amikor egy kapitány jön a kíséretével. Bemennek oda, ahol az előbb mi ettünk. Babfőzeléket adunk nekik. Esznek, és isznak rá a maguk borából.

½ 3-kor délután: lakást foglalnak le az őrmesternek és néhány katonának. Nyüzsögnek az oroszok az udvaron: öt-hat pár ló van az udvarunkon, kocsik. Sőt egy kis páncéltörő ágyút (vagy nem tudom mi) is állítottak fel a kapunk alatt.

Ma jött az új városparancsnok a megyeházára. Halottaikat a Hősök terén temetik el tömegsírban.

A szöllőnkben raboltak a vincelléréknél.

13 OSZTGE: Országos Szent Gellért Egyesület. 1931-től az egyesület az esztergomi Sándor-palotában tartotta kultúrösszejöveleit, a ház Szent Gellért-kápolnája előtt. Jókai utca 1. sz. alatt, a Bottyán János utca és a IV. Béla király utca találkozásánál, az esztergomi bencés rendház közelében.

‡A Zoárd beengedett hozzánk három lányt, akik az oroszok erőszakoskodása miatt menekültek hozzánk. A padláson rejtette el őket. Míg az elszállásolás folyt, egy ukrán katona megtalálta őket a padláson. Kétségbeesem. De jó az Isten. Az ukrán katona megengedi, hogy az apja, aki éppen ebédet hozott nekik, hazavigye őket, mert mint mondta, ő nem bántja őket, de nem garantálja a többi orosz.

Megszabadultunk. A pedellus ma is és tegnap is sok szolgálatot tett.‡

A katonák igen jól érzik magukat a házunkban, adja Isten, ne legyen kárunk belőle. Félek, mert isznak. Az utcán igazoltatták a férfiakat, és elviszik őket munkára, de hogy hová, nem tudom. Külön rossz pont, ha valaki a németek alatt végzett kényszermunkát.

Mi lesz az éjszaka? Félek a rendtársak ellátása miatt. Izgat, hogy hogyan tudjuk biztosítani a misebort, hogy misézhesünk. *Circumdederunt nos insidiae.*¹⁴ Kanonokoktól és másoktól, akik nem tartózkodnak a lakásukon, tehergépkocsin hordanak el mindent.

Délután ½ 6-kor észrevevessük, hogy felforgatták a bunkerunkat. Ott találunk egy katonát, tagad mindent. Lehívnak egy másikat: Bejelenti, hogy lelövi azt, aki tette. Mellesleg ott jelenlétemben a gyanúsított kivesz Moldoványék kosarából öt tojást, kettőt nyersen megiszik, hármat elvisz.

Mikor a bunkert átkutatjuk, látjuk, hogy a talált bort még a bunkerban megitták (1 ½ liter) és a málnaszörpöt. Még gyertyatartós gyertyát is vittek oda. Vizsgáljuk a krumplipince ajtaját. Fejszével fessegették. Ekkor ismét jön gyertyával a gyanúsított. Azt mondja, hogy beteg, le akar feküdni. Felkísérjük az őrmesterhez, aki biztonságot ígért nekünk, színészkedve elítéli és azt mondja, hogy megy ki mindjárt a frontra. El is mennek.

Ugyanakkor jön a ferencesektől Illés [laikus testvér]* és Tivadar Atya,* és jelentik, hogy a szőlőnkben megtalálták és elvitték a bort és az élelmiszert.

Erről beszélgetünk. Közben jön az őrmester, és villanylámpával ránk világít. Árkád észreveszi, hogy az előbb a bunkerból elvitt zseblámpája ez. Viszszaveszi tőle. Az óráját, amit szintén akkor vittek el, kéri, de nem kapja meg.

Vacsora végén az őrmester bejön az asztalunkhoz, kucsmásan ott ül és cigarettázik. ¼ 10-kor otthagytam Ulrikkal és Medárdal.

A délelőtt megtalált két lány délután a konyhában volt. A katonák is látják. Most a bunkerban feküdtek le. Izgulunk miattuk.

14 Körülvettek minket a fondorlatok (latin).

Éjjel nem történt semmi, csak egész éjjel gyötrő álmaim voltak: Megérkezem Amerikába, Wellington városba (így álmodtam!), és mindenemet ellopták, – és gyötört, most mit tegyek kifosztva egy idegen világban. A szőlőnkben lévő IV-es Horváth Feri állandóan velem volt álmomban, ő amerikai állampolgár.

1945. III. 25. 5. nap. Virágvasárnap.

Mi lesz ma. Reggel ¼ 7-kor írtam le az előző nap délutánját és az éjszakát.

Első kép máma: Virágvasárnap reggel 7 óra, és férfiak lapáttal tömegesen mennek közeli munkára.

Reggel már nyitogatják a nyolcas ajtaját.

Délelőtt 10-kor megyünk az összes hivatalvezetők a megyeházára a városparancsnok parancsainak meghallgatására. Az iskolák rendbeteendők és megnyitandók. A takarékpénztár kulcsainak esete. A nyilvánosház ügyét egy 12-13 éves tolmács tolmácsolja. Nem engedélyezi a parancsnok.

Zoárd többször bejön és nyugtat.

Ebéd alatt feltörik a házi pince vasajtaját. Viszik a bort és az ott pácolódó nagy mennyiségű húsunkat, amely a ház élelmezésére szolgált volna.

Ez az én sorsom: E nehéz napokban ebéd után rögtön elmegy a házból Celesztin. Ulrik keresztutat vezet a szegényházban. Zoárd és a közben néhány percre visszajött Celesztin a szőlőbe mennek. Arkád Meszesékhez ment. Medárd fenn van a banliőben,¹⁵ és nem vesz semmiről tudomást.

Egyedül vagyok itthon. Jaj de nehéz, mert nem tehetek semmit a fosztogatás ellen.

Délben vendégünk volt Venánt* sógora és felesége. Ulrik és Medárd morális megnyugtatója után feloldom a felsőfolyosói klauzúrát: csak szobaklauzúra van a házban.

Délután állandóan jártak le a pincébe.

Ma beszéltem három emberrel, akik Pestről jöttek. Egyesek optimisták voltak, mások pesszimisták.

Ma hallottam: Egy orosz vezet egy motorbiciklit az utcán. Elmegy mellettük kocsin három másik orosz. Leszállnak. Követelik a kerékpárt. Mivel nem kapják meg, nekiesnek, ütik, verik, már a puskát is ráfogják – végre odaadja a kerékpárt.

Egy másik érdekes jelenet: A városparancsnoknál egy magyar előhizza: Hogyan kell az adót fizetni? Szabad-e végrehajtással elintézni? Morgás a je-

15 Banlieu – francia kifejezés a külvárosra. Itt a bencés kolostor emeleti része lehetett, más összefüggésben pedig mindazok, akik a bencés ház vezetőin kívüli bencés rendtársak.

lenlévők között: az őrnagy azzal intézi el, hogy voltak törvények, aszerint csinálják most is.

Rémhír: Azt mondják, hogy egy ferencrendit megpofozott egy orosz, mert visszaszólt volna neki. Nem hiszem.

Nagy aggodalmam: Misebor és élelem.

Ma beosztottuk magunkat délelőtt is, délután is őrésre a ház körül.

Majdnem egész nap harci csend van.

1945. III. 26. Nagyhétfő. 6. nap.

Szörnyű éjszakánk volt. $\frac{3}{4}$ 1-kor éjjel farkaskutyával, fegyveresen, részegen lejönnek a bunkerba. Átvizsgálják, fenyegetőznek. Majd a tolmáccsal elmennek. Ulrik utána akar menni, visszaküldik. A farkaskutya lennmaradt a bunkerban. Tanácskozunk, mit csináljunk. Celesztin utánuk megy, hogy hazamenjen. Zoárd és Ulrik is egy kis darabig, a bunker felső ajtajáig utánuk megy. Négy vagy öt lövés. Tele vagyunk aggodalommal. Celesztin menekül. Csak reggel találkozunk vele. (Egyedül mondtam Celesztinnek, hogy ne menjen fel.) Remegtünk, hogy betörnek a provizori lakásba.

Spejzunkat feltörték. És még hogy mit, azt még nem tudom.

Éjjel $\frac{1}{2}$ 2 felé fölkényszerítik a Jucit, hogy főzzön nekik vacsorát. Az aszszonyok ijedten éjjel küldtek bennünket a parancsnoksághoz. Senki sem mert kimenni.

Érdekes: Reggel 7 óra, és ebben a pillanatban már dobolnak valamilyen rendelkezést. Nem hallom.

E rettenetes éjszaka után Árkád úr kívánsága.

De. 10-kor elmentem Zoárddal a városparancsnokságra. A parancsnok úr határozott és kemény, de jóindulatúnak látszik. Elpanaszoltuk az éjszakai borzalmakat, megmondtam, hogy a Celesztin ablakán keresztül belőttek a szobába, mikor ő is ott volt. Rádióleadó ürügye alatt kifosztották az élelétárat. – A parancsnok úr mindenre kiterjedő mentesítő írást adott.

Ebéd után ájtott egy tiszt, és méltatlankodott a konyhában és az udvaron levő rendetlenség miatt. Rögtön nekiálltunk rendet csinálni. Ugyancsak ez a tiszt az udvaron hagyott jobb lovat és kocsit nekünk adta, hogy dolgozzunk vele, a másik sebesült lovat a lómészárszékbe utalta.

Fát fűrészeltünk Medárddal. Egy óra múlva jön egy másik tiszt, és a nekünk adott lovat és kocsit odaadja egy síró gazdának, akinek két lovát és kocsiját vették el.

Ma reggeltől 3 m-es vörös zászló leng a megyeházán. Ma érkeztek meg Pestről a Magyar Kommunista Párt szervezőbizottságának tagjai. Előttünk fogadta őket a városparancsnok.

Délelőtt 10 óra körül ment el tőlünk az eddigi alakulat. Délután és este csend volt a házunkban.

Huszár Gyula, aki tolmácsunk volt, ma este nem jött hozzánk: Talán nagyon megviselte az elmúlt éjszaka. Ezért: Ma éjjel őrség lesz reggel 6-ig. Este 9–11-ig én vagyok az őr.

Ma délután hallottam, hogy vasárnap reggel, III. 25-én Pannonhalma is elesett. Vajon nem lett-e magyar Montecassino?!

1945. III. 27. Nagykedd. 7. nap.

Hála Istennek nyugodtan aludtunk őrséggel.

A munkáról éjjel két órakor értek vissza, de reggel már kidobolták, hogy 60 évig mindenkinek kell ma újra menni: az esztergom-tábori repülőteret állítják helyre.

A rendtársak is dolgoznak itthon az udvaron és a quadrumban.¹⁶ Eddig még nem vittek el bennünket a tömegmunkára.

Nagyhétfőn kezdődött volna a lelkigyakorlatunk, de a mai körülmények között lehetetlen a lelkigyakorlat.

‡Amikor négy férfi sír. Az apa mondta el: egy kapitány betört hozzájuk. Megbecstelenítette a feleségét. Van egy harmadéves tanítónőjelölt lánya és egy ötödikes gimnazista lánya. Az édesanyának kellett segédkezni két lánya megbecstelenítésénél. Utána való nap is megjelent de férfi társakkal, de elmenekültek előlük. Most betegen fekszenek, de nem viheti kórházba őket, mert oda most nem szabad nőbetegeket felvenni. Azért azt kérték az apától a feleség és a lányai, hogy lője le őket, mert így meggyalázza nem érdemes élni. És mindezt azért, mert burzsuj, pedig csak egy vezető munkás. És sírt a négy férfi.‡

Délelőtt nem történt semmi baj. Talán közeledik a front, mert azt halljuk, hogy Pannonhalma, Győr, Pápa elesett.

Nálam volt az esztergom-tábori szaleziánus igazgató. Azt mondják, hogy a szemináriumban a kazulákról leszedték az aranybojtos vállbojtokat, és hogy a tábori szaleziánusoknál elvitték az oltárterítőket kapcának. Én nem hiszem.

16 Quadrum, Pannonhalmán quadratura: négyszögű kolostori udvar.

Este vacsoránál annyi rémhírt mondott az Ulrik, hogy a Zoárd erélyesen rászólt, hogy ne izgasson bennünket, úgylis oly ideges aggodalomban vagyunk, hogy alig bírjuk, mert félünk, hogy nem tudjuk élvezni a házat.

1945. III. 28. Nagyszerda. 8. nap.

Éjjel 3-4-ig voltam őrségen. Egyébként nem történt baj az éjjel, de míg őrségen voltam is, tele voltam félelemmel, ha egy hangot hallottam. Napközben mindegyikünk kétszer, éjjel egyszer van őrségen.

Reggel orosz tisztek mosdottak a kútnál. A pedellusunk húzta rájuk a vizet. A cipókrémet egy tiszt vitte el a városparancsnoknak. Rugós betétű vaságyat kerestek, de mivel nem volt, nem vittek el semmit. A parancsnokságról egy tiszt megnézte a múltkor éjjeli lövöldözés nyomait.

Ma szóltam a pedellusnak a kápolna ruhái miatt.

Divéky professzor szemetet hord ki az utcára. Egy ismerőse rákiált: Professzor Úr! Van képesítése erre a munkára?

Jelentést adtam be a gimnázium helyzetéről és a tanítás megkezdéséről.

A város tele van a fosztogatás rémhíreivel.

Feltűnő, hogy a karácsonyi megszálláskor az oroszok nem emlegették a „burzsuj” szót, most azonban igen sokszor szerepel.

A város rendőrpáncsnoka Váradi, aki 1919-ben az esztergomi direktórium tagja volt.¹⁷

Azt mondják, hogy a ruhákat azért viszik el, hogy a mindenüktől megfosztott zsidóknak adják. De akkor majd miért viszik el tőlem, amikor én semmit se nem vettem el a zsidóktól, sőt a nyilasok zsidóbérencséggel vádoltak az írásaim és beszédeim miatt? Délelőtt ástam, délután fát fűrészeltem a konyhának.

Délután ötig nem volt molesztálás.

1945. III. 29. Nagycsütörtök. 9. nap.

Nyugodalmas éjszakánk lett volna, de az oroszok úgy látszik nagyon szeretik a zenét. Délután 6-tól reggel hétig bömbölt a nyitott ablaknál a rádió, szólt a harmonika, harsogott az ének.

A ferencesekhez megyünk a nagycsütörtöki áldozás elvégzésére.

Mozgolódnak a pártok. Négy politikai párt lehet: Kommunista, szociáldemokrata, kiscgazda és parasztpárt. Úgy hallom, hogy a kommunista párt Húsvét napján már gyűlést tart. Hallomás szerint Gróh ügyvéd* vállalta a helybeli

¹⁷ Váradi Árpád rendőrkapitány.

kisgazdapárt elnökségét és tárgyal az aulával. Placid* szerint az aula (nem a primás! mert azzal nem is beszéltek) most még nem szükséges kiállni. Cívelektől hallottam, hogy a „keresztény” jelszót feszegetik. Kár. Nem aktuális jelszó. – A primás, Placid szerint, nagyon gyenge. Felőrlik az események. És a környezete most apácás stílusú, – de nem tud az események előtt rohanni. Délután Zoárdal felmegyünk Öeminenciájához.

Ez aztán tempó: öt nap alatt rendbe kell lennie a primáspalotának. „Nincs pala” – mondták. „Esztergom lakossága láncba áll Nyergesig, ahol a pala van, és mégis késznek kell lennie” – mondta az orosz városparancsnok. – Irtózatos mozgalom a városban: Mindenki szemetet takarít.

Ma adtam be a rádiót.

A polgármestert (Sudár)*¹⁸ felszólították, hogy lépjen be a kommunista pártba. Ma tanácsot kért tőlem.

Érdekes kép: A városparancsnokhoz, hogy ne tolongjanak, a balkonnál kérdezik ki a panaszos feleket a panaszairól. Azok az utcáról felkiabálják panaszait, és csak akkor engedik be a megyeház ajtaján, ha a fent levő oroszok a panasz alapján jónak látják. Ezt látom egész nap.

A polgármesterrel beszélek az utcán. Elmegy mellettünk délelőtt 11-kor a városi főjegyző, és ezt mondja: „Rohanok haza, mert éppen most fosztják ki a lakásomat.”

Délelőtt ástam és a városházán jártam el a székházi szemet és a gimnáziumi szemet eltakarítása ügyében és a vincellér kihurcolkodása ügyében.

Dél körül futott be Budapestről az első vonat: Mihalovics prelátus* úr jött vele: Szerinte a budapesti rendtársak élnek, a gimnázium és a székház áll, a dohánygyár lerombolva. Délután már ment Esztergomból vonat Budapestre. Úgy hallottam: Sárvár és Mosonmagyaróvár, Érsekújvár elesett. Adná Isten, mert így elmenne a front tőlünk, és akkor talán bírhatóbb volna.

A nagycsütörtöki szentmisén majdnem kizárólag csak nők vannak. A férfiak robotmunkán dolgoznak. De így is sok az áldozó – csak az ének szegényes: Csak egy-két hang meri énekével követni a kántor magyar énekét.

Délután 3 óra: Éppen írom a jegyzetemet. Zoárd kopogtat, és hozza a rettenetes hírt: Meghalt a hercegprimás! Szörnyű. Mi délután akartunk hozzá men-

18 Dr. Sudár József 1944. július 1. – 1945. augusztus 31. között volt polgármester. Ez az időszak nagyon viharos lehetett, hiszen közben három (!) más polgármester is hivatalban volt, ha rövid ideig is. Lásd alább.

ni. Ebédelt. A feketét is beadták a szobájába. És most már kiterítve: A palotában pedig por, piszok, láрма, kiabálás, mert takarítják a primáspalotát.

Istenem! Miért vetted el őt? Ő volt egyedül az országban, aki felelős állásban szembeszállt azokkal, akik idejuttatták az országunkat. Ő írt és beszélt azok ellen, akik atrocitásokkal akarták megoldani a világproblémákat. Ő védett bennünket. Reméltük, hogy Őmiatta Esztergommal és az országgal is irgalmasabban bánnak.

Ő szembeszállt egy ország közvéleményével, hogy védje a védtelent, a magyart, az Egyházat. Rágalmazták, rádióban gyalázták, – ezt még keményen elviselte. De ami jött, és amitől még félt, hogy jönni fog: nem bírta a szíve. De. 11-kor mondotta egy papja: Miért győtri agyon magát a primás? A Csernochot nem örölte fel a 1919-es kommunizmus. – Erre most csak azt felelem: Csernoch nem bencés primás volt.

Mi lesz velünk Serédi primás nélkül?! A Mihalovics, úgy látszik, temetésre jött. Én meg már nem mehetek ma délután vigasztalni, mint ahogyan délelőtt terveztük.

Sudár polgármesterrel és Jánoskúti vármegyei főjegyzővel azonnal elmentem a palotába.

Könnyek jöttek a szemembe: Magyarország hercegprimása egy egyszerű ágyon, mellén tárt inggel, fekete kendővel felkötött állal. Már készítik a ravatalra.

Krisztusi sors: Vállalta mások bűneinek következményeit: a szenvedések keresztjét. A szerzetesprimás követte a szegény Krisztust: A paloták lakója volt kamrában (mert ez volt azelőtt), vezekelt és halt meg népéért. A magyar primás egyszerűen élt, egyszerűen halt meg, – és egyszerűen temetik: hisz a vezetőségnek ez a gondja: lesz-e megfelelő koporsó, lesznek-e lovak, amelyek a bazilika kriptájába viszik? Még arra sincs hely, hol ravatalozzák fel. = Krisztusi sors! A magyar tanítórend szerzetese végrendeletében minden vagyonát a magyar ifjúságnak, diákokthonoknak hagyta már akkor, amikor még volt mit hagyni. Egyszerű temetést kért végrendeletében. A Szentatyától kapott kereszttel akar menni a másvilágra Krisztus elé. Még nem is harangoznak neki, hiszen Nagycsütörtök van.

Mikor kb. három hete nála voltam, elmondta, kiket foglal bele mindennapi imádságába. Benne volt az ország, benne voltunk mi, esztergomiak. Szerette népét, városát, – s most még azt se igen tudjuk kimutatni, hogy nagyon szerttük őt.

Délután tehát felmentem a palotába, – de a halott primáshoz.

Az orosz parancsnok, aki nagykedden volt nála, egy géppisztolyos őrt állított a kapuba. A papokat beengedi, a civileket igazoltatja.

Mit fog csinálni az ellenséges propaganda a primás ezen tragikus halálából?!

Pedig ez történt: Délelőtt még fenn volt. Külön ebédezett a szobájában, papjai pedig a másik szobában. Egyszer csak hirtelen jön ki a komornyik, hogy Öminenciája halott!

Házunk a ferencesekével együtt első volt, ahol ki van tűzve a gyászlobogó.

Mi lesz velünk, szegény magyarokkal?! (Du. 5 óra.)

1945. Márc. 30. Nagypéntek. 10. nap.

Éjjel 12-től 1-ig örködtem breviáriumozva.

Nagypéntek van: Halott Krisztus és halva fekszik Magyarország hercegprimása, de mi zenés ébresztővel ébredünk, mert a megyeházán szól a gramofon és a harmonika. Egyébként: Nem tudom, miért hangosak egész éjjel.

Reggel 7-kor már a ferencesek templomában voltam keresztúton. Ott voltunk a csonkamisén is. A prédikáció végén levett kucsmában megjelent egy orosz a templomban, és törtetett előre a tömegben. Megdöbbsent a templom. De még jobban megdöbbsent a sok nő és leány a templomban. De mikor a hercegprimásért imádkoztunk, az orosz katona is letérdelt éppen a szentsír előtt, és azután bement a sekrestyébe. – Nem történt baj.

Kényszermunkára még ma is mentek a férfiak.

Ebéd után rögtön szemetet takarítottam, majd ástam a quadrumban. Ezen munka közben kb. ½ 5-kor jött Lepold* és Gregorovits* kanonok úr, és hozták nekem a Meszlényi Püspök Úr* levelét, melyben engem nagyszombat kilenc órára kér magához a primáspalotába.

Egyre jobban rádöbbenünk, mit jelent, hogy nincs most primásunk. Az orosz parancsnok is kijelentette, hogy nekik nagyon rosszkor jött ez a haláleset. Mihailovics egy-két napra hívta Pestre, hogy országos fontosságú ügyekben tárgyaljon. És ő – bár gyenge volt – vállalkozott is rá. De már nem lehetett. Szomorú sors: Nincs telefon Esztergomban, és a komornyiknak kellett lélekszakadva orvosért futni.

Ma du. 5-kor a parancsnokság épületéből az utcára közvetítették Amerika hangját a magyar néphez. Innét tudtuk meg: Kapuvár, Szombathely, Kőszeg, Érsekújvár, Észak-Komárom elesett.

Érdemes volt menekülni?!

A város már nagyon érzi a rettenetes sok közmunka borzasztó terhét. Az emberek kimerültek.

Ulrik ma ebéd után expektorált,¹⁹ hogy mások nem dolgoznak, csak ő. Erre ebéd után elment keresztutat vezetni, és este 7-kor jött haza. – Így lehet bírni idegekkel is. De mit szólnak én? Én itt őrlődöm a falak között, mint egy házőrző kutya. Én nem mehetek sehová, mert akkor meg azt kérik számon tőlem, pedig ők még a kikötött nappali őrséget sem tartják meg (tisztelet a kivételnek!), hogy ne kelljen az esetleg bejövő oroszokkal intézkedni. Bevonulnak a szobájukba. Bezárkóznak, hogy ne is tudjanak arról, mi történik a házban, hogy ne zavarja nyugalmaikat és idegeiket. De tanácsot adnak: Pl. amikor mondom, hogy az udvart a kút körül rendbe kell tenni és a halommá növekedett trágyát el kell hordani, akkor Árkád azt tanácsolja, hogy „fel kell kövezni kockakövekkel az udvart.” Szép! De miből? Ki? Mikor? – hiszen nincs se anyag, se munkás – De hiába, a tanácsadás könnyebb, mint a trágyahordás. Ezt majd elvégzi a házfőnök. De legalább a dolgát tenné. De nem lesz virág Húsvétkor az oltárra, mert Nagypénteken küldte el a pedellust a kertészhez. Természetes, hogy ilyen későn már nincs virág. Pedig már két héttel ezelőtt szóltam. A ferenceseknél rengeteg a virág.

Este: Az egész napunkon meglátszott, hogy idegesek és fáradtak vagyunk, mert csekély dolgok miatt indulatosan beszélünk.

1945. III. 31. Nagyszombat. 11. nap.

Reggel 5-től 6-ig örködtem. Az éjjel sem történt – hála Istennek – baj. Örökös alatt jött mosdani a kúthoz tíz-tizenkét orosz. Emberszeretetből kettőnek húztam a vizet, míg mosdott. Az egyik, az öregebbik mosdás után kézfogással köszönte meg, a fiatalabbik ezt mondta magyarul: „Köszönöm, pópa!”

Filmre kíváncsi kép: Szűk utca a mi utcánk: a Bottyán János utca. Szembe a házunkkal a városparancsnokság. Ott nagy vörös zászló leng, a mi házunkon nagy fekete zászló szomorkodik. Mit beszélhet egymással ez a két zászló.

De. kilenc órára Szemlényi püspök úr hívására a primáspalotában voltam. Imádkoztam Rendünk nagy fiának ravatalánál. Szomorú: Egy gyertya sem ég a ravatalnál, mert – mint mondják – nincs. De lehetne! A palotában mondta a püspök úr: bár két fegyveres orosz őr volt az éjjel kiállítva, ötven ember éjjel berontott a palotába és fosztogatott, noha az örök lövöldöztek, de annyira nem

19 Kipanaszkodta magát (latin).

volt komoly, hogy – mint mondják – egy sonkát dobtak vissza a lövöldözésre, és ez a ravatal lábához esett. Ekkor tárgyaltak a gyertyáról.

Mikor a Meszlényi püspök úrral beszéltem, ott volt: Drahos* vikárius úr, Zakar András* személyi titkár, és dr. Gróh.

Reggel 7 órától 9 óráig a ferenceseknél voltam istentiszteleten. Áldoztam. Feltűnő jelenség: Minél fiatalabbak a nők, annál nyomorúságosabban vannak öltözve még a templomban is, hogy feltűnést ne keltsenek. Itt nyilvánul meg, mi volt a célja a frivol divatnak! Nem ártana ebből a nagy egyszerűségből a jövőbe is átmenteni valamit: Nem csak az égő pipacs szép, szebb a szerény tavaszi ibolya. A pipacs csárda: behív, magához vonz minden kóbor rovar, de a gazdának nem kell. Az ibolya szentélybe kerül: Isten és ember gyönyörködik benne.

Ebéd után kihívnak, és egy orosz fényképezőgép elé állít bennünket (Ulrik, Medárd + én). Bizonyára propagandaképnek készül. A „feleségünket” is kérte a képre.

Ebéd után a szobámban fogalmaztuk meg (Zoárd, Serédi Sándor* + én) a hercegprímás rokonainak gyászjelentését.

Délelőtt, miután én eljöttem a primáspalotából, már égett két szál gyertya a ravatalon.

Délután 5-kor feltámadáson voltunk a ferenceseknél. Zsúfolt templom, de úgy éreztem, ez a nagypapák, nagymamák, unokák (12–13 évig), nők ünnepe volt. A férfiak és nagyobb fiúk most is kényszermunkán vannak. Máskor ez a nap a boldogság ünnepe volt. Ma is énekeltük: „Alleluja vigadjunk, Istennek hálát adjunk!” – És mégis annyian sírtak! Majdnem hangosan.

‡Talán anyák siratták gyermekeiket, akiket megöltek. Talán lányok siratták elrabolt ártatlanságukat. Talán szülők siratták kirabolt házukat és hogy még a kis unoka, a még pólyásbaba ingét is elrabolták kapcának. Minek örüljünk? A primás halva fekszik. A várost rabolják és sanyargatják, és nem látunk kiutat. Remegünk és sírunk, de a templomban könnyes szemmel énekeljük: Alleluja, vigadjunk, mert az Isten megelégedeli szenvedésünket, és talán még vigadunk. Vagy talán csak az unokák fognak vigadni, akiket ma a nagypapák hoztak el a feltámadásra?‡

Az a hír terjeng, hogy az eddigi városparancsnok továbbmegy: Bécsbe. Félünk, kik jönnek helyette, és félünk, hogy minden kezdődik előlről.

A Zoárd a Rend és a székház nevében 800 (nyolcszáz) Pengőért rendelt koszorút a hercegprímás ravatalára. Akkora és teljesen olyan, mint a székeskáptalan koszorúja, csak a szalag színe más. A mienk kék-fehér, ezzel a felírás-

sal: „Büszkeségünknek, Juszteniánnak, jó testvérünknek. A pannonhalmi Szent Benedek-Rend.”

Feltámadás estéjén nem jutott sonka, sőt még hús se az asztalunkra.

1945. IV. 1. Húsvétvasárnap. 12. nap.

Húsvétvasárnapra virradó éjjel már rövidített őrseget tartotunk: Este 9–11 és reggel 5–7 között. Hála Istennek nem történt semmi baj az éjszaka. Alhattunk volna, ha nem lett volna olyan hangos az utca. Talán ezek nem is tudnak csendben beszélni?

Gyönyörű, napsugaras, langyos Húsvét-reggel. Milyen boldogok lennénk, ha a mi nagypéntekünk is véget ért volna. De nem. Nem tudunk megnyugodni: Idegeink remegnek. Mindig attól félünk egy nyugodt éjszaka után, mi lesz nappal?, nem rabolnak-e ki? milyen új rendelet jön?

Gyönyörű Húsvétvasárnap, és a 13–65 év közötti férfiak kényszermunkán vannak.

Csapatok vonulnak el. Sajnáljuk, mert ezek már megnyugodtak, de az újak újra rabolnak, mint tegnap is az újonnan jött pionírok végigrabolták a vizivárost. Ezek a pionírok készítik a pontonhidat Párkányba.

Tegnap hallottam: A Holop kertésznél megjelent két orosz nő, otthagytak nála kb. ezer pengőt, hogy azon a legszebb virágait vigye a szeminárium kápolnájának oltárára. Érthetetlen. Propaganda? Vagy: Anima naturaliter christiana?²⁰

Ma két patikát raboltak meg: Kerschbaummayér és Rochlitz patikáját: Salvasant vittek el. Stílusos.

A postafőnököt ma bezárták, mert nem működik jól a városparancsnok telefonja. Jánoskúti kétszer szólt a Rochlitz érdekében.

Ma du. dobolták: Holnap reggel ½ 6-kor 13-65 évig, kannával kell munkára jelentkezni.

Ma a vasúton mondták: Holnap különvonat jön Pestről a primás temetésére. Medárdal kísértáltunk a vonatra, és megnéztük a Hősök terén a vörös obeliszkeket.

Egy kis respirium²¹ után ismét nyugtalan vagyok.

20 A lélek természeténél fogva keresztény (latin. Tertullianus ókeresztény írótól származó megállapítás, Apol. 17,6).

21 Pihenés, szieszta (latin).

1945. IV. 2. Húsvéthétfő, 13. nap.

Az éjjel nem történt semmi baj.

Gyönyörű, napsugaras reggel, felöltőben megyek fel $\frac{3}{4}$ 8-kor Zoárdal a Bazilikába, és a Bazilika kriptájában elhelyezett ravatalhoz letesszük a Rend koszorúját. Medárd kiment az állomásra a különvonat elé.

A napfényben mondom a halotti officiumot.

A nép gyülekezik, pedig kemény munkaszolgálatos nap van. A Bazilika körül intelligens emberek takarítják a szemetet, mások térdig vízben állva merik ki a kész pontonhíd pontonjaiból a vizet. Sziszifuszi munka, addig, míg meg nem dagadnak a fapontonok.

Egyre jobban látni – pedig még a pesti vonat se jött be –, hogy hibáztak, akik a kriptát ajánlották. A Bazilikában is lehetett volna ravatalozni. De hát: „Huzatos”. A valóságban a bencés primás még ebben is hasonlított Krisztushoz: Szinte titokban – szegényesen, úgy lopták az örök nyughelyére. Nem tudom, kinek volt érdeke a nagy, majdnem koldusi egyszerűség?

A ravatalnál a kriptában is csak két szál gyertya égett eleinte, később a szertartás alatt hat.

Elég sokan jöttek Pestről: A nuncius²² és Teleki miniszter* is megjött a váci püspökkel. Rendtársaink közül Albin,* Teofil,* Kandid,* Lajos* jöttek el.

Nálunk is ebédeltek Kürty Menyhérttel.*

A gyászszertartás csendes szentmisével kezdődött. A nuncius úr celebrálta a kriptában. Mikor az abszolúciók megkezdődtek, – stílusosan – megszólaltak a légvédelmi ágyúk a Bazilika körül, és zúgott a repülőgép. Abszolúciót adtak: a váci püspök úr, Meszlényi püspök úr. Drahos vikárius úr, Csárszky nagyprépost úr* és a nuncius úr.

Az énekkar Béres* [kar]vezetőből és két-három teológusból állott; szegények, úgy látszik, nem tudtak elkészülni.

A család a koporsó bal oldalán ült, mi bencések, utánuk a legközelebbi „rokonok”, szintén oda akartunk állni, de Béres ft. úr elzavat onnét bennünket, majd a második helyünkről is még hátrább zavart. Igaz is: Mit keres ott elől a büdös barát!

A koporsóra egy koszorút tettek a fülkébe – és elvonult az asszisztencia – és a nép. És ezzel örökre elment a bencés primás, csendesesen... szegényesen.

22 Angelo Rotta* apostoli nuncius.

Nem szeretnék primásként meghalni. Nem láttam, hogy sírt volna valaki. A papsága – ezt láttam – nem sírt, és nem is volt nagyon meghatódva: végezte a kötelességét. A hívek pedig inkább kíváncsiak voltak.

Sokaknak feltűnt és keresték, ki felelős azért, hogy a magyar herceg-primásnak így kellett elmennie. Sokat magyaráz a mai helyzet, de nem mindezt! Lehetett volna másképp is.

Azt hallottam, hogy az orosz városparancsnok fel akarta boncoltatni a halottat, mert bizonyosságot akart szolgáltatni Sztálinnak, hogy nem erőszakkal tették el láb alól a primást. Mondta is a parancsnok, hogy neki szörnyen kellemetlen az eset. De a kezelőorvosok megnyugtatták, hogy ők mindig tanúskodni fognak, hogy természetes halállal halt meg a primás.

Sok pap jött Pestről. Sok ismerős, akikkel együtt dolgoztam. És most nagyon visszavágyódtam Pestre, és bántam, hogy eljöttem onnét. Pantol Márton* írást kért a Zászlónk közönségének, Strecke Ernővel* pedig izentem a papi és civil cserkészellenségeimnek!

Ebéd után kikísértem a rendtársakat az állomásra, a különvonat ½ 3-kor indult vissza Pestre. Pesten 17 rendtárs van.

1945. ápr. 3. Kedd, 14. nap.

Reggel 5-től 6-ig voltam őrségen. Ott egy mandzsúriai oroszral beszélgettem. 26 éves. Öt éve háborúban van. Három gyereke van. Töri a magyar nyelvet. Otthon tanító mohamedán. Nagyon csudálkozott, hogy nincs feleségem és gyermekeim. Hisz Istenben, és elérzékenyedett, amikor a családjáról kérdeztem és a gyermekeiről.

Reggelenként tíz-tizenkét orosz a kutunknál mosdik. Van, aki kucsmában mosdik, de vannak, akik derékgig levetkőzve, finom szappannal és fogkefét használva tisztálkodnak.

Délelőtt Schalkház* tanácsnoknál voltam a pedellus felmentése és a gimnázium udvarának rendbe tévése ügyében.

Ma függesztettem ki a hirdetést, hogy IV. 5-én megkezdjük a tanítást.

Délelőtt meglátogatott Vaszary Mihály* váci kanonok. Optimista is volt. Ugyancsak nálam volt ugyanekkor a polgármester, Blaskovics Placid és Weiss Richárd,* és az iskola megnyitásáról tárgyaltunk.

Vaszary kanonok beszélt Rómában végzett kijevei keleti papokkal. Oroszok. Ők már gazdasági rendszernek és nem világnézetnek nézik a kommunizmust.

Arra kértek, hogy azért imádkozzunk, hogy az oroszok után *validae et fortes manus accipiant imperium*.²³

A Placido audivi: Interfuit festis exsequiarum Primatus nostri Töhötöm Nagy S.J.* Ego ipse quoque vidi. Dixit se fuisse per unam mensem in castris supremis Russorum et habitasse in hospitio „Bika” dicto in Debrecen et permulto locutum essa hominibus regiminis novi Hungariae, – et dixit: se non posse optimistam esse. Iste sacerdos peragravit permultas partes Hungariae et vidit amarum animum Hungarorum et expertus est homines valde sitire doctrinam Christi et si aliquando conventiones facere possumus et licebit homines in partes colligere, partes Christianae bonum fundamentum habent in animis hominum et agrestium et intelligentium. – Sed quando hoc tempus veniet, et quid erit per hoc tempus, quod intererit?²⁴

Feltűnt, de nem értettem, miért olyan kedves és hálás a Celesztin az utóbbi időben Zoárddal szemben. Ma aztán nyilvánvaló lett: Postmeridie ante Dominicam Palmarum dixi Zoerardo: Si necessarium erit, effundatur vinum in dolio 50 l. Zoerardus dixit se facere id, si erit necessarium. Nocte necessarium vinum est tempus advenisse, ut vinum effunderetur. Sed non est effusum, sed dispersitum est in tres partes: Celestino 27 l. – Udalrico: 13 l. Tertia pars (10 l.) ubi et cui datum sit, nescio.²⁵

Celestinus ne digitum quidem movit, quando sermo erat, ut absconderentur res monasterii ad victum necessariae, nunc tantam vim vini libentissime abscondit in cubiculo suo, et non timuit, ut inveniretur apud se, quia vinum

23 Befolyásos és erős és kezek kapják meg a kormányzást (latin).

24 [Blaskovits] Placidtól hallottam: Nagy Töhötöm S. J. is itt volt primásunk temetésekor. Én is láttam őt. Azt mondta, hogy egy hónapon át az oroszok főhadiszállásán tartózkodott és a debreceni Bika szállóban lakott az új Magyarország kormányának számos emberével tárgyalt – és azt mondta, hogy nem optimista. Ez a pap Magyarország nagyon sok helyén járt és látta a magyarok keserűségeit és megtapasztalta, hogy az emberek erőt vágyakoznak a krisztusi tanítás után és ha tudunk valamelyes összejövetelt tartani és a férfiakat összegyűjteni, jó keresztény alapokkal rendelkeznek, mind a kétkezi, mind az értelmiségi férfiak. – De mikor jön el ez az idő, és mi lesz a közbenlévő időben? (latin).

25 Virágvasárnap előtt délután azt mondtam Zoárdnak: Ha szükséges lesz, 50 literes boroshordót nyitunk. Zoerárd azt mondta, hogy akkor tegyük, ha szükséges lesz. Éjszaka kell jöjjön a szükséges bor, hogy megnyithassuk. De nem töltöttük át, hanem három részre osztottuk: Celesztinnak 27 liter, Ulrichnak 12 liter, a harmadik rész (10 liter) hova és kihez került, nem tudom.

nunc iam non erat commune bonum monasterii, sed privatum, quod ad matrem portare voluit.²⁶

Diu non intellexi, cur fuisset necessarium et cur debuisset Celestinus in illa nocte tremenda contra vetitum meum in cubiculum ire et vitam suam periclitare per Russos vino iam deditos. Nunc iam intellego omnia: Vinum suum voluit defendere, sed nec Zoerardus, nec Udalricus, nec Celestinus mihi dixit verum. Videtur permulta facta esse in domo nostra nesciente me.²⁷ De, ha valami baj van, akkor mindig nekem kell a hátamat tartani. Rosszulesik és fáj ez a hátam mögötti külön élet. Ma: egész délután ástam a szigeti kertben.

Úgy hallok, hogy az eddigi városparancsnokság holnap elmegy. Nem lesz-e nehéz éjszakánk. És ki jön helyettük? Nem kezdődnek-e a dolgok előlről?

Ma du. 5 óra körül keresett a Kommunista Párt kiküldöttje, hogy lefoglalja az intézet zeneszerszámaait.

1945. IV. 4. Szerda, 15. nap.

Az éjjel – az elhurcolkodás előtt – mulatott a parancsnokság. Alig tudtunk aludni. Reggelre elmentek. A rendtársak között pedig jelentkeznek a vándorlelkek. Először Celesztin, ma pedig Zoárd jelentkezett, hogy elmegy a hátsó, udvari szobákba lakni, mert nem tud aludni. És én tudok aludni? Persze kényelmesebb semmiről tudomást nem venni, könnyebb a közös gondtól és nehézségtől félrevonulva édesen aludni és utána a közösben ízetlenkedni, mint a közösséggel együtt szenvedni. A közösség: a házfőnök: Szenvedjen csak, a vándorlelkek pedig majd kritizálják. Celesztin, Árkád eddigre mentek a közösséggel, ha oroszok jöttek a házba, és jelenlétünkkel kellett akadályozni őket.

Nem tudjuk, ki jön az elment parancsnokság helyébe. Azt mondják, magyar katonák és magyar parancsnokság. Adná Isten, mert azokkal legalább be-

26 Celesztin ujját sem mozdítja, amikor arról volt szó, hogy rejtjük el a kolostor élelmezéséhez szükséges dolgokat. saját kezdeményezéséből azonban igen szorgos volt, hogy szobájába rejtse a bort és nem félt, hogy nála megtalálják, mert ez a bor már nem volt a kolostor közös java, hanem magánbor volt, amit anyjához akart vinni. (latin).

27 Amíg nem értettem meg, miért volt szükséges és miért kellett Celesztinnek azon a szörnyű éjszakán, az én tiltásom ellenére, a szobájába menni és életét az oroszok által veszélyeztetnie a már átadott bor miatt. Most már mindent értek: A saját borát akarta védeni, de sem Zoárd, sem Ulrich, sem Celesztin nem mondta meg nekem az igazat. Láthatóan sokminden történik házunkban tudtomon kívül (latin).

szélni tudnék, – és akkor már nem szorulnék annyira a rendtársakra, és nem remegnék annyit.

A Magyar Kommunista Párt két megbízottja ma elvitte a gimnázium fűvőszenekearának réztrombitáit.

Fent voltam Drahos vikárius úrnál, és átadtam Kürti Menyhért²⁸ főigazgató úr üzenetét. Onnét a szemináriumba mentem, és ott láttam ezt a megható képet. Drahos Öméltósága – érdekes – már a primáspalota eléggé rendbehozott nagytermében fogadott. (A primás és hivatala egy kamrahelyiségben volt.)

Erősen fúj a szél. A szeminárium teteje erősen megrongálva a bombáktól és aknáktól. És a tetőn kispapok dolgoznak: civilben, bíréttummal a fejükön. A rektor civilben, munkakabátban hordja a zsindeleyeket. És nálunk? Egyesek semmit se akarnak tenni. „Majd a város!” – és emögé elbújnak. Igen. Majd a város, de azért mi is példát vehetnénk a szeminaristáktól. – Még a házhoz tartozó munkát (egy kis favágás, takarítás, ásás) is felpanaszolják.

Kértem a polgármestert, doboltassa ki, hogy holnap megkezdjük a tanítást. Ha kis létszámmal is, de rendszeres tanítást akarok. Milyen jó volna most, ha itt lennének a rendtársak, akik elmentek. Nem szenvedtek velünk, és most mégis nekünk kell helyettük is dolgoznunk. És a végén még majd nekik áll följobb!

1945. IV. 5. Csütörtök, 16. nap.

Az éjjel (½ 10-től 11-ig voltam őrsegen) nem történt semmi. Még láрма és duhajkodás sem volt.

De. 9-kor megkezdttük a tanítást. Kb. 80 gyerek jelentkezett. Két órát tartotunk, utána az udvaron dolgoztunk a nagyobb diákokkal. A fiúk szívesen jöttek iskolába, és égett a kezükben a munka a takarításnál. Maguknak dolgoztak. Adja Isten, hogy ne legyen bajuk (elhurcolás).

Egy volt tanítványunk, Ujvári Gyula (1943-ban érettségizett Medárdnál) interjút kért a „Népakarat” számára az iskola megindításával kapcsolatban. Kértem, hogy vigyázzon az cikk minden szavára, és ne okozzon bajt ilyen veszélyes időben az iskolának, vagy a Rendnek. Megígérte, mégpedig Medárd előtt. (Egyébként azt bizonyította – 20 éves az illető –, hogy a mostani kommunizmus más, mint az 1919-i.)

Ebédnél egy kibombázott (Walter főigazgató) ügyét, a pontosságot – és az iskolai munka megosztását tárgyaltuk. Ez utóbbinál vállaltak mindent, de a

28 A naplóíró Kürthy-t ír.

háttérben ott él az irtózás a sok munkától. Ezért inkább a nehézségeket mondják, mint a megoldást.

Délután Medárddal szemetet égettünk a gimnázium udvarán. Ulrik a szigeti kertben dolgozott. A többiek: a szobáikban.

Este 7 és 8 között (őrség nem volt!) bejön nyolc orosz a házba: szállást kér, bort, kolbászt, kenyeret. A banlió lakói fölényesen tudomást sem vesznek a dolgról, később az ebédlőben ülnek. Mit érdekli őket az ilyen dolog? Na nem?! Azért van a házfőnök, hogy az Ulrikkal intézze őket el, és utána sápítozzanak, hogy miért engedünk vizet hordani, és miért kell nyitva tartani a kaput. Azt hiszik, hogy még ma is lehet „hortus conclusus”²⁹ a bencés székház, ahol ők a gondtalan kiskirályok.

Mikor az oroszok betelepedtek, kimentem, hogy a rendőrt (a megyeháza előtt) megkérjem, hogy vigyázzon az éjjel ránk is egy kicsit, az utcán találkozom Váradi rendőrkapitány úrral, aki nagyon előzékenyen segítségünkre jön: Revolverrel bemegy az egy szobában elhelyezkedett nyolc oroszhoz, megmondja, hogy házunk védett ház, és hogy ne „zabráljanak”. Ki is akarta telepíteni őket a házunkból, de ez, úgy látszik, már nem ment. Annyit azonban elért, hogy az éjjel – bár nagyon féltem, és már idegekre megy ez a dolog – nem történt semmi.

A polgármester is szólt ügyünkben a rendőrkapitánynál. A rendőrkapitány úr egyébként kijelentette: Őrá hivatkozva zárjuk be az ajtót, a kaput, és senkit se engedjünk be.

1945. IV. 6. Elsőpéntek, 17. nap.

Nyugtalanul aludtam. Korán miséztem. Az oroszok mind csak teát kértek tőlünk: tojásos szalonnát már a magukéból sütöttek. 7-kor elmentek.

Celesztin nevenapja van. Felmerült bennem, hogy visszafizetem finomabban azt a gorombaságot, amit február 17-én kaptam, de nem: győzött az aszkézis: Nem dobom vissza követ.

Ma 83 gyerek jött iskolába.

Három magyarul beszélő, de orosz ruhában lévő katonatiszt – talán oroszok voltak! – meglátogatta az iskolát és a gyerekeket. Meg voltak elégedve, hogy már megkezdtek az iskolát. Sok kérdést tettek fel.

²⁹ Zárt kert (latin). A papnevelő szemináriumra szokták mondani, hogy hortus conclusus.

Maszlov őrnagy helyett, aki az eddigi városparancsnok volt, úgy hallom, tegnap délután érkezett meg az új városparancsnok: egy orosz alezredes. Még nem láttam, a nevét sem tudom.

Du. 6 óra. Ma eddig nem történt semmi zavaró momentum – és nem tudom, miért, napközben sokszor elfog az aggodalom és a félelem: Mi lesz, ha az iskolában összegyűlt nagydiákokat elhajtják katonának? Én nem tehetek róla. Ezért nem tettem kötelezővé az iskolalátogatást, hanem csak a tényt közöltem a hirdetésben „Április 5-én intézetünkben megkezdődik a tanítás.” Erre kényszerítettek. Felelős nem vagyok.

Arról sem tehetek, hogy ha orosz hangot hallok: összerezzenek, – ha pedig a szemközti megyeházból nézik a házunkat, vagy feléje jönnek, akkor már félek. Hiába, ez idegek dolga.

A pedellusunk példás hűséggel teljesíti kötelességét. Ma csináltuk meg Medárddal az új tantárgyfelosztást. Kevesen vagyunk, és ezért sok áldozatot követel a rendtartástól. Szó nélkül jóváhagyták a tervet.

Ma a város felajánlotta, hogy ad segítséget a szemét eltakarításához a gimnáziumból. Holnap megyek tárgyalni.

1945. IV. 7. Szombat, 18. nap.

Éjjel nem történt baj.

Reggel 8 óra után felzörget a pedellus, és jelenti, hogy 30-40 kényszermunkás jött dolgozni és szemetet takarítani a gimnáziumba. 15-20 perc múlva már én is a padláson vagyok. Dolgoznak. Hordják a romokat. Leszedik a lépcsőház bedőléssel fenyegető falát. Az 1914–18-as hősi halottak bombától szétrepesztett márványtábláját megmentjük.

Celesztin kérésére Csefán (városi tisztviselő)³⁰ cserepet hoz, és a kényszermunkások segítségével megkezdik a cserepezést a fizikum fölött. Celesztint csak a fizikum érdekli az egész gimnáziumból és székházból, talán nem is egészen önzetlenül.

(A városban dolgozó kényszermunkásokról azt mondják, hogy nagysápi, sárisápi nyilasok és volksbundisták: Megfizetnek a német lelkesedésért, mert most tíz napig itt kell dolgozniuk.)

Délelőtt megérkezett Albin főigazgató úr.

A munkások, akiket Ulrik segítségül hívott, loptak Zoárd alsó folyosón levő szobájából, a 2-esből.

30 Csefán Béla műszaki tiszt a város mérnöki hivatalánál.

Délután volt közös munka: favágás a konyhának a vasárnap miatt: Celesztin és Árkád természetesen nem vettek részt benne, „mert nem kértem fel erre őket”.

Du. nyolcvan GPU³¹ érkezett. Féltünk, hogy hozzánk is beszállásolják őket. Eddig még nem.

Este és éjjel volt villanyunk. Egész furcsa, hogy nem kell vakoskodni. Örülök, mert az oltárgyertyák nagyon elfogytak.

1945. IV. 8. Fehérvasárnap, 19. nap.

Az éjszaka zavarás nélkül múlt el. A 19. napon vagyunk megszállva, és – hála Istennek – a német repülőek egyszer se tudták támadni a várost.

Ma már volt diákmise is. Exhortáltam, és megújítottuk a keresztségi fogadalmat is.

Érdekesség (Albintól hallottam): Budán az egyik református templomot raktárnak akarták lefoglalni az oroszok. A református pap állandóan azt hangoztatta, hogy ne bántsák az épületet, mert templom. Az oroszok körülnéznek, és az egyik ezt mondja: Itt nincs se Jézus, se Mária, tehát ez nem lehet templom, és lefoglalták. A református pap pedig, hogy megmentse a templomot, a ferencesektől vitt szobrokat a templomába.

Mit szólna ehhez Luther vagy Kálvin? És: Akkor miért kellett szétszakadnia az Egyháznak? Miért kellett a szentségházat kirámolni? És miért kellett a szenteket kilakoltatni a templomokból? És: Miért kellett „bálványimádás” címén képrombolást rendezni és csúfolódni? Most már reverendában vagy talárban járnak a református papok is, hogy ne kelljen robotolni. De hát akkor miért dobták le a reverendát, és miért tanították, hogy ők nem papok, csak egy a hívek közül? – Érdemes lenne ezen gondolkodni... Tempora mutantur et a református „papok” nagyon is mutantur in illis.³² Nekünk, katolikus papoknak még nem kellett ilyesmit csinálni. Hiába: A katolikus tant és életet nem ember találta ki... Időtálló... Lehet, hogy minket is sokra fog még kényszeríteni az idő, de nem hiszem, hogy valaha is éppen az ellenkezőjét fogjuk tenni annak, amit 2000 éven át tanítottunk...

31 A szovjet állambiztonsági szervezetek neve gyorsan változott. 1922-ben GPU (Állami Politikai Igazgatóság), 1923-ban OGPU (Egyesített Állami Politika Igazgatóság), 1934-ben GUGB (Állambiztonsági Főigazgatóság), stb. A följegyzés pontatlan, nyilván arra utal, hogy nyolcvan GPU-s katona érkezett.

32 Tempora mutantur et nos mutamur in illis: Az idők változnak és vele változunk mi is (latin).

Tanulságos eset: három vagy négy nappal ezelőtt kérték a rendtársak, hogy a ház biztonsága miatt este 6-kor csukjuk be a kaput. (Máshol, privát házaknál is egész nap zárva van.) Ma ebéd után Árkád kéri, hogy ne zárjuk be hatkor a kaput, mert ő akkor nem tud bejönni (ha később jön haza Meszeséktől. Még most sem tudja abbahagyni ezt a szükségletét! Mikor fognak már egyszer tanulni? Mikor lesz a közös érdek előbbrevaló, mint a korszerűtlen magánpasszió?!) Megkérdem a rendtársak véleményét: Zoárd rám hagyja a dolgot: Legyen úgy, amint a házfőnök akarja; Medárd valami kitérő általánosságot mond, a többi hallgat.

Ma ebédnél beszélgettünk arról, hogy a földosztással kapcsolatban a szőlőt is ki fogják osztani azon a címen, hogy nem mi műveljük. Zoárd csak felveti, hogy mi is átvehetnénk a szőlő művelését, és így talán megmaradna. Nyíltan kijelentettem: Megtehetjük, de akkor mindenkinek dolgozni kell a közösért (amit idáig bizony nem mindenki tett meg). Csak Ulrik helyeselt, a többiek némán hallgattak.

Albin délben elment. – Az utóbbi napokban nem történt semmi atrocitás, mégis igen nagy a bizonytalanságérzésem és félelmem. Nem tudok nyugodtan aludni. Mikor szabadulhatok már a felelős állásból?!

A kényszermunkások ma vasárnap is dolgoztak a gimnázium szemetének eltakarításával.

Az új főispán: Váradi József, alispán: Martsa Lajos* fényképész, polgármester: Mikler Ferenc építő iparos.* A város és megye katonai parancsnoka: Belouszov alezredes. A Népakarat április 8-i, mai számában Ujvári Gyula cikket írt: „Látogatás a Bencés gimnáziumban” címmel.

Nem értem: Ulrik néha sajnálja a rendtársaktól, amit megesznek, ma négy vendéget kér befogadni (kettő Budapestről: Zoltánék: ezek délben, este, éjszákára és reggelre voltak nálunk – kettő pedig Nagymarosról: vacsorára, éjszákára és reggelre). – Hát olyan bőségesen vagyunk ellátva? Vagy: Idegeneknek lehet, csak a rendtársak szorítsanak egyet a nadrágszíjjon? – Nem értem!

1945. IV. 9. Hétfő, 20. nap.

Éjjel nem történt semmi baj.

Ma 96 tanuló jelent meg. Ma már jöttek Tokodról, Kőhidgyarmatról³³ is. A kényszermunkások még takarítanak a gimnáziumban. Ma is kértem Csefán

33 Párkánytól északra, a mai Szlovákia területén.

urat kocsikért a székház szemetének eltakarításához – és hogy cserepezzék be a gimnáziumot és ne csak a fizikum fölött. Palát ígért a tetőre.

Délelőtt felkeresett Borz tanfelügyelő* két tanáremberrel, és arra kért nagyon hangsúlyozottan, hogy az esztergomi pedagógusok egységesen járjanak el abban a kérdésben: 1.) melyik pártba lépünk be – 2.) belépünk-e a pedagógusok szabad szakszervezetébe.

Én az egységességet hangoztattam, de kijelentettem, hogy előbb beszélni fogok Drahos vikárius úrral, mert a szerzetesek talán nem is léphetnek be politikai pártba a Codex³⁴ szerint.

Du. 2-től 4-ig a kápolnában dolgoztam Medárdossal és Árkáddal. Az első-tétítést hoztuk rendbe, hogy holnap megkezdhezzük a kórust (mert délben ezt indítványoztam). Celesztin ismét nem vett részt a közös munkában.

¼ 5-kor Blaskovics Placiddal elindultunk Drahos vikárius úrhoz. Mivel otthon nem találtuk, és az utcán találkoztunk, ott tárgyaltuk meg az ügyet. Vikárius úr szerint: 1.) A pedagógusok szabad szakszervezetébe be lehet lépni, mert ez még nem párttagság – és nem mondhatják, hogy a papság nem mozdul meg. – 2.) Siettetni kell a polgári pártba való belépést, hogy le ne maradjunk. 3.) Utána fog nézni a Codexben, hogy a szerzetes lehet-e politikai párt tagja.

Gróh ügyvéd úr vállalta a Kiszgazda... párt helyi elnökségét, de biztosítékot kért a papság részéről is, ezért volt ott három kanonok az alakuló gyűlésen.

Az oroszok csak a kommunistákat támogatják. Gróhéka a főispán stb. kinevezése előtt fenn voltak az orosz parancsnoknál a kinevezés megmásításáért. Azt mondta: Ez az ő szuverén joga, – de tudomása szerint csak egy hivatalos párt van: a kommunista. Pedig – mint mondják – Esztergomban – eddig csak 2-300 tagja van a pártnak. A földosztással majd szereznek többet is!

Maszlov őrnagyról³⁵ hallottam: A primás temetése napján meghívta ebédre Mészleányi püspök urat és Teleki kultuszminisztert, és előttük kijelentette, hogy még egy országban sem tapasztalt annyi denunciót, mint Magyarországon.

34 Az egyházjogi törvénykönyv, a Codex Iuris Canonici szerint.

35 Maszlov őrnagy, szovjet részről ez időtájt Esztergom városparancsnoka. „1945. március 21-én a szovjet csapatok másodszor is elfoglalták a várost. Maszlov őrnagy természetesen tájékoztatást kapott arról, hogy fontos főpapot talál Esztergomban. Weiszlovits István eperjesi fiatalemberrel mint tolmáccsal megjelent a hercegprimásnál, nem akart gyűrűt csókolni neki, hanem 'erősen megrázta a kezét.'” Lásd: ROSDY Pál: *A magyarság sorsáért érzett aggodalom vitte el*, in: *Új Ember* 2010. március 28.

Az atrocitások kevesbedtek, de még fordulnak elő: Tegnap az utcán raboltak el egy lányt. Betömtek a száját zsebkendővel. Betették az autóba, és elrobogtak a pontonhíd felé.

Maszler őrnagy úr elutazása előtt való nap ittasan órákon keresztül, nyitott kipufogóval itt motorbiciklizett (vagy csak tanult biciklizni?) a megyeház előtt. Az utolsó éjszakája nagyon hangos volt!

1945. IV. 10. Kedd, 21. nap.

Nyugodt éjszaka. A kényszermunkások dolgoznak a gimnáziumban. Ma kezdték mosni a termeket.

Ma száz tanuló jött iskolába. Három órám volt, mint minden rendtársamnak.

Iskola után már keresett Borz tanfelügyelő. Beszámoltam neki a Drahos vikárius úrnál végzett tárgyalásról. (10 órakor hozta Zachar titkár a Vikárius úr üzenetét.)

Alighogy Borz tanfelügyelőék elmentek, jött Boér prefektus. Bejelentette, hogy Esztergomban is megalakul a Rassay-féle demokrata párt is. Kért, hogy nézzek el az alakuló gyűlésre. Szerinte: A vikárius úrtól engedélye van a politizálásra. Május 1-től Pesten lesz – addig megszervezi Esztergomban a pártot. Szerinte: Gróh örül a pártalakulásnak, – és hasznos is, mert így még egy megbízott lesz a polgári pártok részéről a város ügyeit intéző bizottságban, – a választásokra pedig összefoghat a Kisgazdapárttal. Később Teleki Gézát szeretnék megnyerni. Most már a pártban vannak Baranyai Lipót,* Kodály Zoltán* – és még valakit mondott. Biztosított, hogy a zsidó irányzatot a polgári, keresztény polgári többség majorizálni fogja. – Küldtem, hogy keresse fel Borz tanfelügyelőt a pártba lépés ügyével.

Ma hallottam: Öt főpapáldozata van a mai nehéz időknek: a hercegprímás, Apor,* Bubnics,* Shvoy,* Horváth* (kalocsai segéd-) püspök urak.

1919 óta ma este fél 8 után hallottam először a proletárindulót: „Fel-fel, ti rabjai a földnek.” A megyeházán az orosz parancsnoknál cigányzenekar kísérete mellett magyarul énekelték. Ma még rosszul. Látszik, még nincs gyakorlatuk. Utána, ha jól hallatszott le az emeletről, akkor „Zsivio Stalin!”-t kiáltottak. Úgy hallottam, vacsorát ad az orosz parancsnok – és joggal énekelik „Fel-fel, te éhes proletár!”

Délutáni favágás után ismét felkeresett Boér. Jelentette, hogy volt a vikárius úrnál, patentot kapott, és hogy menjek el, kapacitált. De mikor nem adtam lekötő választ, azt mondta, hogy diplomata vagyok.

Este ¾ 10: Még szól a zene az orosz parancsnokságon, ahova ma este el-
kérték kölcsön egy 50 literes hordókat „hat napra”. Talán azért, hogy, ha már
éhes a proletár, szomjas ne legyen.

60 P. napszámot és ebédet és vacsorát kérnek a szőlőmunkások. És mi há-
rom hónappal ezelőtt 14 P-ért adtuk el a borunkat. Miből fizessük ezt a horribi-
lis napszámot? És: talán megműveltetnék a szőlőt – és a végén azt is elveszik
tőlünk. Mai vacsoránk: Sóska + főtt krumpli – és semmi más.

1945. IV. 11. Szerda, 22. nap.

Nyugodt éjszakánk volt.

Reggeli: Rántott leves – és semmi más (Előszőr.)

Érdekes dolog: Tegnap de. hozzám jön az Oláh nevű VI.-as, és kéri, hogy
azonnal hazamehessen, mert most kapott értesítést, hogy négy orosz bement
hozzájuk, ahol csak két nő van, és férfi nincs. Hazaengedtem. (Szegény fiam!
Mi éghet a lelkedben? Tudod ugye, hogy neked kell megvédeni az édesanyádat
és a nővéredet! És milyen kis dolog emellett az iskola!)

Ma 116 gyerek volt iskolában. Már reggel is jön vonat Dorog felől.

Ma de. itt volt Kamenszky Gyula,* és bocsánatot kért a IV. 3-án írt ajánlott
lapjáért, amelyet – mint mondta – 38°-os éhséglázban írt. Újra megígértem
neki, hogy közben-közben, ha marad, kap tőlünk főzeléket.

Ma 21 kényszermunkás dolgozik a gimnáziumban.

Románok jöttek a városba.

1945. IV. 12. Csütörtök, 23. nap.

Délelőtt három osztályban tanítottam. Rettenetes a II. osztályt latinra ta-
nítani. Se magyarból, se latinból nincs semmi alap. 22 gyerekből két idegen
intézeti fiúnak volt kettese latinból,³⁶ a többi mind elégséges és elégtelen. Ki
a felelős ezért?

A munkaszolgálatosok ma is dolgoznak. Lassan. Az órák után a nagydiá-
kok hordták a padokat, katedradobogókat, táblákat.

Délben Celesztin már ismételten támadta Ulrikot, hogy nála inas takarít.
Megvédtem Ulrikot azzal, hogy ő úgyse érne rá takarítani, annyit dolgozik
a közösség érdekében. Celesztin kijelenti, hogy ő is azért dolgozik. Nyugodt
hangon megjegyzem, hogy valóban dolgozott, de csak azzal, ami a fizikummal
volt kapcsolatban. Celesztin még megemlíti, hogy a háztetön is dolgozott, – és

36 Értsd: négyese. 1945-ben az egyes volt az ötös.

látszott, hogy megsértődött, és mostantól kezdve még inkább útjában leszek, pedig eddig is szálla voltam a szemében, és gúnyos megjegyzés-füllánkjeival ott ártott, ahol tudott.

Du. 4-kor – mint szemlélő – megjelentem a legszomorúbb pártalakuláson. A szemináriumban,³⁷ a vicerektor szobájában gyűlt össze 20-25 ember. Már majdnem mind befáradtak az életbe, öregek. Csak Boér, a szervező fiatal és agilis. A papok közül: Mészáros,* Mertán,* Csárszky* kanonokok, Káci bácsi³⁸ (végig aludt) és én voltam jelen és még a házigazda: Bartl Lőrinc.* – Bennem a legnagyobb meglepetést Szalva László³⁹ megjelenése keltette. (Rögtön hozzám jött. Beszélt vizsgálati fogságáról, és megmondta, hogy a GPU tőle érdeklődött, milyen pártállású a bencés igazgató? Hány bencés tanár van Esztergomban?)

Boér bevezetője után elnököt akarnak választani. Felkérlik Obermüllert.* Nem vállalja: Nincs ideje. Felkérlik (ha jól emlékszem) Hegedüs ügyvédet. Nem vállalja, mert már belépett a Kiszgadzapártba. Boért is erőltetik: Nem vállalja, mert pap. Csonkást (a polgári igazgatóját)* is kéri; visszautasítja, mert függő helyzetben levő ember.

Megkérdik, kik akarnak a párt tagjai lenni? Öt ember tartja föl a kezét. Boér már filippikába kezd, amikor Serédi Sándor bácsit kéri fel. Szabadkozik, mert ő már beiratkozott a Kiszgadzapártba. Végül a kétségbeesett kapacitálásra kijelenti, hogy kilép a Kiszgadzapártból, és vállalja az elnökséget. Alelnök: Boér. Titkár egy városi gimnáziumi tanár. Megválasztják a hármas és ötös bizottságot. Ebben az elnökségen kívül részt vesz Obermüller és Csonkás is.

Szinte rohantam el erről a gyűlésről. A polgárság már ügyis megkésétt a szervezkedéssel, és ha csak így tud szervezkedni, – megérdemli a sorsát!

Császky és Mészáros kanonok urak 100–100 P-t adtak az első plakátokra. Sándor bácsi is adott. És a jegyző később gyűjtést rendezett.

37 Papnevelő Intézetben (ma Szent Adalbert Rendezvényközpont).

38 Bizonyára Tóth Kálmán* kanonokról van szó, aki ekkor már 83 éves volt.

39 Szalva László az esztergomi nyilaskeresztes pártszervezet, a „Háborús Esztergomi Hírek” c. lap szerkesztője, amely 1945. február 1-jén jelent meg először. Előbb hetente kétszer, február 27-től hetente háromszor jelent meg. Március 17-én már „anyagtakarékoság miatt” csak korlátozott példányszámban volt kapható. Szalva Lászlót az „esztergomi Göbbels” néven is emlegették. Lásd: MIKLÓS Tamás: *Esztergom legsötétebb napjai – Helytörténet a vérgőzös időről*, in: IV. https://www.szeretgom.hu/content/82310-esztergom-legsotetebb-napjai-helytortenet-a-vergozos-idokrol-iv-#_ftn13 (2016. február 15.)

1945. IV. 13. Péntek, 24. nap.

Két kortünet: 1) Major Ödön ny. árvaszéki elnök panaszkodik, hogy ki-bombázott házának romeltakarításánál meglopták: elvitték a zsebkését és 1 db varrótűjét, ami akkora kincs, hogy szó sem lehet egy másik varrótű beszerzéséről.

2.) Ilyen plébániai hurcolkodást is csak a mi korunk termel ki: Venczel Antal* nagymarosi káplánt kinevezték Máriahalom plébánosának. Hurcolkodik Nagymarosról: Egy kicsi négykerekű kordéra rakja kis batyuját (de az imázsamoly rajta van – ez az egyetlen bútor, amit elhozott Nagymarosról), és apjával együtt tehervonattal Párkányba, onnét ketten húzzák a kiskocsit ide Esztergomba. Innét az apa és plébánosfia húzza a motyós kocsit Leányvára és még onnét hét km-re a plébániára.

Micsoda plébánosi bevonulás lesz ez! A szegények papja, a szegény pap vonul be a szegény Krisztussal a szegények közé. Ezt a „úríságot” talán még a proletárok sem irigylik. De hatni is fog a szegényekre, mert szereti őket. Nálunk reggelizett édesapjával együtt. A mi reggelink is stílusos volt: üres rántott leves, de másfél tányérral ettünk belőle, és ezzel vagyunk délután ¼ 2-ig.

De. 11-kor főispán-beiktatás a városháza udvarán. Sokan vannak. A vidék is nagy számban képviselve. Ott az udvaron megszólít egy dorogi munkás: „Ugye maga beszélt nekünk Dorogon?” – Igen. – „Emlékszem, maga mondta örültek Hitler”... „Ilyent pap szájából még nem hallottam” – mondta. Nem is engedtek többet beszélni – (mondtam, – de félek, hogy más nem csavarja-e félre azt a beszédet?!)

A főispán: Váradi József volt kereskedő, jó szónok. Conciliáns és mindenben elfogadható beszédet mondott. Az elvárs szót ki se ejtette, állandóan per „urak” – beszélt.

Az alispán nem szónok (Martsa Lajos fényképész). Alig néhány szót mondott, de ígérte, hogy a hivatali jártasság hiányát tettekkel fogja pótolni.

Déli 12-kor felkeresett Ujvári Gyula, és három diákot kért a Magyar Demokratikus Diákszövetség holnapi alakuló gyűlésére képviselőként: Szomort, Mácsikot és Záborszkyt küldtem el. (V.K.M. 56.002/1945. sz. Általános utasítás 1944/45 évre MADISZ⁴⁰)

Szerdán hallottam, hogy IV. 7-én délben a vízivárosi templomból kiindulva feltörték a primáspalota ezüsttermét.

40 MADISZ: Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség 1944. december 31-én Szegeden alakult meg. 1945. február után kommunista irányítás alá került.

Ma nem volt általános fürdés, mert az Ulrik kérésére, hogy segítsen valaki fát vágni a fürdő fűtéséhez, nem jelentkezett senki. Fery Antal* leányvári plébános nálunk volt ebéden. Kikísértem a vasútra. Mikor visszajöttem, fát vágtam és befűtöttem, hogy megfürödhessenek. Utánam, azt hiszem, mások is fürödtek.

Celesztin se ebédnél, se vacsoránál nem szól egy szót sem.

Ebéd után nálam volt Obermüller tanügyi főtanácsos, és sok jót mondott az új főispánról, aki a szociáldemokrata párt tagja és az ő tanítványa volt. Közben bejött hozzám Ujvári Gyula, akinek előzőleg veszélyessé minősíthető nézeteltérése volt Obermüllerrel a MADISZ-ra küldendő diákok ügyében, – és nálam újra akart éledni a vita. Sikerült elsimítanom az ügyet.

Este 10 óra után rádióhangokat hallottam.

Ma 130 diák volt iskolában.

1945. IV. 14. Szombat, 25. nap.

A megszállás kezdete óta az elmúlt éjszakán aludtam először nyugodtan. Vagy: Talán kimerültségtől, hisz az idegek se bírják a végtelenségig.

Megint szét kellett osztani az órákat: Én vállaltam újra két órát (már 13 van – és közben tárgyaljak és futkossak az egyre változó iskolai dolgok miatt); Zoárd és Ulrik is vállalt. Celesztin, akinek még módjában lenne vállalni, nem vállalt.

Az a hír járja, hogy szombatról vasárnapra virradó éjjel meg kell kettőzni az öröket, mert az oroszok elhagyják a várost, és nagyon pakolnak el mindent. Azt mondják, magyarok jönnek a helyükre.

Ma megint vankosokat vittek el a románok részére. És nekem nincs a fejem alá egy tisztességes vankos. De ennek nemcsak az oroszok az okai, hanem az előző házfőnök „igénytelensége” és a rendtársaknak „magukhoz gyűjtő hajlama” is. Elvégre egy házfőnök és igazgató úgyse mer szólni, mert ő a többiek helyett is kell, hogy igénytelen legyen, és úgyse tudja, hogy az „átváltás” előtt mi volt a házfőnöki lakásban. Utólag csak az egyes holmikba belevarrt szobaszámok árulkodnak, de egy házfőnöknek kell oly tapintatosnak lenni, hogy ne vegye észre... Na, ja!

Ebédünk tegnap borsó, máma bab és leves.

Délután felkeresett Fazzi és Wéber városi gimnáziumi tanárok, és megkérdeztek, hogy a bencés gimnáziumi tanárok belépnek-e a Pedagógusok Szabad Szakszervezetébe. Majd hivatalosan felkértek, hogy vállaljam az elnökséget.

Feleletem: Megvárom főapát úr döntését. Az elnökség ellen azt a nehézséget tettem, hogy sokakat bántani fog itt a városban, hogy miért éppen én leszek az elnök, aki nem régen jöttem ide, és nem is ismerem még a várost. Nem fogadták el.

Szerintük: Ők már jelentették is a főispánnak, hogy engem akarnak elnöknek, és ő örült a választásnak. (Ekkor tette a megjegyzést a főispán: Mikor titokban Esztergomban járt és angol rádiót akart hallgatni, akkor csak eljött a bencés székház elé, és az utcáról hallgatta az angol rádiót.)

1945. IV. 15. Vasárnap, 26. nap.

Zóárd exhortált a diákmiséen. Árkád, mint rendesen, ma is későn jött a diákmisére. De szólni nem lehet egy bencésnek, azért szóltam az ő jelenlétében az egész diákságnak ma mise után a pontosságról.

Blaskovics Placid keresett fel délelőtt: A vikáriussal való tárgyalása alapján mi, katolikus igazgatók nem megyünk az orosz parancsnokhoz. (A primátián⁴¹ tiszteletét jelentette be 11-re. Mészlényi püspök úr és Drahos vikárius úr vártak rá ½ 2-ig. Nem jött, és magyarázatot sem adott. Salkház szerint van kommunista, aki Magyarországból csak tagállamot akar, és ezt készíti elő. Nem szimpatizál a magyarokkal.) A városházán azt ajánlották, hogy az összes iskolaigazgatók együtt menjenek, és hallgassuk el, hogy katolikus iskolák igazgatói vagyunk. Nem megyünk, és így nem hallgatjuk el.

Ma volt először nagyobb mennyiségben pesti újság az utcán. Pénteki és szombati újságokat árultak. Szétkapkodták, pedig a rövid négy oldalnak 1–1 P. az ára.

Ma kezdett játszani a kultúrmozi. Sorban álltak a jegyért. Diákok is ott nyüzsgöttek. Nem is csoda: a panis mellett ráéheztek a circenses-re is.⁴² Orosz katonák is moziba törekedtek. Ott már nem félt tőlük senki, pedig még vissza-visszajár az atrocitások és fosztogatások réme.

Este ridalom volt: Ödön bácsi jelentette, hogy oroszok járják a város lakásait és... Hozzánk nem jöttek.

1945. IV. 16. Hétfő, 27. nap.

Ma már kb. 170 gyerek jött iskolába.

Ma burzsujok voltunk, mert reggelire egy kis csésze tiszta tejet ittunk.

⁴¹ Értsd: a primási palotában.

⁴² Panem et circenses – kenyeret és cirkuszt (latin).

De. 11-kor megjelent köztünk Mike* alperjel úr. Már iskolatermekben tanítunk. Én a IV. osztály főnöke vagyok. I.–II.–IV. osztályban tanítók latint, és még hittant a IV. osztályban. Összesen 13 órá van.

Egy szaléziánus volt itt Nyergesről. Ő mondta: A bajóti magyar kommunisták megjelentek Nyergesen a székházban, és elvitték a zsírt, lisztet ezzel a megokolással: Minek a papoknak zsír, liszt? – Szóval ők így képzelik el a demokráciát. És úgy, hogy mivel az oroszok elvitték a lovakat, most ők a visszatérő menekültek kocsijaiból kifogják az országúton a lovakat, és így szereznek lovakat a szántáshoz. Ez is módszer!

Du. 4-kor részt vettem a Pedagógusok Szabad Szakszervezetének jelölő gyűlésén. Elnöknek jelöltek. Én kértem, addig függesszék fel jelölésemet, amíg a főapát úr engedélyét kikérem, de kijelentettem, hogy ez nem a Szakszervezettel szemben való bizalmatlanság, hiszen az egyházi fórumok (a vikárius, Albin, a Katolikus Főigazgatóság) ajánlják a belépést minden szerzetesnárnak. (Ezt Mike hozta ma Pestről.)

Ugyanakkor Mike tárgyalta az én elnöki ügyemben a Drahoš vikárius úrnál, és abban állapodtak meg és ebben az értelemben fog Főapát Úrnak referálni: a belépést ajánlja, de vezető szerep vállalását egy szerzetesnek nem ajánlja: 1.) politikai következmények miatt, – 2.) egy szerzetes nem képviselheti azok anyagi érdekeit, akik életét ő maga nem éli, tehát a szükségleteit sem ismeri.

Mikével levelet küldtem főapát úrnak, amelyben nyíltan megírtam, hogy belefáradtam a felelősségbe, és szabadulni szeretnék tőle.

1945. IV. 17. Kedd, 28. nap.

183 diák volt iskolában. Diákok dolgoztak a romok eltakarításán.

Nem megy a kórusra járás délben.

Délután felsétáltam a szőlőbe. Zoárd és Medárd itt dolgozott.

Vacsora után a 91 éves Kati néninek Ulrik feladta az utolsó kenet szent-ségét. Régi, húséges alkalmazott volt. Azon ritka alkalmazottak egyike, aki végrendeletileg a Rendre hagyta megtakarított pénzét.

[Első füzet vége]

1945. IV. 18. Szerda. 29. nap.

Rettenetes a pontatlanság a tanároknak az iskolával kapcsolatban. Tisztelet a kivételnek, de azon a címen, hogy nincs pontos idő (a valóságban azért, mert nem voltam érélyes) reggel $\frac{3}{4}$ 8-kor nincs senki az intézetben, sőt becsöngetés után még cigarettáznak, vagy csak utána jönnek a székházból.

Regnap egy hordó káposztát és hagymát (14-16 kg) kaptunk ingyen (mert a mienket ellopták) a vízivárosi apácáktól. Ma köszöntem meg nekik. Hová jutott az egykor gazdag bencés székház?! Még attól is félnünk kell, hogy egy hónap múlva lesz-e valami, amiből enni adhatnak a rendtársaknak. Nem árt ez a megalázás, hiszen igen nagy urak voltunk. Csak az a baj, hogy egyes rendtársak ebből sem akarnak még tanulni. Ők nem izgulnak, csak bírálják és karba tett kézzel nézik, hogy nincs, aki felszolgáljon az ebédnél. Mint tegnap is: A pedellus el volt foglalva a padláson járó oroszokkal (telefont szereltek!), és nem tudott felszolgálni. A kínos csendben magam álltam fel, és hoztam be az ételt. A végén már kezdtem összeszedni az edényeket is, de ezt már nem engedték. Azt hiszem, eljön még az az idő is, mikor ezek az urak szívesen felszolgálának, de nem lesz, mit. Mert:

Ma mondta Dr. Csonkás polgári iskolai igazgató: Tegnap éjjel kettőkor keltem, ma későn: éjjel 3-kor keltem, hogy sorba álljak kenyérért. Éjjel 2-től reggel $\frac{1}{2}$ 8-ig álltam, és az egész család számára (két gyermeke van!) kaptam $\frac{1}{2}$ (fél) kiló kenyeret és más sorbaállásával kisegítve 60 dkg húst. – És annyi sorbaállás után menjek iskolába és tanítsak lelkesedéssel. (A kommunista párt kisajátította a párt tagjai számára az élelmezést. Azok kapnak mindent. És a többi párt tagjai? Azok nem emberek? Azok nem szenvedtek a három hónapi frontéletben? A mi házvezetónőnk nem áll sorba, nem is kapunk húst sehonnét se, mert a bencés székház nem léphet be a kommunista pártba.

Ritka jelenség: Délután 3 óra (április 18.), és erősen dörög az ég a délelőtti szép meleg napsütés után.

A Budapest-Vidéki Főigazgatóság a bencés gimnázium címére egy borítékban küldi meg a hivatalos rendelkezéseket az összes iskolák számára.

Az aulából származó hír szerint a kormány menesztette a főispánt, az alispánt és a polgármestert. Főispánt a kormány nevezett ki a parasztpártból, a fényképész-alispán helyett a megyei Nemzeti Bizottság, a kőműves-polgármester helyett a városi N. B. választ újat.

Ma hallottam: Engedélyezték a Magyar Demokrata Néppártot, a keresztény Gazdasági Párt utódját.⁴³ Két megjegyzésem van: 1) Elkéstek. A többi pártok már nyeregben vannak. Az emberek már pártokba léptek. 2.) Korszerűtlen és igen nagy támadási felületet nyújt, hogy az új keresztény szellemű párt élén megint egy arisztokrata (Pálffy gróf)⁴⁴ áll. Azt fogják mondani, hogy az Egyház és a papok megint egy szekciós párttal és egy korszerűtlen „demokrata” gróffal szimpatizálnak. Vagy keresztény pártot csak arisztokrata vezethet? Másban nincs elég kereszténység és szervezési erő, csak egy arisztokrata grófban? A párt ezzel kimondta maga felett az ítéletet: Majd lesz belőle párt-zsuzsu”, amellyel eljátszanak és kimosolyognak a többi pártok. Ez a párt pedig azt mondja: Nincs Magyarországon kereszténység, mert lám nem jönnek a keresztény néppártba. Pedig: Csak a Pálffy gróf után nem akarnak menni. Ne legyenek Kasszandra!

Budaörsön, Nagymaroson megkezdték a svábok kitelepítését. Elbocsátják őket a bányából, és nem adnak nekik iparigazolványt, és küldik őket, és biztatják őket, hogy most csak boruljanak Hitler szőrös keblére, és tőle kérjenek majd segílyt horogkeresztes ládában Ukrajnába címezve, – mert hiszen sokat mondták: Heil Hitler! Talán most is jön tőle üdvösség...

Egy nyilas lap támadja a budaörsi svábokat, hogy most magyarul éneklük a templomban gyönyörű énekünket: Boldogasszony Anyánk!... Előbb kellett volna! Ne gondolják – mondja a lap –, hogy most elbújhatnak a magyar ének és a papok vecsernyepalástja alá.

Este ¼ 11-kor megijedtem: Lefeküdni készültem, de az ablakom előtt nagy autó zörög – orosz beszéd –, sok ember járkal. Csakhamar aztán hallom, hogy az utca közepén, a betonon szól a harmonika, orosz katonák ropják a táncot, és énekelnek: Boldogok. A győzők szíve táncol és énekel. De hogyan alszom én a fárasztó nap munkája után, amikor attól félek, mikor törnek be a kapukon. – És mégis elnyomott a fáradtság.

43 Már 1945. áprilisában elhagyták a – helyesen Kereszténydemokrata Néppárt – nevéből a „keresztény” jelzőt, a párt átalakult Demokrata Néppárttá, más néven Barankovics-párttá.

44 Pálffy József gróf (1904–1988), a Kereszténydemokrata Néppárt alapító elnökéről van szó. A naplóíró nem tudta, hogy éppen ebben az értelemben, a naplóírással egyidőben alakult át a párt az általa kedvezőnek tartott irányba.

1945. IV. 19. Csütörtök. 30. nap.

B. Placidnak is, a rendtársaknak is megmondtam, hogy nem vállalom a Pedagógusok Szabad Szakszervezetének elnökségét, mégpedig azért, mert remélem, hogy a főpát úr az év végén felment az itteni igazgatóság alól is. Itt börtönben érzem magam. Egyedül. Nincs levegőm. Robotba vagyok fogva. Nincs lendület. Kisszerű minden. És lesik, hol hibázok valamit, vagy hol felejték el valamit. Pesten szeretnék lenni. Harcolni, mint régen. Most talán sokan igazat adnának azok közül is, akik akkor elítéltek, és „lámpavasat” ígértek vakmerő németellenes és nyilasellenes írásaimért és beszédeimért. Szeretnék most szemébe vágni vitéz Farkas Ferencnek, a „Magyar Cserkészmozgalom” országos vezetőjének és a többi csatlósának, és megkérdezni tőlük: Érdemes volt-e elúzni, elnémitani és félrelökni Szívós Donátot azért, mert nem bírta a katonaimádó, náci-emplőkről táplálkozó cserkészetet... Szeretném megkérdezni az illetékesektől, miért nem engedtek a rádió mikrofonja elé azon feltűnő karácsonyi és pünkösdi beszédem után. Vagy csak azért nem beszélhettem rádióban, mert Witz Béla* nem bírta bennem a szókimondó magyart? Az én tragédiám: Én és környezetem szervezte meg a cserkészfronton az ellenállást a katolikus cserkészvezetőkkel és a református vezetők kis csoportjával. Engem félrelökték. Lapunkat beszüntették, – és most a református KIE tárgyal a magyar cserkészet újjáteremtéséről, – Szívós Donát pedig penészedik Esztergomban. De hol vannak a pesti katolikus papcserkészek? Vagy talán öközlülük is többet elkapott a gépszíj? Hol van a ciszterci⁴⁵ 'Sigmond Lóránt* és a piarista Senye István,* akik elindították ellenem a lavinát? Hol van Koszter Atya,* az elől-hátul vitéz és kisbarnaki Farkas Ferenc* – a cserkészszellem szállítója? Arra jó volt Szívós Donát, hogy tíz évig harcoljon a cserkészzet nácizálása ellen, – most a reformátusok tárgyalnak (csak ők?!), Szívós Donátról meg tudni sem akarják, hogy létezett és létezik.

Nem akarnék semmi sem lenni az új cserkészetben, de legalább azt engednék meg, hogy szemébe nézhessek a Kolozsvári Bélák, Balázsfalvi Kiss-ek, Kleineselek (Kis, de talán nagy szamarak)⁴⁶ Pap „Antibácsik” most bizonyá-

45 A naplóíró itt is, másutt is a „cisztercita” szót használja. Ezt javítottuk – helyesen – „ciszterci”-re.

46 Kleineisel Miklós lehet, a „Jamboree zsebkönyv 1929” egyik szerkesztője, a [Cserkész] „Vezetők lapja” egyik szerkesztője, A „Cserkész ruházati szabályzat” Budapest 1939 szerzője, Demédy (Kleineisel) Miklós néven a „Cserkészpróbák könyv I.” Budapest 1940. szerkesztője, Demédy Miklós néven a „Magyar Cserkészmozgalom: 1. számú parancs” c. kisnyomtatvány, stb. szerzője. – Naplóíró eljátszik a „Kis” névvel, a Klein szó németül „kis”-t jelent.

ra helyezkedő hajlékonyságának, akik nem bírták a „Donát Atya” magyaros keménységét és megalkudni nem tudását. – Eljön-e az idő, amikor ezeket az urakat számonkérhetem? Vagy a parafadugó emberkéek most is fenn úsznak az árral a víz színén?! Vigyázzanak, mert, ha a víz kloakába torkollik, őket is elnyeli a kloaka. A nyilas és hitlerjugend-mozgalomhoz szopni járó pedagógusok szennyes áradata már úgyis kloakába torkollott.

Ma ebéd után megtartották az újra évet nyitó tanári konferenciát.

Délután ¼ 2-körül meghalt Kati néni, a régi hűséges házvezetőnőnk. Konferencia után felolvastam a rendtársak előtt a végrendeletét. Mindenét a rendre és szentmisékre hagyta. A hagyaték ránk nem jelent semmit, mert a pénz elértéktelenedett és kevés, egyébként is kirabolták a bankot. De szép, hogy egy alkalmazott így szerette a rendet.

Délután felkeresett Lehmann Imre* világi pap, a budapesti Katolikus Legényegylet lelkésze. Felolvastam neki a mai napon írt keserűségemet, és megenyedtem neki, hogy Pesten is elolvashatja ezt, hogy ez legyen Pestre érkezésem előszele. Mikor kérdeztem, mi van Pesten a katolikus ifjúsági mozgalmakkal, ezt felelte: Semmi, mert még nem tudja senki, milyen irányzat lesz (orosz vagy angolszász érdekszféra?), és ezért nem akar senki sem kockáztatni. Szép: De mikor a rezsim piros cingulust és főtanácsosi címetek adományozott, akkor mindezek a most hallgató urak megkockáztatták, hogy vádaskodásukkal és hatalombitorlásukkal lehetetlenné tegyék azokat, akik nem húzták velük együtt a náciak diadalszekerét.

Már kétszer csak úgy ehettünk húsfélét, hogy a Medárd a sajátjából hozott le hatunk számára egy 20-25 dekás konzervet. Mert: Vasárnap ettünk húst, és ma csütörtök este van, és vasárnaptól máig a háztól kapott húsadagunk egy 2 cm hosszú kolbászdarab. Soványodnak, de panaszszo nélkül bírjuk.

1945. IV. 20. Péntek. 31. nap.

B. Placiddal szeretnék jövő kedden felmenni Pestre a főigazgatósághoz. De félek: Teljes erővel küzdöttem a németek ellen és a diktatúrák ellen, de lehet személyes ellenségem a könyveim alapján vagy az előadásaim alapján, mert a tyúkszemükre léptem – és ezek feljelenthetnek a GPU-nak. Tudom, hogy nem lenne semmi bajom, mert kevesen tudnának úgy bizonyítani, mint én, – és bebizonyíthatnám, hogy éppen elveimért nyomtak félre a németek és a német érzelmű magyarok –, de ez két-három napba tellenék; azalatt sokat szenvednék, és a végén kegyesen azt mondanák: „Bocsánat! Tévedtünk”...

Leváltják a város vezetőségét. Sternről hallottam, hogy mindent megtesz, hogy Sudár József jöjjön vissza polgármesternek. Örölnék neki.

A „Népakarat” mai számában, a vezércikkben Jócsik Lajos* a tisztelet hangján megdicséri azokat a „paptanárokat”, és hálás köszönetét fejezi ki nekik azért, hogy a fiúk elhurcolásával és a város kiürítésével kapcsolatban oponáltak. Nem fontos, de megjegyzem: A városból civilek gratuláltak nekem, mert megtudták, hogy amikor Budinszky miniszter úr a kiürítéssel kapcsolatban a Gyuri szobájában rendezte az ebédjét, és tőlem megkérdezte, hogy elmenekülök-e én is, nyíltan szemébe mondtam az egész nyilas társaság előtt: „Nem megyek, mert a Főapátom engem azért helyezett ide, hogy megőrizzem a rend vagyónát. De ha én ma elhagyom Esztergomot, holnap már szétrabolják az egész bencés székházat és gimnáziumot.” Nagyon csodálkozott a miniszter úr, hogy a délelőtti kiürítési propagandájának csak ennyi eredménye van, de aztán azt mondta: „Igen! Ez is álláspont!”

(Tehát a „Népakarat” magas vállveregetésére egy kicsit én is számot tartok, mert hiszen talán az én esetemről is értesült a civil urak útján.)

1945. IV. 21. Szombat. 32. nap.

Reggel a Kati néniért mondtam a szentmisémet (Erre a végrendelet nem kötelez.)

Három óráig volt délelőtt. Már az iskolában várt B. Placid, és jelzi, hogy kényes ügygel jött. A Placid a vikáriusnál volt, kérésére bemutatja a Pedagógusok Szabad Szakszervezetének a közgyűlésre való meghívóját, és tiltakozik a meghívó ezen szövege ellen: „az esztergomi Főegyházmegyei Főhatóság a kartársaknak a szakszervezetbe való belépését ajánlatosnak minősítette.” Mivel a Placidról megtudja, hogy talán az én hétfői jelölőgyűlésen történt hozzászólásom alapján került ez a körlevélbe, a vikárius úr megkéri Placidot, hogy szólítson fel engem: Menjek el a Wéberhez, és tudjam meg, honnét vette ezt az értesülését, – és ha az enyémről, akkor vonassam vissza, az Egyházi Főhatóságról említést se téve.

Nagyon bántott a dolog: 1.) Mert a körlevelet a kibocsátás előtt nem is láttam, – 2.) Mert nem ezt mondtam a hétfői hozzászólásomban, 3.) mert még most is úgy hiszem, hogy a vikárius úr azon az utcán való tárgyalásunkon igenis ajánlatosnak tartotta a katolikus iskolák tanárainak és a papoknak a belépését.

Rögtön indulni akartam Drahoshoz. Placid igyekezett lebeszélni. Nem sikerült, és fél egykor már a vikárius úr hivatalában voltam. Elmondtam a dolog

historikumát. Kijelentettem, hogy az elnökségről már lemondtam (helyeselt!), – hogy a hozzászólásomban azt nem mondtam, és hogy a Kürthy M. és Balog Albin fontosnak mondták előttem a belépést. Aztán: Én hajlandó vagyok: 1.) Elmenni Wéberhez és azt mondani, hogy úgy látszik félreértettem vikárius ura. Erre a legnagyobb meglepetésemre ezt mondja: „Úgy emlékszik?... Valóban lehet, hogy azon utcai beszélgetésünk alkalmával valóban azt mondtam, hogy ajánlatosnak tartom, hogy a papság is belépjen a Szakszervezetbe” – Megdöbbsenem, mert én is így emlékeztem, – de akkor most miért akar kibújni? Mikor én folytattam: 2.) Hajlandó vagyok a közgyűlésen is rektifikálni azzal, hogy félreértettem a vikárius urat. – Felelet: Nem kell rektifikálni, mert akkor nagyon felhívjuk rá a figyelmet. – Közben említi, hogy a gyűlés előtt négy szemközt említhetem a Wébernek. De amikor közbevetem, hogy a Wéber elmondja másnak, újra kimondja azt, amit már többször mondott a tárgyalás alatt: Ne tegyen semmit, mert ezzel csak felkavarjuk az ügyet. Sőt amikor együtt kijöttünk a palotából, megköszönte, hogy elfáradtam hozzá, és utolsó szavával is kért, hogy ne szóljak senkinek, de én tudom, ha valaki magyarázatot kér tőle a körlevél idézett szövege miatt, ki fogja jelenteni, hogy neki semmi köze a nyilatkozathoz, de nem mondja el az előzményeket, hanem engem tesz – ártatlanul – felelőssé az ominózus szöveg miatt, amihez nekem igazán semmi közöm.

Sokat tanultam ezen a napon. Csak azt nem tudom, hogyan és miért kellett a Placidnak bemutatni a körlevelet? Hogyan került ez szóba?

Du. 3-kor temettem a Kati nénit: nyolc-tíz ember volt a temetésen. A házból Ulrik és Celesztin volt ott. Zoard már csak akkor jött, amikor a pap már eljött a sírtól.

Temetés után a B. Placiddal az utazási igazolvány miatt ott jártunk a kommunista párt irodájában. Feltűnő: Én jónapottal köszöntem, az előszobában levő titkár – bár hat-hét más civil is volt ott – hangosan és tüntetően „dicsértessékekkel” köszöntött akkor is, amikor bementünk, akkor is, amikor eljöttünk.

Szombat lévén a kápolnáat én virágoztam fel.

Du. betért hozzánk Herczegh Frigyes* rendtársunk bátyja. Egyébként feltűnő, hogy az Ulrik sok vendéget fogad be: Ő a kedves, ő az előzékeny – és Ő fölözi le a rendi dolgokból szolgáltatott kedvességet, de ugyanankor a rendtársaktól sajnál mindent.

Este ¼ 10-kor megérkezett Semjén* és Venánt, fáradtan a három napi utazástól. Az embereken nem változtatnak a kemény idők: Semjén mindjárt azt kérdezte: van-e hús? – és kapacitált, hogy a Celesztint telepítsem ki a két szo-

bából, mert neki van joga hozzá, mert ő az idősebb. De sok meglepetés várja még őt!

1945. IV. 22. Vasárnap. 33. nap.

Ma délelőtt néztem a diákokkal moziban orosz híradót. Mind háborús híradó volt: nem tagadhatom: Annyira belefáradtam már a háború borzalmaiba, hogy terhes volt a csupa háborús híradó műsor. Nem tudok lelkesedni a háborúért. A Kultúrmozi tele volt diákokkal és felnőttekkel, de őrölük sem vettem észre, hogy nagyon lelkesedtek volna. Az előadáson tanárokon kívül világi papok, ferencesek és apácák is voltak jelen.

Ma hallottam: A városban nem lehet asztalost kapni, hogy az asztalosmunkákat, a bombák okozta károkat helyrehozva elvégezzék. Tapasztalom én is az iskolában. Az összes ablak üvegtelen. Az ajtók rosszak és nem jól zárnak a bombázás miatt. A gyerekek dideregtek a három utóbbi hideg, szeles áprilisi napon. Sorra betegszenek meg a diákok. De nem küldhetem haza őket, mert tanítani kell – bárhogyan –, ez a szigorú parancs. Hivatalos és magánúton hajszolunk asztalost. Nem lehet kapni. És most az egyik asztalos mondta el: A „Kaptár” egyesület asztalosműhelyében nyolc asztalos dolgozik reggel 7-től du. 3-ig. És mi az a fontos munka, ami miatt a város nem kap asztalost? Ez: Sakkfigurákat és dominókockákat készítenek, mert a megbízók szeretnek sakkozni és dominózni... Vagy talán csak az a fontos, hogy valahogyan el ne kezdődjék az újjáéledés a halálos dermedésből?

Megdöbbenésemre hallom ma Venántól, hogy a főapát úr⁴⁷ az oroszok előnyomulása alkalmával azt hangoztatta: hogy a házfőnökök felelősek, ha a helyben maradásért az oroszok miatt valami bajuk történik a rendtársaknak, – mert ő megengedte, hogy a rendtársak szétmenjenek. Kétségbeejtő: Hát így meg lehet hazudolni hivatalos írást, közösség előtt mondott élőszóval való hivatalos rendelkezést (októberi házfőnöki konferencia Pannonhalmán – csak azért, hogy a Főapát minden eshetőségre menekülhessen a felelősség elől, és a felelősség és az ódium a házfőnökökre háruljon? Ez is segít kiábrándulni a házfőnökségből. De ha Pannonhalmára megyek, majd megkérdezem, hogy színészkedés volt-e az, hogy főapát úr utolsó esztergomi látogatása alkalmával alighanem novemberben magából kikelve, kiabálva fenyegette meg azokat a rendtársakat, akik el merték hagyni a helyüket? (Ezt Ulrik is hallotta, mert ott volt a szobámban.) Ugye, kár, hogy nem felejt el mindent az ember.

47 Kelemen Krizosztom*.

Tegnap íróasztalt vittek el tőlünk az orosz parancsnokságra. Ugyanoda vittek a primáspalotából két szoba stílbútort. Szóval: Mindennap valamit. És sose fogjuk viszontlátni. És mi lesz, ha már nem tudunk adni. Akkor már a szobánkból hurcolják el.

Dezső* ma vacsora után érkezett meg. Hárman jöttek már Pannonhalmáról, egyik se hozott egy sor írást se a főapát úrtól. Dezsővel jött a vonatról két lazarista. Nálunk kértek szállást. Ulrik vacsorát is adott nekik, pedig nekünk sincs. Szóltam miatta Ulriknak. Dezsőt az oroszok a székesfehérvári állomáson kirabolták.

1945. IV. 23. Hétfő. 34. nap.

De. 11-kor volt a pedagógusok szabad szakszervezetének alakuló gyűlése. 205 szavazócédulát adtak be. Elnöknek jelöltek. Jelölés után felolvastam a mellékelt nyilatkozatot, amelyben kértem, hogy ne jelöljenek. Az igazi ok azonban nem az volt. A ferences P. László lett az elnök.

Mikor a gyűlésre mentünk, és délután is, kétszer is jégeső esett.

Délután elvégeztem a szentgyónásomat. Hiába! Holnap reggel Pestre megyek, és a könyveim vagy beszédeim után hátha akad rosszakaróm, és kellemtelenséget okoz.

Este vártuk az újonnan hozzánk disponált Alfréd* teológusunkat, nem jött meg.

1945. IV. 24. Kedd, 35. nap.

Reggel Pestre mentem a főigazgatóságra – és azért, hogy egy napra szabaduljak az esztergomi ház keserűség-kalodájából. És sikerült is. Igen jól éreztem magam a pesti gimnáziumunkban. Esztergomból Óbudáig ment a vonat. Onnét gyalog kellett bebaktatni a székházba.

Az Uránia mozi táján az utcán találkozom Éry Emillel.* Úgy volt öltözve a gimnáziumigazgató úr és a Magyar Cserkészmozgalom országos parancsnoka, mint egy csavargó, – és úgy néz rám, mintha kísértetet látna. Elképedve kérdi: Hát te most itt vagy Pesten? – Itt (felelem), de Esztergomból... kínos pillanatok. Neki is talán eszébe jutott, mit követett el ellenem a cserkészzetben, és talán félt is, hogy azért is vagyok Pesten, hogy együttal arról is beszámoljak, hogyan katonásították el a cserkészzetet, és hogyan szolgálta ki Farkas Ferenc tábornok-cserkész. Annyira zavarban volt, hogy azt se tudta, hogy a pesti bencések hol laknak. Pedig kár, mert az ő kiszolgáltatását más kedvezőbb időkre hagyom.

Este hallok a pesti rendtársaktól, hogy egy 19 éves cserkészszülvölvény ezt mondta az egyik központi cserkészgyűlésen: Ebben az országban nem lesz többé Koszter- és Szívós-féle „reakciós” cserkészzet. De ez az ismeretlen, törtető szülvölvény nem gondol arra, hogy még az orrát megtörülni se tudó kölyök volt akkor, amikor én – Koszterszitzcel szemben – már küzdöttem a katonaimádó és csak háborúra előkészítő, németutánzó cserkészzet ellen, – és hogy ezért száműzték a cserkészetből az illetékesek.

Este megérkezett Esztergomba Alfréd rendtársunk. Székesfehérváron az oroszok kirabolták.

1945. IV. 25. Szerda, 36. nap.

Még e napon is Pesten voltam. A gyerekek igen kedvesen fogadtak. Körülzajongtak, és hívtak vissza tanáruknak.

A ház azonban Pesten is olyan, mint Esztergomban. Legalábbis erre lehetett következtetni Kandid szavaiból. Nagyon sovány koszon élnek. Oda kellené elmenniük az elégedetlenkedő esztergomi randtársaknak.

Voltam a Kordánál. Egy könyv, amelynek kb. 27 pengő volt az ára, most 80 P. A Kalocsai Nővéreknél is voltam. Vállaltam a nővérek nyári lelkigyakorlatát. Zsúfolt vonattal jöttem vissza Esztergomba.

1945. IV. 26. Csütörtök, 37. nap.

Az új alispán: Váradi (a volt legutolsó főispán) – az új polgármester: Sudár József.

Váradi (a rendőrkapitány) gyűlésre hívta össze az összes igazgatót, és Salkház munkára rendelte ki az összes diákot, még az elemistákat és leányokat is, tanáraik felügyelete mellett. Szombaton délután mi a dróthuzalokat gyűjtjük, a lányok a templomokat takarítják. A fiúktól Salkház és Váradi kívánja, hogy harapófogóval embermagasságban csípjék el a vezetéket.

Ástam a szigeti kertünkben.

Este Árkád felveti az exhortáció kérdését. Kérem, hogy ez továbbra is legyen a közösség terhe. Árkád: De nehézségek vannak! Én: kinek van nehézsége? – Nem felel senki. – Ismét kérdem – Celesztin: Én helyettest fogok kérni! Én: Rendben van! Celesztin: Akkor mindjárt az igazgató urat kérem meg, mert úgyis megígérte év elején! Én: Ha hitszónoknak tettem volna meg, akkor igen. De azért „mindannak ellenére, ami eddig történt, szívesen prédikálok Ön helyett.” Megismételtem a mondatot. Ő visszareplikázott, de nem tudom pontosan a szavait.

Nem tudom, miért okoz keserőséget ez az ember mindenkor és mindenütt ott, ahol tud? Hindu fakír képével és marólúgos gúnyjával és örökös elégedetlenségével megkeseríti az életemet.

1945. IV. 27. Péntek, 38. nap.

Ma reggelre kinyílt a kiskertben a kékliliom. Ébred az élet, csak a magyar élet dermedt még, nem akar a tél, a félelem, az aggodalom felengedni, bár mindennap győzelmi híreket hoz az újság. Mégis mindenki, – az egyszerű és intelligens ember, sőt még a proletár is azt kérdi: Mi lesz holnap? Mikor szűnik meg, vagy egyáltalán megszűnik-e az orosz megszállás – és a radikális szélsőség politikai támogatása?

Jellemző illusztráció: Sudár volt polgármestert újra polgármesterré választotta a Nemzeti Bizottság 13 szavazattal öt szavazattal szemben. A bukott kőműves-polgármester⁴⁸ egyszerűen nem ismeri el a választást, pörölnek reggeltől délutánig, és nem adja át a hatalmat. Vajon kinek a támogatásában bízik.

Délután felkeresett Körmeny (a leánygimnázium és tanítónőképző hit-tanára), és tanácskoztunk a MADISZ-szal kapcsolatban. Megállapodtunk, hogy tenni kell valamit az ifjúság katolikus nevelésével kapcsolatban, nehogy lekéssünk, mint a pestiek (mint ahogy ezt Szappanyos Béla* Pestről izente, elismerve és megerősítve azt, amit már tudtam: a pesti katolikus papok kobra-bűvöletben szenvedő dermedtségét. Persze, most nem címeiket, állást, vörös cingulumot osztogattak és nem újságokban reklámoztak, hanem merni is kellett volna: merészen irányítani felülről, és hőiesen, áldozatosan reszkirozni alulról – a magyar katolikus ifjúságért. De akik eddig a jókat elvették, és a tűz körül voltak, most diplomatikusan és félelem-révületben félreálltak. És az élet elment és elmegy a katolikus ifjúsági mozgalmak mellett, vagy mint fölkészületleneket elsodorja.

De ki felelős ezért? És ki fogja számonkérni a felelősöket?!

Este ¾ 8-kor megjött Győző, ½ 10-kor megérkezett Zoltán,* akit Serédi Gyuri* helyébe helyezett ide a főapát úr. Érdekes: Most tette be Zoltán először a lábát a székházunkba, és mindjárt vendéget hozott vacsorára és éjszakára: egy káplánt. – Én nem mertem volna ezt megtenni, amikor én másodéves tanár voltam, – különösen most, amikor probléma, mit adjon az ember vacsorára enni, amikor magunknak is alig van, hiszen ma is zöldhagymából se jutott minden rendtársnak a vacsoránál.

48 Mikler Ferenc (vagy József), lásd fentebb.

1945. IV. 28. Szombat, 39. nap.

Délután 1/2 3-kor – első alkalommal megy az intézet az osztályfőnökök vezetésével kényszermunkára: huzalokat gyűjteni a Hősök terétől a dorogi vá-
mig. Ebéd után kihívnak az ebédlőből. A Hungária villamostársaságnak egy vezetője jön, és felszólít, hogy a fiúk ne nyúljanak a lógó vezetékekhez, mert életveszélyes. (Itt elmondtam, milyen parancsot kaptunk fölényesen Salk-
háztól a vezetékek elcsipkedésére. A szakértő elborzadt a felelőtlenségből, és megmondta, ha a hatóságok mindenképpen „eredményt” akarnak, menjünk a vámon túl gyűjteni.)

Munkánk közben jönnek a posta emberei, a szakértők – szintén huzalt gyű-
jteni. Leszólják a fiúk munkáját (igaz, hogy ez csak egy munkavezető munkás volt), viszont a tisztviselő kibökkenti, hogy ő szolt a Váradinak a huzalgyűjtés miatt, de nem gondolta, hogy nélkülük fogják megcsinálni, de azért jó, hogy a gyerekek dolgoznak, mert másképp 50 pengős napszámossal kellene ugyanezt elvégeztetni.

Szóval: Gyűjtöttünk. Eredmény is volt: 1) A posta meg lehet elégedve a begyűjtött huzalokkal, – 2) A szülők nem lehetnek megelégedve a begyűjtött náthával és hüléssel, pedig azt biztosan begyűjtötték, mert bőrig áztunk, mire hazajöttünk. Viszont: Salkház boldog, mert otthon nem ázott át – és jelentheti, hogy Esztergom minden tanulója robotolt. És neki az a fő. Azzal nem törődik, hogy a gyerekeknek olyan rossz a cipőjük, hogy szortyogott az esőben.

1945. IV. 29. Vasárnap, 40. nap.

Délelőtt moziban voltam a gyerekekkel. A „Riadó Indiában” című filmet pergették. Az ifjúság szimpátiatüntetést rendezett az angolok mellett. Érdekes: Tegnap még másért lelkenedett ez az ifjúság. Szegény fiatalság. Ez mindig diadalszekeret húz. Most nem az Egyház ül a diadalkocsin. A katolikus papság lemaradt a diadalkocsi mellől, és ijedten nézi, kik hajtják ezt a ma ezért, holnap azért lelkesedő fiatalságot az ígéretes korbácsával diadalszekerük előtt.

Ebéd után megkérdeztem a rendtársaktól: Először döbbenetes csend. Senki sem mer szólni, majd ez lesz a tanács: Nézzük meg, mit csinálnak a többi intézetek. (Szóval: Tanácsot nem ad. Néma. De ha elmúlik a vihar, fölényesen kritizálja az előjáró intézkedéseit, hol azért, hogy tett valamit, hol azért, hogy nem tett meg olyant, amiről utólag kiderül, hogy jó lett volna megtenni.)

Ma volt először olyan vasárnapi ebédünk, hogy nem volt hús (igaz, hogy egész héten csak egy étkezésnél kaptunk két-három cm-es kolbászt), a húst 2-3 deka szalonna pótolta. És – csoda! – mégis feltűnő jókedv volt az asztalnál.

Még talán a Celesztin is belenyugszik abba, hogy „Tu autem”-et kiált a junior,⁴⁹ amiről a másik fiataalt (Alfrédet) két-három nappal ezelőtt erőlesen letiltotta így: „Csak ne hozzunk be új szokásokat!”

Délután hittanári gyűlésen voltam a Tanítóképzőben.

Este megérkezett hozzánk Anasztáz rendtársunk három, Pestről származó klerikusunkkal. Mennek vissza Pannonhalmára. Élelmet kértem általuk, mert nincs a székházunknak.

Anasztáz* értesülése Páter K.-tól: Az oroszok négy magyar kommunistát (Rákosi* stb.) küldtek Magyarországra, hogy olyan erőssé tegyék a kommunista pártot, hogy az átvegye a hatalmat, így végrehajtsa Moszkva utasításait: 1.) Magyarország a Szovjet tagállama legyen. – 2.) A földbirtok elintézése propagandaként. – 3.) Az iskolák államosítása 4.) A vallástan kitétele az iskolából... stb.

Szép kilátások! És mégis remélek: Élni fog, talán egészségesen megújulva, a Rendünk!

1945. IV. 30. Hétfő, 41. nap.

Vasárnap du. Placid, a ferencesek, a tanítóképző és a bencések iskolája elhatározta, hogy szünetet ad május 1-jére, mert felsőbb intézkedés nem történt, pedig megkívánják majd tőlünk. Ezek után felírtam a pedellussal a hirdetőtáblára: „Holnap nem lesz előadás” – és vártam a parancsot a kivonulásra.

¼ 1-ig nem jött. Ekkor Alfréddal és Zoltánnal elmentünk tisztelegni a vikárius úrhoz. Ott hallom, hogy az apácák bementek Drahos méltóságos úrhoz, és megkérdezték: Szünet lesz-e? A vikárius úr nem intézkedik, várja, mások intézkedjenek. Fél egykor – mikor már az összes gyerek elment az iskolából – hozzák a polgármester sürgős intézkedését, hogy lesz előadás, csak óra közben meg kell emlékezni a május 1-jéről.

Ekkor én még a két fiatal jelenlétében tárgyalok a hittanárok által propo-
nált (de a kidolgozás munkáját rám hárították) előadás-sorozat ügyéről. Drahos vikárius úr kifogásolja: 1.) fiúk+lányok együtt vannak, 2.) hogy felhívjuk a figyelmet a katolikus iskolákra, és ezzel ártani fogunk a katolikus iskolá-
ügynek. – Magyarázom, hogy nem politika ez, hanem tisztára vallási dolog,

49 Ezek szerint a junior végezte a felolvasást az ebéd alatt, amelynek befejező szavai: „Tu autem Domine, miserere nobis” – Te, Uram, pedig, könyörülj rajtunk (latin). A dolog szokatlan lehetett, újdonság, amit a fiatalok hoztak magukkal – Pannonhalmán a harmincas évek elején szerzetesi reform ment végbe...

és lehetetlen a katolikus papság ijesztő tétlen dermedtsége. Erre ezt mondja: Igaza van: Jobb meghalni hősiiesen harcolva, mint gyáván megfutamodva. De a következő mondatban már újra aggályait és a veszélyeket hangoztatja. Tehát: Látom, hogy nem vállal semmiért felelősséget, és kiszolgáltatna, hogy nem ő rendelkezett.

Ebédnél a rendtársak már tudják a Salkház intézkedését, hogy holnap előadás lesz. Hallgatnak, talán örülnek is néhányan, hogy az igazgató belekerült a slamasztikába, de „causa finita” mondással megszakítom a vele való esetleges csámcsogást.

Du. 3-kor jön hozzám a ferences Tivadar atya és Körmendy hittanár az előadások ügyében. Elmondom nekik, hogyan beszélt a vikárius úr, és bejelentem, hogy ezek után nem veszek részt a munkában. Lefűjják az előadás-sorozatot, pedig én már kihirdettem a felsős fiúknak.

Du. 5-kor jön a kommunista párt és a rendőrkapitány átírata: Nincs előadás. A fiúk vonuljanak ki. – Kétségbeejtő ez a fejtelenség. Se a polgármester, se a kommunista párt nem fölöttes tanügyi hatóságom, de ők intézkednek (össze-vissza), – de a K.T.F.⁵⁰ nem intézkedik, hanem este ½ 8-kor hozzám küld két apácát, hogy menjek el én a Salkházhoz, és kérdezzem meg, mi lesz, mit végzett az orosz parancsnokkal. Nem megyek el a Salkházhoz, mert én már nem tudok intézkedni, mert a diákjaink holnap nem jönnek be.

És én azt gondoltam, hogy öröm és kitüntetés igazgatónak lenni!

Hogy a mai nap teljes legyen, főapát úrtól kapok egy március 14-én kelt levelet, melyben ezt írja: „minthogy a tanári kar nagy része Főtisztelendőséged engedélyével távozott” – vonatkozik ez a rendtársak menekülésére az oroszok elől. Megértem, hogy most a főapát úr a házfőnökökre akarja hárítani, hogy a rendtársak elhagyták a házakat, de ha találkozom vele, nyíltan megmondom: Itt az esztergomi rendtársak engem szidtak, hogy – a főapát úrnak a házfőnöki konferencián adott utasításához híven – csak úgy engedhetem el őket, ha a főapát úr engedélyét kéri és megkapják. Ezért aztán ezt kellett hallanom a rendtársaktól, hogy én leszek a felelős azért, ha ők mártírok lesznek, mert nem engedtem szét őket akkor, amikor az előadások megszűntek.

Nem kérek sok ilyen napot.

50 K.T.F. – Katolikus Tanügyi Főhatóság, lásd alább.

1945. máj. 1. Kedd, 42. nap.

Szomorkás reggel. Díszítik a megyeházán az orosz városparancsnok erkélyét. $\frac{3}{4}$ 7-kor zenés ébresztő, de rövid. $\frac{3}{4}$ 10-kor kimegyek a gyűlés helyére: a Széchenyi térre. A Szent Imre és a ferences gimnázium ott van. Az apácáktól a gimnázium VIII. osztálya (hat-hét leány) és a polgári leányiskola. A többi iskola – mint a mienk is – csak egyénekből van jelen. Rendtársak közül Zoárd, Dezső és én voltunk a Széchenyi téren. A többi nem láttam, de lehet, hogy ott voltak.

Közben gyülekezik a nép. Sok a vidéki. Sok a beteretelt. A dorogi bányászok is felvonulnak. Istenem! Talán ezeket láttam a budapesti nagygyűlések körmenetein is. De akkor fizettek nekik azért, hogy kivonultak. És most? Az esztergomiak kevesebben voltak, mint a vidékiek. Sok a nő!

A himnuszt igen halkán játszották, de nem énekelt senki – viszont más magyarok cigarettáztak a himnusz alatt. Az ünnepség végén az Internacionálét már bátrabban énekelték. Látszik, hogy nem felejtették el 1919 óta.

Az első beszéd hosszú történelmi összefoglalás, néhány poentírozott közhellyel, hogy a tömeg a múlt szereplő emberére is (Horthyra és Telekire) is rákiálthassa, hogy „Le vele!” – viszont a halott Marxot, Lenint, Engelst éljen-ezhesse.

E beszéd után igazi meglepetés volt: Még sohase hallottam, hogy utcai népgyűlésen quartett-zenét közvetítsenek mikrofonon. Itt megtörtént: hiába: a szlávok szeretik a zenét – és a hűség kopírozói is.

Esni kezdett az eső. Blaskovics Placiddal a Duna-parton jöttünk haza. A Cifrahídon felül a futballpályához hidat vertek, hogy a fuballmeccsre tóduló szabad nép kényelmesen átmehessen a szigetre. No lám: A szigetre már régen kellene híd, mert a kerti munkák az élethez volnának szükségesek. Ezért nem kapunk hidat, de hogy a futballmeccsre lehessen menni, elkészül a híd. De ha nagyon irigyek lennénk, megvigasztalódhatunk: holnap már szétszedik a hidat, és mi ismét 50 filléres viteldíjért imbolygó csónakon megyünk a szigeti kertbe ásni.

A magyar hűség és hálás nép: Mindig csak Sztálint és a Vörös Hadsereget és a városparancsnokot éltette a megyeház előtt elvonulva úgy, hogy végén az orosz parancsnok szólt le tolmács útján, hogy éltessék már egyszer „az új, független, demokratikus Magyarországot” is. Meg is tették.

Az Egyház és a vallás ellen a gyűlésen nem hangzott el egy rossz szó sem, – sem pedig rossz közbekiáltás. Csak az Ulrik mondja, hogy a felvonulók egy-

szer (de csak kevesen) mondták: Le a papokkal. 1919. május 1-jén másképp volt!

½ 1 felé komolyan megeredt az eső. Nem tudom, mi lesz a futballmeccsel.

1945. V. 2. Szerda, 43. nap.

Kifelé semmi különös nem történt.

Semjén élénken reluktál⁵¹ a közös, fizikai munka ellen, amire a körülmények kényszerítenek bennünket, pedig Medárd és Dezső az igazságosságra hivatkoznak azok nevében, akik eddig is dolgoztak és ezután is dolgozni akarnak, hogy élelmünk legyen.

Este egy sajnálatos eset történt: Vacsora után csak Dezső és én voltam az ebédlőben. Azokról beszélgettünk, akik elmentek az oroszok elől. Én idegességemben és felindultságomban ezt mondtam: „akik gyáván és hitványul elmentek.” Dezső is szólt, de én is rögtön észrevettem ezt a meggondolatlanságot, és még egy fél perc se telt el, sajnálkozva visszavontam a kemény mondást, és kértem Dezsőt, hogy ne szóljon róla, hisz anélkül is elég nehézségem van. Dezső megígérte a hallgatást, de kíváncsi vagyok, mikor publikálódik a dolog.

1945. V. 3. Csütörtök, 44. nap.

Ma reggel Árkád nyolc óra után öt perccel, Alfréd és Zoltán nyolc után hét perccel mennek iskolába. És ki örködött? Pedig példaadás miatt kértem sokszor a pontosságot és az örködést. De szólni nem lehet, mert akkor némasággal felelnek a megsértett kiskirályok, akik az igazgatótól a legnagyobb pontosságot követelik.

Obermüller igazgatót felfüggesztette a kommunista párt, mert egy gyerek (14-15 éves lehetett) feljelentette, hogy tiltakozott az ellen, hogy neki, mint gimnáziumi igazgatónak a kommunista párt adjon utasításokat a május 1-je megünneplésére.

Délután felkeresett Pázmándi a feleségével, akik Rozsnyóról idemenekültek, és most három gyereke jár intézetünkbe. Panaszkodni jött a fiai érdekében a tanárok ellen. Említette, hogy esztergomi ismerősei már előre figyelmeztették, hogy ne hozza gyerekeit a bencés gimnáziumba. (És kik azok a bencés tanárok, akik miatt így gondolkodik a város? Mert tény, hogy intézetünkbe már nem jön a városi intelligencia gyermeke, már csak a vidékkel töltjük meg az osztályokat!) Panaszolja, hogy Ulrik „selyemfiúnak” mondta, és gúnyolta

⁵¹ Reluktál: habozik, vonakodik (latin).

a hetedikes fiát, és ő tiltakozik ez ellen a hang ellen. (Vajon tudja-e Ulrik, mit mondott ezzel a szóval a fiúnak?!) Ugyanennek a hetedikes gyereknek, mikor nem tudott felelni, akkor a Venánt azt mondta, hogy előzőleg „zugintézetben” tanult. (Vajon melyikre értette? A budapesti bencésre, vagy a rozsnyói premonstreire?, mert azt hiszem, mindkettő kikérné magának.) A IV-es gyerek, amikor négyesre felelt, és nyelvelt a Venántal, a Venánt megfenyegette és a végén azt mondta: „Akkor aztán elmehetsz és jelentheted a kommunista pártban.” (Kár ilyent mondani, mert ott a gyerekek adnak igazat, és nagy kár származhatik nemcsak a Venántra, hanem az intézetre is.)

Este az órára való későnjárással együtt szóvá tettem ezt. Követelték (Venánt és Árkád), hogy mondjam meg, kik voltak ezek, és mit mondtak. Nyíltan megmondtam: Azért kérem általánosságban, hogy vigyázzunk a szavainkra, és azért nem mondok neveket, mert a gyereket akarom védeni a bosszútól és a rendtársat attól, hogy éreztesse neheztelését a gyerekekkel, és így módot adjon arra, hogy akkor ne az igazgatóhoz, hanem valóban a kommunista párthoz menjen panaszsra a bencés tanárok ellen. Nem fogadták el. Ekkor kijelentettem, hogy akinek akarom, majd megnevezem a gyereket és az inkriminált kifejezéseket is. (De jellemző: Akinek a háza ég, az kiabál.)

1945. V. 4. Péntek, 45. nap.

Május 3-án megkezdtem óralátogatásaimat az iskolában.

Alfréd és Zoltán panaszkodtak, hogy kihirdették, hogy elsőpéntek van, és hogy jöhetnek hozzájuk gyónni, és senki sem jött. Ellenben az elsősök panaszolták neki, hogy a könyvkiadással kapcsolatban Venánt hogyan bánt velük. [Ezek a szegény fiatalok most veszik észre, ami miatt én kérem a felmentésemet: Nem akarok igazgató lenni abban az intézetünkben, ahol ötven évet elmaradtak a pedagógiában, és még most is csak egy pedagógiai eszközt ismernek: a „bevasalást” és a terrorizálást. És akkor csodálkozik valaki, hogy a diákok kiesnek a kezükből, és hogy a mai igényű szülő már nem mihozzánk hozza a gyereket?... Vagy miért nem mennek senkihez a gyerekek bizalommal? Miért nem lelkiatyák is a tanárok? Mi csak „leadjuk az óráinkat” – és attól kezdve nem létezik számunkra a gyerek. Úgy is bánnak el velünk, és úgy is ítél meg bennünket a hivatalos város. És a főapát úr miért nem segít a bajon? Miért nem csördít a füle közé ezeknek a rémítő terrorral nevelni akaró tanbetyároknak? Miért nem küldi nyugalomba őket, ha már ötven évet lemaradtak a kortól. Tudom, miért nem. Ezért: Mert vele szemben, amikor vele beszélnek, kedvesek, de a főapát úr fél belenyúlni az esztergomi darázsfszékbe, mert fél, hogy őt

is terrorizálják. Pedig kár, mert csak a durva hangú, gúnyolódó, fölényes, a gyereken átnéző és a gyerekekre csak ráordítani tudó, de a gyerekek lelkével nem törődő tanárok sok kárt okoztak már eddig is, és még sokat fognak okozni a rendnek. De akkor már nem leszek igazgató. Elég volt. Egy év alatt sokat láttam.]

1945. V. 5. Szombat, 46. nap.

A mai nap szenzációja, hogy ma láttam először misézni a Venántot 1944. aug. 3-a óta. Viziten voltam a katonai városparancsnoknál, Makay ezredesnél. Délben Ulrik kérte kerti munkára a rendtársakat. Celesztin rögtön elment szó nélkül. Semjén, Venánt, Árkád nem vállalkoztak. Zoárd ma nem jelentkezett munkára, a többiek vagy a szőlőben, vagy a szigeti kertben dolgoztak. Hogy a kép teljesen groteszk legyen: Semjén, miután jól kialudta magát és 5-kor angol híreket hellgatott, $\frac{3}{4}$ 6-kor megjelent a szigeti kertben, és ócsárolva mondta, milyen keveset dolgoztunk. – Mikor fognak már egyszer ezek az urak tanulni?!

Vasárnaptól szombat estig összesen 2 dkg szalonna volt az összes húsmennyiség, amit ettünk. De ezt veszem észre, hogy magamnak is és másnak is jó! tesz ez a kényszerbicsérdista koszt: elmúltak a gyomor bajok: mindig éhesek vagyunk, pedig két tányér rántottlevest eszünk reggel. De mi lesz, ha még az se lesz. Nagyon fogy a kenyérlisztünk!?

Este személyes postával küldtem levelet (Rác VI. osztályossal) főapát úrnak élelemért, és tiltakoztam a rendtársak eltávozásával kapcsolatos ködösítés ellen.

1945. V. 6. Vasárnap, 47. nap.

Gianits* megjelent nálam, és témákat kért az intézetében tartandó előadás-sorozatra vonatkozólag. Miután hangsúlyozottan kijelentettem, hogy nem veszek részt semmiféle vallásos kurzus szervezésében, kijelentette, hogy csak mint fiatal hittanár kér tanácsot, és kér tőlem egy előadást. Tanácskoztunk. Elvben – és minden szervezéstől függetlenül – vállaltam egy előadást.

1945. V. 7. Hétfő, 48. nap.

Semmi különös nem történt.

Körözünyet adtam ki az üvegcserepgyűjtésre.

1945. V. 8. Kedd, 49. nap.

De. 9-kor mondja Semjén, hogy „kitört az általános béke.” A németek le-tették a fegyvert. A verhetetlennek hitt németek legyőzve. $\frac{3}{4}$ 1-kor körözvényt küldött a polgármester úr, hogy holnap az „általános béke ünneplése miatt” szünet. Köröztettem. A gyerekek tombolva éljeneznek. Az utcán is kiabálva éljeneznek. Ők örülnek. Minek? A holnapi szünetnek – mert másnak mi, ma-gyarok, minek örüljünk? Örülünk, hogy vége a harctéren való vérontásnak. De a sorsunk a békében is ez: *Vae victis!* A bosszú él és öl a békében is...

Én örülök ma: A gögös német, a porosz csizma, az orszá-gunkat kirabló és elpusztító német banda kapitulált. De mi hasznunk belőle? Orszá-gunk el-pusztítva. Trianonnál is nehezebb sors következik ránk. Miből építünk újra? Miből kezdjük újra az életet? Kinek fog robotolni a magyar? A tatárjárásnál is pusztítóbb tatárjárás robogott végig az orszá-gunkon... De arra büntetik-e a németet, hogy az elpusztított orszá-gunkat német adóból és német munkával építsék újra? Vagy talán az lesz a sorsunk, hogy míg ő a saját országát meg-kímélte, mert gyáván megadta magát, addig minket elpusztítottatott – és egy évtized múlva csúfolni fog bennünket, hogy barbárok vagyunk, mert nincse-nek szép városaink, mint neki a megmaradt városai. A német ököl ránk ütött legnagyobbat. És most a nagy komédiás: Hitler, gyáván elment, de mi itt ma-radtunk szenvedni. Göbbels, a nagy hazudozó megmérgezte magát és család-ját, és gyáván elment, de előbb megmérgezte a mi magyarországi, de német lelkű középosztályunk és katonasá-gunk lelkét, és itt hagyott bennünket – új hazugságok bevételére.

$\frac{1}{2}$ 6-kor az általános béke ünneplésére gyülekezünk a városháza elé. (Az intézkedést, hogy a gyerekek is vonuljanak ki, ebéd alatt kaptam, amikor már egy gyerek se volt itt). Tehát ünneplünk. De vajon nem temetünk-e inkább? Nem most kezdődik-e a független Magyarország temetése? Igaz, vétkeztek ebben az országban Szálasiék, a korrupt és származásilag többségében német középosztály és a katonaság. De ezek bűnéért miért szenved az ország – és mi-ért kell félnünk nekünk, papoknak, akik egyedül szegültünk szembe Hitlerrel, Szálasisal és a nevét visszanaszesítő közép- és katonasá-gal. Ma mindenki azt igazolja, hogy részt vett valamilyen ellenállási (németellenes) mozgalom-ban. Mi papok miért nem állunk ki, és újságban miért nem kiálthajuk ki, hogy míg mások, civilek, akik most már boldogok, opportunizmusból meghúzódtak; mi, papok szavainkkal, csendes propagandával, imáinkkal, rádióbeszédeink-vel, könyveinkkel szembehelyezkedtünk és vállaltuk, hogy elhallgattassanak bennünket. De mi, papok bután szerények vagyunk akkor is, mikor a szerény-

ség bűn az Egyház jövője szempontjából. Vagy talán a – többségében nem magyar származású, de emellett lehet jó magyar is – papság is kompromittálva lenne?

Szóval: itt a béke. És kérdések tódulnak fel bennem: Lesz-e hely Krisztusnak a békében? Taníthatnak-e szerzetestanárok a béke iskolájában? Vagy az lesz a sorsunk, hogy a zsidók helyett most mi, papok leszünk kis batyuval az országút vándorai? És mivel érdemeltük ezt meg? Mi a bűnünk? Csak az, hogy nem vagyunk a kommunista párt tagjai. A biortokunkat elvették. Fizetést az állam nem ad. A nagydiákokat ellenünk lázítják a MADISZ-ban. Mikor egy napszámos vagy iparos 120 P-t keres napi nyolc órával, mi 100 pengő tandíjat kapunk egy évre, – és ebből kellene megélni, mikor a zsír kilója 480 (négy-száznyolcvan) Pengő? Most még nem bántanak bennünket, bár a sajtó már elkezdte lövögetni mérgezett nyilait a papság felé. De tudom, hogy a birtok után az iskolát veszik ki a kezünkől, vagy lehetetlenné teszik a tanítást. Hiszen már most is nevetséges az iskola sorsa. Hol a MADISZ, hol ez, hol az parancsol. Ma is egy postatisztviselő volt itt, és a jövő hét két napjára igénybe vette a diákjainkat. És nem szabad szólni, mert akkor az oroszok és a kommunista párt azt mondja, hogy a bencések szabotálnak. Másfél hónap múlva itt lesz az érettségi, – de tanulni nem engedik a VIII-osokat. Vasárnap de. mozi, délután tánc, hétfő du. tüntetés, – utána robot. És mindezt nem az iskolai hatóságok csinálják, hanem olyanok, akiknek semmi közük az iskolához – és azért, mert a diák ingyenmunkája olcsóbb, mint az 50-100 pengős napszám. Szegény diák! Mikor lehets újra diák. A szörnyű német elnyomás és Szálasi-örület diákokkal akarta megnyerni a háborút, a mikor a felnőttek megszöktek a frontról, – a béke, úgy látszik, diákokkal akarja megépíteni a jövőt: ráncigálja, kihasználja, lázítja, – csak tanulni nem engedi. És én ezen korban legyek gimnáziumigazgató? Akkor, amikor minden fontosabb, mint a tanulás, – amikor diáktanácsot szerveznek, hogy azok irányítsák az iskolát, és felszarvazzák a tanárokat?

Tegnap volt a MADISZ szervező gyűlése gimnáziumunkban. A VI., VII., VIII. osztályosok elmehettek. Alfréd rendtársunk is szeretett volna elmenni, de amikor ezt megtudták, nem az intézetben tartották meg a gyűlést, hanem a Duna-parton. Úgy hallom, hogy nyolc-tíz diákunk volt ott, de nemigen akarnak belépni a MADISZ-ba. Egy azonban izgat: Azok szervezik nálunk a MADISZ-t, akik az ősszel a legnagyobb nyilasok voltak (Zsiga, Mácsik), és aki azzal hősködött, hogy kilőtt egy T 34-est (Zsámboki). Mivel a diákjaink nemigen akarnak belépni, azzal fenyegetik őket, hogy a dorogiak fogják dirigálni az esztergomi MADISZ-t. Pedig a valóság az, hogy Ujvári eredményeket sze-

retne produkálni Pesten, – és ha nem megy, majd megvádol bennünket, ben-
céseket is, hogy szaboltálunk és eltiltottuk a gyerekeket. Pedig eddig mindent
megengedtem, és semmi tilalmat vagy rábeszélést nem használtam. – Majd
meglátjuk. Egyelőre tüntetni megyünk az általános béke kitörése alkalmával.

Ulriknak ma megmondtam, mennyire fáj, hogy kifúrtak a közös jókból – és
nyíltan megmondtam, hogy a Zoárd csak magára gondol, ha valamit szerezni
lehet. – Ulrik meglepődött, hogy mennyi mindent tudok, amiről ő azt gondolta,
hogy nem tudom. Ezért mondtam neki: Azért nem vagyok olyan hülye: mint
amilyennek néha mutatom magam.

Venánt előhozta ebéd alatt, hogy el kellene menni Pannonhalmára (hogy
őneki jó tízórai és ozsonnák is legyenek), de egy szóval sem említi, hogy
talan ő is elmenne.

[*Második füzet vége*]

1945. V. 8. délután ½ 6. (49. nap)

Diákokkal megyünk a Széchenyi térre ünnepelni a békét. Időlopás és terv-
szerűtlen távgyaloglás lett belőle, ½ 6-tól ½ 7-ig ott ácsorogtunk a téren. Köz-
ben odajött hozzám egy piros gombos rendező, és arra kér, hogy egy diákunk
olvasson fel egy Petőfi-költeményt a mikrofon előtt. Szép rendezés! Ekkor és
így kell fellépni egy nyilvános ünnepélyen.

½ 7-kor elmentünk a Hősök terére. A zenekar eljátszotta – és néhányan
énekeltek az Internacionálét. Utána rögtön vissza a Széchenyi térre, de közben
elléptünk az orosz városparancsnok előtt. Itt egy igen kényes jelenet játszódott
le: A városparancsnok erkélye alatt egy kommunista, éppen akkor, amikor a mi
intézetünk vonult el, intonálta ökölbe szorított kézzel: Éljen a Vörös Hadsereg!
Éljen Sztálin marsall! – És egy szörnyű némaság volt rá a felelet.

A Széchenyi téren Lieszkovszki⁵² elvtárs beszélt. Az odaállított kórus vagy
„Le velé”-zett, – vagy „Éljen”-zett aszerint, hogy Sztálint, vagy reakciót, vagy
fasizmust említett. A tömeg részvétlenül hallgatta. Utána a Kisgazdapárt nevén
Antony* (a volt polgármester) követett el egy beszédet. Gyéren tüntettek.
De amikor lement az emelvényről, valaki az átkos reakciót intonálta, erre zú-
gott a „Le vele” – és éppen úgy tűnt fel, mintha a lelépő szónokot abcugolták
volna.

52 A naplóíró végig y-al írja. Lieszkovszky.

Itt is az Internacionálét játszották. És a magyar himnusz? Innét újra a Hősök terére mentünk. Harmadszor is Internacionálé. Egy szavalat. (Ugyanez szavalt a Széchenyi téren is). Ugyancsak Lieszkovszki mond néhány szót itt is. Utána újra visszamegyünk tisztelegni a városparancsnok úrhoz, hogy díszmenetben vonuljunk el előtte. Díszmenet nem lett, mert a tömeg itt csoportosult a székházunk előtt, de negyedszer is eljátszották az Internacionálét, pedig a moszkvai rádió már régóta nem játssza. Hiába, mi kommunistábbak vagyunk, mint az oroszok. A magyar himnuszt nem játszották egyszer se. A városparancsnok tolmáccsal néhány szót szolt az erkélyről. A sétáltatást a kommunista párt rendezte. És Esztergom – a szabadság dicsőségére éhesen sétált.

Vacsora alatt elhatároztuk, hogy Ulrik, Medárd és Árkád holnap reggel indul Pannonhalmára élelemért. Nem került rá sor, mert vacsora után öt fiatal rendtársunk megérkezett, és hozott egy kis élelmet. (Szalonnás és szalámis vacsorájukhoz mi adtunk meleg ételként maradék káposztát és krumplit, ami a mi vacsoránk volt, – és amikor megitták a magukkal hozott feketekávéból való feketekávé, kijelentették, hogy nem is kívánnak jobb vacsorát. – Igazuk is van. Én se kívánnék, ha nekünk is ilyen vacsoránk volna.

A vacsora után Mayer Szixtus* kihívátja az ebédlőből a Venántot. Vacsorázik. Nálunk alszik az éjszaka. Reggel 4,50-kor utazik Pestre. Bejön a házba, és nem gondolja, hogy talán a házfőnöknek kellene szólni. Nem. A Venánt intézi a dolgot. Paraszt. Buta német, majd megtanítom a tisztességre, ha találkozom vele.

Éjjel ¼ 12-kor zenekar vonul végig a városon. Akik kísérik őket, intonálás után éljeneznek. Ezek az éljenzők alighanem jóllaktak már a pártban.

Ez a nap volt az első, amikor már nem fűtöttek a szobámban.

1945. V. 9. Szerda, 50. nap.

Ma szünet van a béke örömeire az iskolában. Kedves ünnep: Medárd, Győző, Zoltán délelőtt és délután fent kapálnak a szőlőben. Ulrik délután palántákat ültet a szigeten. Semjén sétál, rádiózik, újságot olvas – és hús és bor után vágyódik. Venánt az öccsével és kutyájával van elfoglalva – és kritizál. Zoárd titokzatosan szorgoskodik – bizonyára nemcsak a maga érdekében. Árkád fényképez, vizet pazarol, és kiállhatatlanul köhög. Celesztint nem látom, – ebédnél csak hallgat, mint a fakír. A direktor tárgyal, dolgozik a könyvén – és kimegy a szőlőbe, hogy érdeklődjék a rendtársak munkája után.

A szőlőben – kapálás közben – figyeltem meg ezt a korszerű képet. Először úgy láttam, hogy a vincellérnén és egy öregasszonyon kívül két fiatal gyerek

kapál a szőlőben napszámosként. Még fel is tűnt, hogy jutottak ezek ide. Aztán azt látom, hogy a vonásaik nem fiúsak, – majd, hogy a micisapkájuk alól nem fiúhaj látszik ki. – A Medárd mondja meg, hogy mindkettő helyes parasztlány. Teljesen fiúruhában, hogy fel ne tűnjenek a szőlő mellett elkészülő oroszoknak. (Még mindig!) – De azt mondták: Így könnyebben dolgoznak.

A Juliska néni igen feltűnően beszél a magyar kommunisták ellen. A nép fél, hogy a munkája gyümölcsét nem ő fogja megenni. Mint ahogyan most is történt: Két szőlősgazda engedélyt kért törkölypálinka-égetésre. Kapott is. De az oroszok is megtudták, és amikor elkészült a pálinka, felét mindjárt elvitték – és így kb. 1000 (ezer) P-be kerül egy liter pálinka. Ki bírja ezt? Amikor a többi gazda megtudta ezt, rögtön szemétre dobta a seprőt. Így nem égethet pálinkát!

Hiába! Az orosz győzött le bennünket, és itt úgy akar élni, mint otthon sohasem élt. Mohó, követelődző, fosztogató. És ezért fél a föld embere. Félti tőle két keze munkájának az eredményét.

Blaskovics Placid felkért a leánygimnázium és a tanítónőképző lelkigyakorlatának vezetésére. Vállaltam.

1945. V. 10. Áldozócsütörtök, 51. nap.

Hajnalban elmentek a klerikusaink, és vitték köszönő levelemet a kapott élelmiszerekért.

10 óra felé a VI.-os Rácز hozta főapát úr levelét. Megdöbbenettek a május 7-én datált levél ilyen kitételei: „Hagyjuk el ezekben a nehéz időkben a sértődéseket.” „Akkor, amikor egy világ pusztul, igazán nem érdemes pókhálókön keseregni.” (Lásd mellékelve!)

PANNONHALMI FŐAPÁT

Kedves Donát!

Hagyjuk el ezekben a mai nehéz időkben a sértődéseket. Én, amit írtam, hogy tudtoddal s engedélyeddel távoztak, nem támadás céljával írtam. Viszont a szövegösszefüggésre a Venant úrral való beszélgetésnél sem emlékszem pontosan. A kettő között egyáltalán nincs ellentét. Nyilván annyit jelent: a végletekig ki kell tartanunk helyünkön, mert ha magunk hagyjuk ott pozícióinkat, magunk vagyunk a felelősök is azért, hogy távollétünkben mindenünket elvisznek. Viszont egy súlyos ostrom alatt, aminő pl. Pestről hírllett, hogy pesti házunk eltűnt a föld színéről: kíváncsok, hogy az összes rendtárs ne egy csomóba bújjon, hogy esetleg ne együtt pusztuljon el. Jogról egyáltalán nem beszéltem. A jog sokszor egészen más, mint a nehéz idő pillanatnyi kíváncsmaihoz alkalmazkodó gyakorlat. Akkor, amikor egy világ pusztul, igazán nem érdemes pókhálókon keseregni. Levélben mindig fordulnak elő akaratlanul félreértésekre okot adó dolgok, ma pedig nem olyan gyors a közlekedés, hogy az ilyesmiket gyorsan korrigálni lehetne. Tehát legjobb velük nem törődni. Éppen van elég komoly tárgyi nehézség.

Az idén a paterna vizitációt Statútumainknak 570. pontja értelmében per delegatum⁵³ végzem, Jámor Mike alperjel úr útján. Ha a Rendtárs Uraknak van külön közölnivalójuk velem, amit órá sem akarnak rábízni, legyenek szívesek zárt levélben megírni nekem. Sok okom van rá, hogy az idén Pannonhalmát és Gyórt kivéve ne magam végezzem a vizitációt.

Élelemről bizony mi is úgy próbálunk gondoskodni, hogy tanítványaink szüleit biztatjuk arra, hogy siessenek segítségünkre. Sajnos, teljesen igazságos elosztás a mai nehéz közlekedési viszonyok miatt nem lehetséges. Napról napra kellene az élelmiszereket jóformán elosztanunk. Egyébként a magunk részéről meg is próbáltuk az igazságos elosztást. Arról igazán nem tehetek, hogy egyik helyen többet visznek el, másik helyen kevesebbet. Nagy tömegben klerikusainkat sem ereszthetem el, mert nekik itt dolgozniuk kell a jövő őszi, téli és tavaszi élelmiszereiért és tanulniuk is kell vizsgáik miatt s a jövő működési körre való

53 Per delegatum – delegált rendtárs által (latin).

előkészület miatt. Többen úton is vannak. Megpróbálok öt stramm fiút kiválasztani, akik arra vállalkoznak, hogy egyenként 20 kg-os teherrel fölkeresnek Benneteket.

Mindnyájatokra Isten áldását kéri és testvéri szeretettel köszönt:

Pannonhalma, 1945. május 7.

Kelemen Krizosztom [s. k.]

Rögtön írógéphez akartam ülni, hogy magyarázat nélkül azonnal beadjam lemondásomat. – Nem tettem, mert akkor valóban igaza lett volna a levél le-kicsinylő vádjának. – Aztán azt határoztam el, hogy egy hosszú levélben megmagyarázom főapát úrnak, hogy itt nem „sértődésről” van szó, hanem arról, hogy egy főapátnak vállalnia kell a felelősséget minden intézkedéséért, amit a házfőnökei útján hajtat végre, és meg kellene védeni a bizalmi embereit, – nem pedig mindig annak a szájíze szerint beszélni, akivel pillanatnyilag beszélek. Én önvédelemből írtam, amit írtam. Én végrehajtottam a főapát úr írásban és szóban adott parancsát: hogy a rendtársak csak a polgári kiűrités után hagyhatják el a házat. Ez nem tetszett azon esztergomi rendtársaknak, akik önhatalmúlag (tehát nem úgy, mint a főapát úr a hivatalos levélben írta: „Főtisztelendőséged engedélyével”) elhagyták Esztergomot. November végén itt a szobámban említettem ezt főapát úrnak. Főapát úr magából kikelve tiltakozott a hely elhagyása ellen, és diszponálással fenyegette azokat, akik elhagyták a helyüket. Közben Venánt is Pannonhalmára ment, és bizonyára magát mentegetve beszélt főapát úrral, és főapát úr saját intézkedéseit megcsúfolva – Venánt szerint! – kijelentette, hogy ő nem kötelezte a rendtársakat, hogy helyben maradjanak. Venánt aztán gondoskodott arról, hogy elhíresztelje, hogy a főapát úr állítása szerint én önhatalmúlag tartottam vissza a rendtársakat. – És amikor ezen igaztalan és eljáró-ellenes vád orvoslását kérem, és figyelmeztetni akarom főapát urat rendelkezéseire és arra, hogy egy főapátnak meg kellene védenie bizalmi emberét, és hogy a főapátnak vállalnia kellene a felelősséget a rendelkezéseiről, – akkor ezt a választ kapom: „Hagyjuk el ezekben a nehéz időkben a sértődéseket.” Nagyon rosszul esett. Csak a fogadalmam tartott vissza, hogy ne írjam meg ezt a levelet sem, de egyet tanultam: Igaz, amit más házfőnöktől hallottam: A főapát úr, ha úgy látja, mindig magára hagyja és feláldozza, akit védeni volna kötelessége, mert fél az ellenzékétől.

Tehát nem írok semmit. Legyen ez a néma hallgatás kiabáló tiltakozás az ilyen és hasonló levelek ellen. Az ilyen nehéz időkben nekem se ilyen levelekre van szükségem. De: Hiszem, hogy eljutok én is Pannonhalmára – és ott én is kinyitom a számat. Már elég volt a jófiúságból. Nem kell a házfőnökség – nem kell az igazgatóság ilyen áron.

De. 12-kor megjelent nálam Rajner háziorvosunk, és hozta Detre* levelét. Megígértem, hogy betekintés végett elküldöm Pannonhalmára.

Délután együtt sétáltam Tóth kanonok úrral, és ő beszélt arról, hogy Drahos vikárius úr Pestről azt a hírt hozta, hogy a középiskolákat kiveszik a szerzetesek kezéből, – az elemi iskolákat pedig úgy teszik lehetetlenné (az apácák számára), hogy ingyenessé teszik az oktatást. Érdekes: A forradalmi Franciaország megcsinálta ezt, de mivel belátta, hogy tévedett, már visszavitte a vallásitanítást az iskolákba, minálunk pedig most törlik el a demokrácia és a szabadság nevében. Hiába! Ha a magyar tesz valamit, mindig túloz.

Venánt este Zoltántól és Medárdtól finom mérleget kért, amellyel grammat és azok törtreszeit pontosan lehet mérni.

1945. V. 11. Péntek, 52. nap.

Délelőtt az esztergomtábori szaleziánusoktól 50 kg babot, spenótot, sóskaát szereztam a ház számára. Egy szaleziánus élelmünk érdekében utazik.

Ebéd után kiosztottam az ebédlőben a Pedagógusok Szabad Szakszervezetébe való belépési nyilatkozatokat. Árkád azt indítványozta, hogy jó lenne megbeszélni, mit válaszoljunk az egyes kérdésekre. Erre én azt mondtam: Mindenki szabad megfontolás után azt írja, amit akar, hiszen a belépés is szabadságában áll mindenkinek. Celesztin, aki eddigre már töltötte ki a blankettát, leteszi a tollat, és azt mondja: Az már más! A múltkor azt tetszett mondani, hogy mindenkinek be kell lépni. – Nagyon határozottan mondtam: Ezt nem mondtam. Amikor ennek ellenére is állítja Celesztin, még határozottabban mondtam: Ezt nem mondtam. Ekkor odamódosítja állítását, hogy a „jelekből arra lehetett következtetni”. Én: „A jeleknek azt lehet imputálni,⁵⁴ de következtetni nem lehetett, mivel nem fogadtam el az elnökséget.” – Többet nem szólt. Kellemetlen helyzet volt, de Celesztin, úgy látszik, szereti a kellemetlen helyzeteket.

Este megérkezett Háy* és Tarnay* növendékünk. Még hajnalban továbbutaztak.

54 Imputálni: betudni (latin).

Ugyancsak este jött Ács Kajetán* ciszterci Balassa Brunó* ügyében. Al-bintól levelet hozott. Ettől a cisztercitől hallom, hogy Pesten náluk adagolják a kenyeret. Mi is nemsokára arra fogunk jutni.

1945. V. 14. Hétfő, 55. nap.

Reggel váratlanul megérkezett Bánk rendtársunk,* és hozta a főapát úr mellékelt levelét. A levél az április 10-i levél korrekciója. (Lásd azt a napló-részletet.) De akkor miért kellett oly igaztalanul és oly durván elbánni velem?!

Bánknak mindent elmondtam. Megmondtam, hogy levelet azért nem írok, mert abban két sorban csak azt írnám meg, hogy lemondok a házfőnökségről és az igazgatóságról. De kértem, hogy ezt mondja meg főapát úrnak, mert a lemondó levél menni fog. Megmondtam, hogy bár ígértem, a mostani lelkiállapotban nem megyek Pannonhalmára. Nyíltan kifejeztem, hogy az nem érzékenység, ha fáj, hogy azzal bánik így a főapát úr, aki még ezek ellenére is szereti, és aki eddig is, ezután is szolgálni fogja a terveit, még akkor is, ha legközelebb se vállalja a felelősséget intézkedéseiért, és így odadob a rendtársak szájára.

Egyébként se értem, mi bújik meg a dolgok mögött. A május 9-i levélben két tehenet kértem a szőlőbe a székház ellátásának megkönnyítésére. Főapát úr az ide mellékelt levélben megtagadja, hogy nincs – Mike a Győző-nek* írt levélben mondja, hogy van, és hogy megbeszélték a perjellel és a kormányzóval, és azt mondják, lehet szállítani! Mi van megint e mögött az eltérés mögött? Bánk és Mike tudta, mit ír a főapát úr, – és a Mike mégis azt izente, ne törődjünk a főapát úr levelével – van két tehén.

PANNONHALMI FŐAPÁT

Kedves Donátom!

F. évi május 9-én kelt soraidnak szívből örültem, mert ezekből a sorokból csupa harmónia, derű áradt. Olyan léleknek a sorai, aki a felhők közt is meglátja és másokkal is megláttatja a kék eget. Isten áldjon meg ezekért a meleg, nekem oly jóleső sorokért.

Sajnos, állat nem is maradt gazdaságainkban, de még ha maradt volna, se tudnánk a biztos elkobzás veszélye nélkül innen Esztergomba

szállítani. Lélekben föl kell készülnünk egy küzdelmes, nehéz, nélkülözésekkel telt esztendőre.

Medovits Katalin, boldogult derék házvezetónőnök ügyében a melletben rendelkezem.

Legutóbbi levelemre ne is válaszolj, ne is reflektálj, mert én is megkínzott, agyonhajszolt ember vagyok. Érthető, ha nem mindig anyagi türelemmel írok valamit. Hadd maradjon meg lelkemben 1945. május 9-i leveled meleg, szerető, régi testvéri tónusa.

Igaz szeretettel ölel

Pannonhalma, 1945. május 11.

Krizosztom [s. k.]

Főtisztelendő

Dr. Szivós Donát

bencés házfőnök és igazgató úrnak

Esztergom.

Mi ez? De nem írok róla, mert megint megkapom, hogy túlságosan (talán betegesen?) érzékeny vagyok. Majd kiderül ez is.

Szóval: Egy betű írást sem küldtem a főapát úrnak!

A délelőtti folyamán felkeresett a MADISZ nevében Ujvári, és panaszt tett: A gimnáziumból egy fiú sem lép be a MADISZ-ba, mert félnek a tanár uraktól – akik nyilatkozatot is tettek a MADISZ-szal kapcsolatban.

Sokáig beszélünk. Bebizonyítottam, hogy a diákoknak nincs okuk félni, hiszen az „Andorkó-eset” (ez a VIII.-as tagja a kommunista pártnak!) az ellenkezőjét mutatja. Ujvári panaszkodott, hogy Pest nem csinál semmit. Nem ad irányítást és szellemet, csak propagandát. Majd kifejtettem előtte és bebizonyítottam, hogy tőlem nem kell félni a haladó fiatalságot, hisz én akkor harcoltam a náciizmus ellen, amikor sok patkolt könyökű mostani handabandázó még a németek és a nyilasok szekerét tolta – és hogy én nem a föld alatt küzdöttem a nyilasok ellen, hanem nyíltan: könyvekben, cikkekben. – Félre is állítottak az útból.

Előhoztam neki a vasárnap megjelent újság cikkét, és megmondtam, hogy a bencés tanárok nem szoktak „potyázni” – és ezért vasárnap én is megváltottam a jegyemet, de bántott a cikk tanárpellengérezése – és a többi lehetetlen állítása (a diák – és a munka!) A felelet: Nekünk ártott legtöbbet a cikk – és tiltakozni is fogok ellene. A „Lerner” név álnév! Nem ismerjük!

1945. május 17. Csütörtök, 58. nap.

Négy beszédet mondtam ma a lelkigyakorlaton.

Érdekes jelenség: Tegnap este még félték a rendtársak attól, hogy az Igaz [?] alispán nálunk alszik, ma, amikor elengedték a rendőrségről, megállapítják róla: „Hiszen nem is igen volt benne a dolgokban.” Tegnap még az ellenkező-jét mondták. Hát így hajladozik a bencések véleménye.

Fleck-tífusz van a városban. Most már nem is tagadják. A vonaton érkezőket tetűvizsgálatnak vetik alá. Úgyszintén az elutazókat. Még csak ez kellett nekünk.

Blaskovics Placid ma rém idegesen jelezte, hogy egy-két napja van hátra, s akkor elcsapják. Komoly ügy – mondta. De nem árulta el a dolgot.

1945. május 18. Péntek, 59. nap.

Folytatódott a lelkigyakorlat. Délután sokáig tartó gyóntatás. Isten megáldotta a lelkigyakorlatot.

Győző és Alfréd holnap reggel indulnak Pannonhalmára, és ők viszik a főapát úrnak a levelemet, amelyben hivatalosan lemondtam a házfőnökségről és az igazgatóságról. (Levél itt másolatban mellékelve.)

Venánt jelentette, hogy elutazik, de hogy hová, azt nem.

Este bejelentés nélkül, váratlanul megjött a Detre.

Esztergomi szentbenedekrendi kath. Szent István-gimnázium.

Nagyméltóságú Főapát Úr!
Kegyelmes Uram!

Mivel az idén személyes paterna-vizitáció nem lesz, engedje meg Kegyelmes Uram, hogy így levélben terjesszem Főapát Úr elé azon kérésemet, hogy engem a házfőnöki és igazgatói megbízatás alól felmenteni kegyeskedjék, mert idegileg belefáradtam a felelősségbe, és sok mindenben csalódtam.

Kérésemet Kegyelmes Uram jóindulatába ajánlva maradok továbbra is hűséges fia

Esztergom, 1945. május 18.

[aláírás hiányzik]

1945. május 19. Szombat, 60. nap.

Isten segítségével befejeződött a lelkigyakorlat. Az Isten bőséges eredménnyel megáldotta. Megláttam ezt: Szakadék van a leánygimnázium és a tanítónőképző vezetősége között.

De. 11-kor népes gyűlést tartott a Pedagógusok Szakszervezete. A belépési nyilatkozatot nem adtuk be, mert még nem ismerjük az alapszabályt.

Először P. Farkas László* ferences atya, elnök beszélt. Megjegyzéseim: 1.) Egy elnöki (első) megnyitóra pontosan el kell készülni, s ha tanár az előadó, akkor tudnia kell, miről akar beszélni, és nagyon logikusnak kell lennie. Itt mind a kettő hiányzott.

2.) Az előadás eléggé „demokratikusan osztályok ellen lázító volt” – és pap szájából furcsa volt: Jobb ember az, aki átkozza az Istent, mert szegény, mint az a gazdag, aki jólétében elfelejti az Istent. Tudom, mit akart mondani, de laikus hallgatóság előtt pap szájából veszélyes.

3.) Leszidta azokat, akik nem adják be a belépési nyilatkozatot, és ígéretet tesz, hogy abba hit- és erkölcsellenes dolog ne kerülhessen be.

4.) Furcsa volt e kijelentése: A nép választja meg a vezetőit, tehát a pedagógusok is a nép akaratát kell, hogy teljesítsék az iskolában is.

De nem is az volt az igazi baj, amit mondott, hanem az, amit nem mondott. Pl.:

1) A szerzetes pap elnök miért nem szólt egy szót se a vallásos oktatásról és iskoláról?

2.) Miért nem beszélt a most mindenkitől bírált és zaklatott pedagógusok védelméért?

3.) Miért nem tett felterjesztési indítványt, hogy a szakszervezet a jövő tervezett tanításában is követeli a vallásos nevelést?

Ezt nem tette, de lejátszódott egy nagyon csúnya jelenet.

Egy indítvánnyal kapcsolatban ellenvélemény hangzott el. Az elnök – bár előzőleg kérte, hogy ne féljen senki, és mondja meg a véleményét – most durván és szenvedélyesen nekimegy az ellenvéleményezőnek, és személyes sérelemnek veszi, lemondással fenyeget, és amikor látja, hogy a „misera plebs”-nél hatást ér el, újra végigsámcsogja imputált hordó-tiltakozását, hogy: A néphez küldetni nem száműzetés.

Itt nagyon kicsi lett előttem a ferences elnök. Sőt akkor is, amikor a közgyűlés elé citálta Csonkás polgáriskolai megbízott igazgató és Lerner (áhá!) polgári iskolában igazgatóságra törtető, „türelmetlen” tanár alkalmazási ügyét. Később a Lerner sógora (Gábrriel) odasúgott valamit az elnöknek, és az vissza-

vonta a „türelmetlen” jelzőt. Ezt az ügyet nem lett volna szabad a közgyűlés plénuma elé vinni. Ezek után senkinek nem volt indítványa, mert „kielégültünk”, mint azt az ülésen vendégként jelen lévő szakszervezeti titkár (nem pedagógus! talán iparos, de autodidakta) annyiszor hangoztatta.

Du. fürödtem.

A Bottyán-napi megnyitására a Szociáldemokrata Párt meghívta az igazgatóságot. Semjén vezetésével négyen megjelentek: – a szónok Sztálint éltette.

1945. május 20. Pünkösdvasárnap, 61. nap.

Mise után fényképeztek az érettségi tabló számára.

Detre már türelmetlenül várt. Be is jött. Előhozta a régi sirámokat, és szörnyen vádolt mindenkit. Amikor bejelentette, hogy Eggenhoffer Béla és Rajner háziorvost fogadnám-e, hogy tanú legyek, kijelentettem indulatosan: Nem vagyok hajlandó, hogy beleüljek ebbe a darázsfészekbe. – Szerencsére jött a Blaskovics Placid – így egy csúnya pápai levélügyön kívül csak azt tudtam meg, hogy nemcsak én, hanem a pápai igazgató is lemondott.

Dél előtt felkeresett az idősebbik Kékesi fiú, a MADISZ kiküldöttje. Előzőleg Medárdtól érdeklődtem a priusza iránt. Bár jól mondtak róla, nagyon óvatos voltam, minthogy nem akarok agent provokatőrök kezébe esni. Tanácsot kért. Belépett a Madiszba, de mivel ott a vezetők mind a kommunista párt tagjai, szeretnének egy párt fölötti vezetőséget, mert a fiúk és lányok is ilyent kívánnak. Tanácsot nem adtam, mert tudom, hogy a rosszakarat kiforgatná minden szavam.

Az éjjel ½ 1-kor részeg orosz katonák be akartak törni Serédi Sándorékhoz. Az ablakokat betörték. Nőt követeltek. Mikor egy magyar rendőr odajött, lefegyverezték. Lövöldöztek. Csendélet a „békében”. És ez ellen nem szabad egy szót se szólani, mert jön az internáló tábor. Difficile est satiram non scribere – de libertate!⁵⁵

Este 9-kor váratlanul megérkezett Magasi Artúr.* Sok mindenben megcáfolta Detrét. De Detre és Artúr elbeszéléséből az tűnik ki, hogy főapát úr nem mindig megfontoltan parancsol, és nem mindig tapintatosan ír (lásd az én esetemet is!) – viszont a rendtársak nem akarnak engedelmesskedni. (Placid [Oloffson],* Leó,* Lothár* esete.)⁵⁶

⁵⁵ Nehéz szatírárt nem írni – a szabadságról (latin).

⁵⁶ Nem világos, mire utal.

Detre nekem se, a házgondnoknak se szól. Rendelkezik a konyhán. Ma rántottát rendelt magának vacsorára és teát. (Mikor ehettünk mi utoljára rántottát? És hetek óta nem ehettünk cukrosat, mert nincs cukor. De neki kell lenni!)

Pünkösdi ebédünk: Hamisleves, savanyúkáposzta egy kis füstölt hússal és rossz cseresznyés lepény.

1945. május 21. Pünkösdhétfő, 62. nap.

Diákmise után Mattyasovszky Kasszián* halálának 10. éves évfordulója alkalmával ifjúságunk hódolt a diákokat nagyon szerető nagy bencés emlékének. (Én szoltam előtte néhány szót.)

Délelőtt felkeresett a Madisz három képviselője (Somfai, Rotler, Kárász) – és számonkértek, miért nem adtam pünkösöd utáni kedden is szünetet, mert más iskolák adnak? Feleletem (bár nagyon bántott, hogy gyerekek így beavatkoznak olyan dologba, amihez semmi közük) nyugodt volt: Nem adhattam, mert a rendtartás nem engedi, – a Teleki-féle rendelet pedig nyíltan kimondja, hogy május 22-ig van szünet („a falig – és nem túl a falon”).

Azután panaszkodtak: Nincs a fiúkban és a pedagógusokban irántuk megértés. Bemondták, hogy az egész Madisz-vezetőség lemond, de akkor sokkal rosszabbak jönnek a helyébe. Biztattam őket: Nem szabad lemondani. Harcolni kell. És tartalmat kell adni a Madisznak.

Sokat beszélgettünk. Kijelentettem, hogy a Madiszt csak 1.) krisztusi és magyar alapon, 2.) minden párttól függetlenül és 3.) az örök pedagógiai elvek megbecsülésével tudom elképzelni és aktíve segíteni.

Somfai: Nem fogadják el mindenütt ezeket az elveket, még a krisztusi alapot se. Én: Mert mi 10-15 évvel mindig lemaradunk a külföldtől, most Oroszországtól. Minálunk most olyan elvekhez ragaszkodnak a Madiszban is és máshol is, amelyeket már Oroszország is dobott, mint félresikerült elveket.

Programot kértek. Én: Egy „vén csáklás” vagy „egy reakciónak képzelt igazgató” nem avatkozhat bele az ifjúság sorsába. Erre megkértek „dízelnökök” – aki irányítson. Nem vállaltam, de megígértem, hogy szívesen tárgyalok velük, ha az összes Madisz-vezetők eljönnek hozzám. Megígérték, hogy jönnek.

Délután Dezsővel kint voltam a szentgyörgymezei temetőben Kasszián sírjánál.

Este ½ 8-kor Győző és Alfréd megjött Pannonhalmáról, és hoztak egy kis élelmet, és Győző jelentette, hogy főapát úr holnap megérkezik Esztergomba, – megy a püspöki konferenciára. Egyébként azt a híres levelet abban is megcáfolják, hogy maga jön a főapát úr vizitálni, – és állatok is lesznek, ha

haza tudjuk szállítani. Tehát: Holnap nagy napom lesz: Szabadulni akarok az esztergomi házból.

1945. május 22. Kedd, 63. nap.

Levelet kaptam hazulról. Már csak nyolc nap alatt jött egy közönséges lap.

A Placid leánygimnáziumából rendőrségre került és több napon fogva is marad egy VII.-es leány, mert a vonaton azt mondta, hogy a német műveltebb és erkölcsösebb volt, mint az orosz. Behívták az osztályfőnök apácát is, és faggatták, hogy nem az iskolában tanulta-e a lány ezt a felfogást (Én azt hiszem, hogy a maga kárán tanulta.)

Este Dezsővel kimentem az állomásra főapát úr elé, akinek ígérete és üzenete szerint meg kellett volna érkeznie. Nem jött.

1945. május 23. Szerda, 64. nap.

Közvetlen ebéd után bejön az ebédlőbe a Fazzi nevű rajztanárunk, és jelenti hogy velem akar beszélni. Ezt mondja: „Damásdi Lajos a megyei szakszervezetek titkára (nem tudom van-e egyetemi végzettsége? – de valószínű, hogy gimnáziumi sincs) elrendelte, hogy holnaptól kezdve nem szabad a gimnáziumokban német nyelvet tanítani.” Szörnyen csodálkozom: „Nekem ilyen csak a minisztérium parancsolhat meg, mert ez tantervi változtatás. A miniszter (Teleki) pedig éppen ellenkezőleg rendelkezett.” – Fazzi: „P. Farkas László elnököt azzal bízták meg, hogy a Pedagógus Szakszervezet hajtja végre itt Esztergomban a rendeletet.” – Én: „A papok még a németek és nyilasok alatt is megmutatták, hogy a törvényes alapot nem rúgják ki maguk alól, ha a civilek kirúgják is.” – Fazzi: „Ez igaz!” – Én: „Én nem sabotálok, de nem hajthatok végre olyan rendelkezést, amely illetéktelenektől jön törvényes felsőbb hatósággal rendelkezéseinek megtagadásával.” – „Mit tegyünk tehát?” – kérdi Fazzi? – Én: „Menjenek fel Pestre, mert ez a Pedagógusok Szabad Szakszervezetének az ügye – és ne kérdezzék meg a minisztert, ő is jóváhagyja-e ezt a Damásdi-féle rendeletet, és ne tegyék ki az igazgatókat annak hogy holnapután számonkérjék őket azért, hogy merték miniszteri rendelkezés nélkül törölni a német nyelv tanítását.” Fazzi: „De azért – míg mi megjövünk Pestről – tessék abbahagyni a tanítását a német nyelvnek.” Én: „Ha írást fog a Laci pátertől,⁵⁷ akkor igen, de azt az írást iktatni fogom az akták között.”

57 Az összefüggésből arra gondolhatunk, hogy P. Farkas László ferences atyától, a Pedagógusok Szabad Szakszervezetének elnökétől.

Elment, és azt mondta, hogy írást hoz a Laci pátertől. A rendtársak, amikor meghallották, hogy milyen kényes ügyről van szó, már az elején hirtelen elmentek az ebédlőből.

Fél óra múlva visszajön Fazzi, és azt mondja, hogy holnap már ne tanítsunk németet. Én: „Lesz írás?” – Fazzi: „Egy órán belül hozni fogja a László atya.”

Nem jött egy, sőt két órán belül sem.

Sudár volt polgármester kiszabadult a rendőrség fogságából, ahol egy szobába 50-60 ember volt bezsúfolva. Nem tudtak rábizonyítani semmit. Öt-hat nap múlva kieresztik, és Váradi kapitány megöleli, megcsókolja és mutatja, mennyire örül, hogy baj nélkül szabadult. (Érdekes!)

A mellékelt meghívóval este 7-re mentem tanúskodni. Ott mondja Fazzi: László atya azt mondja, hogy holnap még tanítsunk (ezt mondta Ulriknak is!), egész addig, amíg ők megjönnek Pestről, és meghozzák a miniszter válaszát.

Esztergom város Nemzeti Bizottságának Elnökétől.

Dr. Szívós Dónát [sic!] úrnak

bencés gimnáziumi igazgató

_____ Helyben.

Felkérem, hogy f. hó 23-án szerdán du. 7 órakor a városháza 3-as számú szobájában megtartandó nemzeti bizottsági ülésen okvetlenül megjelenni szíveskedjék. Obermüller Ferenc ügyében tanúként.

Esztergom, 1945. május hó 22-én.

Hazafias tisztelettel:

Ujjady Béla s. k.

elnök

Itt hallottam, hogy a városi gimnázium tanárainak igazolásánál diákokat vallatnak a tanárok ellen. Obermüllert a Madisz jelentette fel. Ma nem került sor a tanúkihallgatásomra. Fazzival beszéltem a rádióügyről. Megnyugtató.

Nem tudom: Holnap talán már én leszek a vádlott!

1945. május 24. Csütörtök, 65. nap.

Ma délelőtt beadtam az igazolási kérvényeket. Eddig húztam-halasztot-tam, de a tanárok és Bornemissza már túlságosan követelőzve suttoztak. Pedig Gróh ügyvéd figyelmeztetett bennünket, hogy ne siessünk, mert az egész igazoltatás ügyis megbukott már. De nem bírom már a suttozást és célozgatást.

Ma egy-két perccel később mentem az ebédlőbe, máris elhagyták a lectio ad mensam-ot.⁵⁸ Nem tudom, ki tiltotta le. Kinek olvasnak? Nekem? Vagy csak akkor érvényes a főapáti rendelet, ha én jelen vagyok?

Nagyon bánt, hogy míg más intézetekben lelkigyakorlatoznak, nálunk nem lesz lelkigyakorlat, mert a rendtársak már előre tiltakoztak, hogy olyan rövid az iskolaév, hogy erre nem vehetünk el időt. Ha most ezt számonkérném, most mind letagadná ezt a tanácsát.

B. Placid meghirdette az orosz nyelvi tanfolyamot A nagyobbak közül egy sem jelentkezett. Placid szörnyen begyulladt. Mit ér el egy hónapos tanítással? Én – ha én leszek az igazgató – szeptemberben meghirdetem a kurzust, ha tudok jó orosztanárt szerezni.

Vacsora után nagy vita volt akörül, hogy Úrnapján mikor menjünk fel a Bazilikához. Én az érseki helynök meghívása szerint már a szentmisén is ott akartam lenni a diákokkal. Venánt jelenti, hogy 12 éven át nem így volt, hanem csak a körmenetre mentek fel, mert ne diákokkal töltsék meg a Bazilikát, hanem hívekkel. – Én azt mondtam: A számomra hátralevő rövid időre nem fogok újítani.

Ulrik követelte, hogy a gyerekeket nem lehet kivonni a liturgikus közösségből, és ő is, és különösen Zoltán mondta meg nyíltan, hogy itt ügyis csak a tanárok kényelmi kérdéséről van szó, pedig ennek ma már el kell hallgatnia.

(Szegény Zoltán nem tudja, mennyi ellenséget szerzett e kijelentéssel magának, de majd tapasztalja.)

Érdeklőség: Ulrik nyíltan szemébe mondja Celesztinnek, hogy eddig semmit nem tett a közösség érdekében, csak követelődött. Végre, hogy más is lát, és mer szólni!

Arra jó volt az esti vita, hogy mégis lesz lelkigyakorlat.

1945. május 25. Péntek, 66. nap.

Visszavontam a közös gyónásra vonatkozó körözüvényt.

⁵⁸ Az asztali felolvasást (latin).

Fazzi visszajött Pestről. Ezt hozta: Miniszteri rendelkezés fog jönni, meg fakultatívvá teszi a német tanítást. „Ha megjön a rendelkezés – mondtam –, teljesíteni fogom hűségesen, de addig nem.”

Fazzi: „De addig is redukálni kell az órákat, a tanács ne végezzen tanterv és utasítások szerinti munkát, csak ismételgessen, ne adjon négyest a gyerekeknek, hogy ne ingereljük a dorogi bányászokat, mert ettől Pesten is félnek.” – Én: „Kapok erre is miniszteri utasítást?” – Fazzi: „Miniszterit nem, de majd a Pedagógusok Szakszervezete ad ki utasítást.” – Én: „Ha László páter az aláírásával ad ki ilyen végrehajtási utasítást, engedelmeskedni fogok.”

Várom, mi lesz ezzel az ügygel. Mert az a gyanúm, hogy a dorogi bányászokat használja fel valaki – és a Fazzi naivul kivitelezni akarja a tervet.

Bl. Placid jelenti, hogy Waldfogelt sötét betonzárkába zárták, és vallatják.

1945. május 26. Szombat, 67. nap.

Ma tudtam meg, hogy az egész némettanítás-ügynek egy Dorogról bejáró VII.-es leánygimnazista volt az oka, aki a vasúton egy férfi kérdésére bevallotta, hogy még most is tanul németet, és nem is hagyja abba, mert a német kultúraltabb, mint az orosz. A lányt a rendőrségen bezárták, kihallgatták, vallatták, és amikor a jegyzőkönyvet alá akarták vele íratni, ezt mondta: A szabadság nevében megtagadom az aláírást! És nem írta alá.

Mi féltünk, hogy kiszolgáltatják az oroszoknak. De jól bántak vele. Már kint van, és kisült, hogy az őt feljelentő férfi a lány apjának a munkása Dorogon. (Így kapcsolódtak bele a dorogi bányászok!) De azt nem tudtam, hogy a bányamunkás mit érthet a tantervrevízióhoz. Bár manapság minden lehetséges.

Még az is, hogy az angol–orosz ellentét háborúban robban ki. A szuttgó propaganda nagyon működik. Pl.: Angolok bombázták Sopront. – Az angolok harcolnak Titóval. – Oroszok vonulnak harcra készen Nyugatra. – Japánnal békét kötnek, és ezzel Oroszország bekerítve.

Én félek az új háborútól, mert mi marad akkor az országból. És akkor mi lesz velünk papokkal?, mert akkor sem az oroszok, sem a kommunisták nem törnek meg bennünket, propagandacélokból.

Ma hallottam: Lieszkovszki (Ligeti) kommunista párttitkárt leváltották, egyesek szerint azért, mert túlzó és kíméletlen fellépése ártott a kommunista párt jó hírének, mások szerint megegyezés volt, mert helyet kellett csinálni a fényképészből lett Martsa volt alispánnak, aki a polgármesterségről is lecsúszott.

Du. ¼ 7-kor Fazzi áthozott egy gépelt fecnit, amelyben a Pedagógusok Szakszervezetének helyi csoportja bejelenti, hogy a mai naptól kezdve a némettanítás fakultatív az iskolában. A fecnin se hivatalos szám, se hivatalos pecsét, se hivatalos aláírás nem volt.

Nem értem ezt a sürgető buzgóságot. Fazzi azt mondta nekem, hogy megvárjuk a miniszteri rendeletet – és hogy a részletes utasítást „Laci páter” fogja megadni. De nem ez történt: A miniszter még nem rendelkezett, és én kicsoda utasítást adjak. Úgy látszik, nagyon sürgős a dolog, – és a Pedagógusok Szakszervezete nagyon fél a Damásdi szakszervezeti titkártól. Kíváncsi vagyok, mit fognak tenni az igazgatók.

Május 27. Vasárnap, 68. nap.

Placidnál, a Szent József otthonban miséztem szentségimádás miatt. Éjjel ¼ 3-kor rosszul voltam. Hánytam.

Placiddal délelőtt átmentünk a ferencesekhez, és Kelemennel* és Richárd-dal beszélünk a német tanítás ügyében, és intézkedést követeltünk. Jött is a „Laci páter” a Csonkás igazgatóval, de én annyira rosszul éreztem magamat, hogy otthagytam őket. (Itthon ismét hánytam.)

A ferenceseknél való tárgyalás után jött hozzám Placid és Szabó, a városi gimnázium most megbízott igazgatója, – és mivel a Laci páter nem engedett, nem engedte bevárni a miniszteri rendeletet, és intézkedéseket kényszerített ránk a körözüvény kiadásával, – mi a felelősséget teljesen Laci páterre hárítva közösen fogalmaztuk meg a holnapi körözüvényt, én gépeltem le, ezt fogják e három gimnáziumban felolvasni, – és ígéretet tettünk, hogy az esetet sürgősen jelentjük a főigazgatóságon és a minisztériumban.

Én aggódom: Ha most a bányászok hozzányúlhattak a német nyelvhez, holnap mások majd a hittanhoz fognak hozzányúlni. Kíváncsi vagyok, mit szól majd Laci páter, ha számonkéri ezt a tettéért?

Délután ott voltam a hittanárok megbeszélésén a tanítóképzőben. A Madisz – és az úrnapi közös eljárás került elő.

1945. május 28. Hétfő, 69. nap.

A második órán köröztem a Placiddal és Szabó igazgatóval megállapított szöveget a német tanításra vonatkozóan. A gyerekek közömbösen vették.

Déli 12 után jön hozzám a Laci páter, és mondja, hogy Drahos ezt a szöveget kívánja köröztetni [ceruzával, más írással]:

„Az iskola igazgatósága úgy értesül, hogy a V.K.M.⁵⁹ a német nyelv tanításának fakultatívvá tételével foglalkozik. Megnyugtatóan közlöm, hogy amint a vonatkozó illetékes rendelkezés megjelenik, azt szabályszerűen végre fogjuk hajtani.”

Jelenttem Laci páternek, hogy én már köröztem az igazgatóktól megállapított körözünyet. (Vajon ki ment föl Drahoshoz? Ha a Placid ment volna föl, sajnálnám, mert ő a kezét adta, hogy le fogja körözni a megállapított szöveget.) És keserűen szövétem azt, hogy én kezdettől fogva azt kértem, hogy várják meg a miniszteri rendeletet, és ne terrorizálják ki tőlünk erőszakkal az intézkedést, – és most mit értek el vele, miért kell napról napra más intézkedést kiadni és így az igazgatói intézkedések tekintélyét rontani. Erre ő (Laci páter) azt válaszolta, hogy őket is terrorizálja Damásdi. (És én azt hiszem, hogy a túlságosan törtető Fazzi úr is!) És most mit csináljak? Adjon ki új körözünyet, mondja Laci páter. Erre ővele megfogalmaztam a holnapi körözünyet. Íme [ceruzával, más írással]:

„A tegnapi körözünyet újabb felsőbb utasításra következőképpen módosítom:

Intézetünkben a német tanítás zavartalanul folyik tovább, míg az erre vonatkozó végső döntés a V.K.M.-től az intézethez le nem érkezik.”

Megmondtam Laci páternek, hogy veszélyes játékot játszatnak vele, – és emiatt nem vállaltam az elnökséget. Vigyázni kell Fazzira.

Délben beszámoltam a rendtársaknak az ebédlőben erről a némettanítási heccről. Ők érzik, hogy hála Istennek nem ők az igazgatók.

Ebéd után még föl sem jövök a szobámba, már jön Fazzi, és jelenti, hogy Drahos kár hogy beleavatkozott a dologba, a szakszervezet megint azt fogja mondani, hogy a papok opponálnak. És verte a mellét, hogy felmegy Drahoshoz, hogy vonja vissza az intézkedését. Én is biztattam, de csak arra, hogy menjen Drahos úrhoz. Fél órával később fürödni mentem, a városházán lefogott Fazzi és jelenti, mivel Damásdi Pesten van, ő is Drahos szövegét fogja körözni a városi gimnáziumban. (Szóval a Fazzi is megijedt, most nem a Damásditól, hanem a nagy felelősségtől.)

Nem tudom, mi lesz holnap ebben az új fejlemény.

Jóízűen megfürödtem.

59 V.K.M.: Vallás- és Köznevelési Minisztérium.

1945. május 29. Kedd, 70. nap.

De. 10-kor Laci páter áthoz egy hivatalos írást a Pedagógusok Szabad Szakszervezete Elnökségétől (2/1945. sz. alatt), amelyben visszavonják és Damásdira hárítják a felelősséget elhibázott és félelemből elsietett intézkedésükért a német nyelvvel kapcsolatban, és kéri, hogy Drahos rendelkezését fogadják el az állami iskolák is az egyöntetűség miatt.

Du. 3-kor tanúskodtam Obermüller ügyében. Életemben először esketett meg bíróság a vallomásomra.

Este megérkezett Bertold* és Alajos* rendtársunk. Bertold reggel már tovább is megy Pestre.

Délben kihirdettem az ebédlőben (bár a gyakorlatban kb. három hete már megvolt), hogy házukban teljes egészében visszaállt a klauzúra.

1945. május 30. Szerda, 71. nap.

Alajossal délelőtt hosszan elbeszélgettünk rendi dolgokról.

Két dolog döbbsentett meg: 1.) A győri házfőnököt (Jóbot*) kétszer felszólította a főapát úr, hogy vállaljon négy németórát a győri gimnáziumunkban. Nem tette meg – és még győri házfőnök. – 2.) A Szabolcs-,*⁶⁰ Lóránt-féle*⁶¹ irányzat⁶² erőszakossága, külsőséges reformtörtétesei és céltudatos disponálásai. – És a főapát úr mindebbe belemegy.

Beremek és Gróh lemondtak az igazolóbizottságban viselt tisztükről, mert internálással fenyegették őket enyhe és úri bánásmódjukért. És most kik jönnek a helyükbe? Csak rosszabbak fognak jönni, és azok igazolnak minket.

Jó fürdés volt. Diákok (nem a mieink) is voltak az uszodában, és úgy káromkodtak, hogy még a kocsis is elszégyellte volna magát.

1945. május 31. Csütörtök (Úrnapja), 72. nap.

Éjjel dörgött, villámlott, esett. Mégis de. ½ 9-kor gyönyörű napfényben kezdődött meg a szentmise a Bazilika előtti téren álló Madonna-szobornál (a

60 Vida Szabolcs a szerzetesi reform idején növendékelöljáró.

61 Dezsényi Lóránt salzburgi és római tanulmányok után főapáti titkár, majd ez idő szerint az egyházjog tanára Pannonhalmán, a szerzetesi reform iránt elkötelezett rendtárs..

62 A pápai vizitátor által előírt intézkedések promotorai. Lóránt hivatalos, főapáti helynöki minőségében is szorgalmazta. A pápai vizitációra lásd: SOMORJAI Ádám OSB: *Visitatio apostolica Institutorum Vitae consecratae in Hungaria, 1927–1935. – A magyarországi szerzetesrendek apostoli vizitációja, (Rendtörténeti Füzetek 13.)*, Pannonhalma 2008. (Rendtörténeti Füzetek 13.) <http://mek.oszk.hu/15400/15496>

Bazilikában még nem lehet nagy tömeggel misét mondani, mert a bombázások után szakértők még nem állapították meg a veszélytelenséget.) Az iskolák mind szép számban kivonultak. De a misén a hívek igen kevesen voltak. (Csodálatos: Mintha átka lenne a nagy székesegyházaknak, hogy a hívek nem szeretik. Talán az az oka, hogy az ilyen templomokat csak reprezentációra használják, de pasztoráció nincs bennük.)

Mise után három nyolcadikos (Zsiga, Zsámboki, Mácsik) engedélyt kért, hogy elmelessenek a lányok ballagására is, ezért vállalkoztak arra, hogy a délelőtt elmaradt két órát délután megtartsák. Beleegyeztem azon feltétellel, ha a két órát tartó tanár úr is belemegy. (Ja, mert nálunk demokrácia van ám!)

Ebédén nálunk volt Sággy Antal. Bizony össze van törve.

Du. ½ 6-kor megkezdtem a lelkigyakorlatot a tanítóképzőben.

Főapát urat vártam már – izenete alapján – a múlt héten. Nem jött. Vártam tegnap – a Meszlényi püspök úrnak írt levél alapján – nem jött.

Eddig jutottam el a naplóban, amikor bejön hozzám Árkád rendtársunk, és jelenti, hogy főapát úr, Gellért* két magyar katona kíséretében Vörös János hadügyminiszter* fiának az autóján megérkezett.

Nekem egy negyedóra múlva mennem kellett a tanítóképzősök lelkigyakorlatára, – főapát úr azonnal megkezdte a paterna vizitációt.

Főapát úr az én szobámat foglalta el, én a Máté* szobájában lakom. Még vacsora után is vizitál a főapát úr.

1945. június 1. Péntek, 73. nap.

Égész nap lelkigyakorlatozok (tanítás + 4 elmélkedés), főapát úr vizitál, – és így elértem szívem vágyát, hogy a főapát úr engem vizitál utoljára – és így az összes rendtársak az én befolyásom nélkül elmondhatták rólam a véleményüket.

Du. 6-kor, az elmélkedések után felkeresett dr. Német Andor (volt pesti tanítványom, most hadifogoly hadnagy, aki Párkányban hadifogoly katonákkal vasutat épít). Igen örültem neki. Hubert* rendtársunk civilben menekült Csehszágából, és így érkezett hozzánk.

Vacsora után, ¾ 9-kor mentem be főapát úrhoz paterna vizitációra.

Főapát úr marasztalni akart a házfőnökségben. (Érthető, mert a pesti, pápai, esztergomi házfőnök és igazgatók beadták lemondásukat, a győri házfőnök pedig két hivatalos felszólítás után sem engedelmeskedett a főapát parancsainak). De én ezeket hoztam fel lemondásom okául: 1.) Ez a tanári kar a maga gögijével eljátszotta a város vezetőinek a bizalmát, – én pedig hogyan menjek bele az új-

jáépítésbe, ha a hivatalos város nem törődik velünk, mint ahogyan eddig se törődött. – 2.) Az intézet tanári kara 50 évvel elmaradt a pedagógiában, – a gyermeket nem ismeri és nem engedi közel magához, csak kegyetlen és durva vele szemben, – ezért az iskolánk se elitiskola, és ha a vidék nem volna, elnéptelenedne az iskolánk. (A vidéki gyerek még bambán tűri egyes tanárok tanbetyárságát.) – 3.) Ez a tanári kar annyira meggyöpösödött a maga kiskiráltságában, hogy nem tűr semmi újítást, ami egészségesebb levegőt hozna a gimnáziumba és a székházba. – 4.) Nem akarok házfőnök lenni abban a székházban, amely a nehézségek elől megszökött, de kritizálni és elégedetlenkedni nagyon is feljogosítva érzi magát. 5.) Nem érzem jól magamat olyan székházban, és a lelkiismeretemmel sem tudom összeegyeztetni, hogy együtt üljek valakivel egy asztalnál, és az hónapokig egy szót se szóljon hozzám, csak a hátam mögött és az alkalmazott előtt rágjon és kritizáljon, – és mindennap misézünk. – 6.) Akkor önzést és olyan kényelmességre való hajlamot látok, hogy mivel nem tudok rajta segíteni – menni akarok. – 7.) A ház vagyontát nem mentették még az oroszok elől, – de ha a maguk dologáról volt szó, még a gatyamadzagjukat is kimentették. – 8.) Nincs idegem, erőm és tehetségem az újjáépítés munkájához – és ahhoz, hogy tűrjem azoknak az okvetetlenkedéseit, akik engem nem segítenek semmiben, de némán és kaján szemekkel lesik, hol hibázom el, hogy aztán belém marhassanak.

Főapát úr:

1.) Először vigasztalni akart, hogy művészlélek vagyok és ezért érzékeny – és kérte, hogy tűrjek, mint ahogyan ő tűr.

2.) Megígérte, hogy disponálni fogja, akit kívánok. (Azt mondta, hogy a Mátét azonnal leváltja, mihelyt a tábori lelkeszek megjönnek, – felírta, hogy az Árkád mindennap jár Meszesékhez, bár kijelentettem, hogy semmi gyanúm nincs, – Celesztinről azt mondta, hogy hova disponálja, hiszen már mindenhol volt és mindenhol megkeserítette az előljáró életét, – a Venántról feltűnően hallgatott, pedig ő is tudja, hogy ennek az intézetnek egyik réme.)

3.) Biztosított, hogy, ha tovább is olyant tesz valaki ellenem és az intézet érdekei ellen, mint eddig, – csináljak róla jegyzőkönyvet, írassam alá tanúkkal – és ő el fogja rántani a Csák Máték nótáját.

4.) A Mikével kapcsolatban megemlítette, hogy hatalomra tör és ellensége a főapátnak, – én meg megemlítettem, hogy a Mike másképp intézkedik, mint a főapát (a tehenek ügye!), – hogy a leventeügy cégére alatt félrenyomott engem, és a rendet a cserkészetlenességbe nyomta.

Ezek után ismételten kijelentettem, hogy nem vállalom a házfőnökséget. A főapát úr tovább kért, majd amikor távozni akartam tőle (éjjel $\frac{3}{4}$ 11-kor), a

meglepetésemre ezt mondta: „És vállalnád-e a pesti házfőnökséget és igazgatóságot?!” – Én: Nem. Semmiféle hivatalt nem akarok akkor a rendben, amikor minden előljáró csak áldozat lesz, – a magaura szerzetesek nyelvének és gyilkoló kritikájának, engedelmeskedni nem tudásának az áldozata.

Főpát úr ezek után is kért, hogy maradjak.

1945. június 2. Szombat, 74. nap.

Hajnalban elutazott a főpát úr, Alajos és Gellért.

Folyik a lelkigyakorlat.

Ma hallottam, hogy a Budapestről lejött bizottság lefogta és bezárta Váradi alispánt, Váradi rendőrkapitányt, Vadász politikai nyomozót és Lieszkovszki volt kommunista titkárt. Én nem tudom, mi történt. A város tele van hírekkel a letartóztatásokkal kapcsolatban. Panamákról, lopásokról, erőszakoskodásról, pénzharácsolásról, emberkínzó rémuralomról beszélnek. Én nem vádolok, nem tudom, mi az igazság. Csak szemfényvesztés ne legyen.

Du. 3-kor igazgatói értekezlet volt a tanítónőképző igazgatónőjének irodájában. Két tárgy szerepelt: 1.) Az érettségik idejének megállapítása. 2.) A Madisz túlkapásainak letörésére és a tanárok védelmének biztosítására egy memorandum pontjainak megállapítása.

Este $\frac{3}{4}$ 8-ig gyóntattam.

1945. június 3. Vasárnap, 75. nap.

A lelkigyakorlat befejezése után az intézettel részt vettem a belvárosi plébánia körmenetén.

Fél 2-kor Németh Bandi meghozta Párkányból a gabonát. (Ezt a gabonát én szereztem és én hozattam haza, akkor, amikor már fogyóban volt a kenyér és amikor egy hónapig már ott volt Párkányban, és az itt levő tanároknak nem volt annyi összeköttetésük a városban, hogy haza tudták volna hozatni a szlovák vámon keresztül. Vagy talán nem is akarták, hiszen nem az ő piszkos, egyéni üzletükről volt szó. Ők majd csak megeszik és kritizálnak.)

De mást is tesznek. Este Németh Bandi meghozta a gabona még odaát levő részét is. Venánt mindjárt hétfőn lefogta a Németh Bandit, és kérte, hogy az ő számára is hozzon át gabonát. (Erre még a „zugintézetben” tanult diák is jó.)

Németh Bandi nálunk vacsorázott.

1945. június 4. Hétfő, 76. nap.

Délelőtt a magyar katonák elhelyezték nálunk élelmük egy részét. A háznak „fekbér” cmén 88 kg babot és 32 kg burist adtak.

Reggel 8-kor megkezdődtek a nyolcadikosok összefoglalásai. Hittanvizsgán Szokolay kanonok úr volt az érseki biztos.

Ulrikkal és Klinda Karcisival* tárgyaltam a házinyúl ügyében. Kell tenyészteni, mert nem tudjuk, miből élünk meg.

1945. június 5. Kedd, 77 nap.

Délben előjött a szó arról, ki, hogyan és mikor megy majd vakációra. A Semjén, aki először lépett meg az ősszel a nehézségek elől, már most is kijelentette, hogy ha nem lesz tanítás, akkor és addig megy vakációra, ameddig akar, és kijelentette, hogy az előjárók kötelessége az itt maradás, és nagy hangon szájalt. (És ez szerzetes? És ez egy közösség tagja? Jól enni, jól inni, rádiózni, kényelmesen aludni, újságot olvasni és sétáltatni az emésztendő ebédet – ez igen, de nyugodt és fölényes cinizmussal elnézné, hogy a nyáron is csak maradjanak itt, akik az egész háborús vihart itt szenvedték át azért, hogy a Szalay Semjének nagy szájjal itt kényelmeskedjenek, de a ház terhéből részt ne vállaljanak. Azt mondta, hogy neki engedélye van a főapától, hogy mindjárt mehet, ahová akar. Szegény főapát! Hát ha a ház minden tagja ezt kérné?!

Intézkedést fogok kérni erre vonatkozólag!

Egyébként tele vagyok aggodalommal. Az oroszok lefoglalták a szemináriumot üdülőkórháznak és a kanonokházakat irodáknak. Drahost is kiszorítják a lakásából. Mi lesz, ha holnap minálunk erőszakoskodnak? Elég a románok erőszakoskodása a szőlőben. Ruháskosárban lopják a cseresznyét. Mikor a vincellérné tiltakozik a lopás ellen, ezt mondják: Hallgass! Le vagytok győzve! A szőlőben is hiába dolgoztok. Mi fogunk szüretelni! – „Mi pedig akkor nem fogunk dolgozni”, mondja a vincellérné. – „De fogtok dolgozni, mert az oroszok majd korbáccsal kényszerítenek rá.”

Győző megbicsakolta magát. Két hét óta folyton menni akart Pannonhalmára a tehenekért és a lovakért, most kijelentette, hogy nem megy, – és menjen a Zoltán (de nekem erről nem szólt! Nagy alattomos „fúró” természetű, hátterben robbantó ember.) Nem tudom e változás okát. Vagy a kényelem az ok, – vagy hatalomféltés, mert megmondtam, hogy a tehenek pedig csak a háznak ellátását szolgálhatják.

Ma Zoltánnak megbízást adtam, hogy szombaton menjen el a tehenekért. Ma hajnalban elutazott Hubert rendtársunk.

Feltűnő eset: Még senki sem evett a szőlőnk ropogós cseresznyéjéből, de ma reggel a Feri gyerek már hozta a szép ropogós cseresznyét a Zoárdnak. A „kis” önzetlenke! Mindenhol ott van, amivel a maga kiseddel céljait szolgálhatja, – de amúgy minden ügyéről hallgat, mint a sír, – és csak így „véletlenül” lehet belepillantani az „üzleti” ügyeinek a lebonyolításába. És ha a házfőnök tenné ezt?! Akkor a falka rárohanna a suttogó nyelvével.

Ma csináltattunk gerendás záróbiztosítót a kapu mögé, hogy az erőszak be ne törhesse könnyen az ajtót. – Fürödtem az uszodában.

1945. június 6. Szerda, 78. nap.

Reggel nyolc óra előtt megjelenik egy uniformisos magyar ezredes (Vörös hadügyminiszter öccsének mondta magát) és egy civil, autóval. Főapát urat keresik, hogy autón Pannonhalmára vigyék, ahova – mint mondták – azért mennek, hogy vigyék Vörös János hadügyminiszter levelét, amelyben bejelenti, hogy Vorosilovval a magyarországi megszálló orosz seregek marsalljával Pannonhalmára meglátogatására akarnak menni.

(Istenem! Csak vinnének valami jó hírt Pannonhalmára!)

Már haladunk:

A megszállás óta először június 5-én írta le a Kis Újság, hogy a Kisgazdapárt keresztény alapokon áll. Ugyanezen újság ugyanezen számában először írják le, hogy a magyar kultúra érdekében rengeteget és legtöbbet dolgoztak a szerzetesiskolák, és ezért a nemzet hálával tartozik – és hogy a jövőben is szükség van egyházi iskolákra.

De mit szól ehhez az óriási kisebbségben lévő, de orosz hadsereg hinterlandjával dicsekedhető kommunista párt, amely úgy kerüli a keresztény szót, mint az ördög a szenteltvizet.

11 órakor oltani kezdték hastífusz ellen a gyerekeket. Engem is beoltottak. Az oltás a rajzteremben történt. Ide jött be dr. Valentiny Ágoston* igazságügyminiszter, aki a fia ballagására jött le autóval Pestről a leányával.

12-kor megkezdődött a ballagás a szokásos rend szerint. Én útravalóul a Theseus-legendából kiindulva hangoztattam, hogy az életben maradjanak meg magyarnak, és vigyék magukkal Krisztust, mert akármilyen világnézetek küzdenek, a magyar problémákat csak Krisztussal együtt és az ő útmutatása szerint lehet megoldani.

A miniszter úr a ballagás végén kért, hogy szólni szeretne a tanári karnak. Felmentünk a szalonomba. Semjén nem volt ott. A miniszter kb. egyórás beszédet mondott. Elmondta a politikai pályafutását. Megmondta, hogy ön-

tudatos szocialista. Templomba nem jár, nem is imádkozik, de (laikus morál alapján) igen jó embernek tartja magát. – Majd a politikára áttérve fejtegette, hogy a szociáldemokráciáé a jövő – mert a kisebbség valószínűen a szociáldemokráciához fog hasonlulni –, és mi a nyugati demokráciákhoz idomulunk.

A beszédemmel kapcsolatban a következőket mondta: (emiatt hívott össze bennünket): 1.) A magyarságot és a függetlenséget hangoztassuk még akkor is, ha vannak, akiknek nem tetszik. – 2.) Amit a világnézetéről mondtam és amiről tudja, hogy az aggodalom mondatra, figyelmeztetett, hogy legyünk óvatosak, ne készüljünk még aggodalomból se védekezésre, mert nincs szükség rá, – másrészt „ha nem én hallgattam volna, aki tudom, hogy féltő aggodalomból mondatra minden szavát – már holnap nagy támadás jelenne meg a Szabad Népből vagy a szegedi Délmagyarországban”. Mert: Az egyháznak nincs oka félnie, még akkor se, ha közben sok súrlódás lesz, vagy ha az iskoláit elveszik, mert a szociáldemokráciával közös alapon (erkölcsi alapon!) létrejöhet esetleg évtizedek múlva – a megértés, és az egyház átértékelve munkáját és munkaterét nem a hatalomtól függő szolgáltató, hanem a szegénység nevelője lesz. De még aggodalomból se küzdjünk előre lehetőségek ellen, mert ezt egy paptól most igen rossz néven veszik. (És ezt többször hangoztatta a miniszter!) – ¾ 2-kor ment el tőlünk.

Megdöbbsentett ez a „figyelmeztetés”:

1.) Azért, mert én magam se gondoltam, hogy a beszédem azon egy mondatát így is lehet magyarázni. Vagy talán ma olyan betegesen érzékeny a kor, hogy mindenütt rejtett értelmet kutatunk, és nem azt vesszük, amit mond az ember. Mert én abban az egy mondatban csak azt akartam a gyerekeinknek mondani, hogy mindenfajta világnézet között is maradjunk hűségesek Jézushoz. Vagy talán éppen ez fáj annak, aki saját bevallása szerint sohase megy templomba és sohase imádkozik?

2.) Bántott ez azért is, mert azok előtt mondatra, akik titokban örülnek, hogy most az igazgató fejére ütöttek.

Tanulság: Maul halten!⁶³ – ha még azt sem lehet a búcsúzó diákoknak mondani, hogy a világháramlatok sodrában is maradjatok hűek Krisztushoz. Ez talán mégse politizálás. De úgy látszik, ma annak vesznek. Tehát: Nem szerepelni sehol! Hallgatni, mint a hal, hogy félre ne magyarázhassa senki „aggodalmamat és félelmemet”.

63 Pofa be! (német).

Ebéd után a nyolcadikosok osztályozó konferenciája. Győző anélkül, hogy szólt volna, elmaradt a konferenciáról. Ezt szóvá is tettem a konferencián, hogy ez nem így szokás. Árkád megint jött a burkolt váddal: „Tudta, hogy konferencia lesz?” Én: „Már két hete ki van függesztve.” De ebéd alatt mondta Medárdnak, hogy cseresznyeszedésre gyerekeket rendelt be, és neki oda kell mennie. – És ezt Esztergomban eljárásnak tartják! És ők beszélnek mindig a jogról. – A Szomor István magaviseleti jegye miatt – amelyben Győző a fővádoló – este folytatjuk a konferenciát.

Győző este azzal exkuzálta a konferenciáról való elmaradását, hogy tökéletesen elfelejtette. Nekem ez is elég volt, mert megnyugodtam, hogy nem a tanári anarchia egy jelenségéről volt szó.

Vacsora után folytatták a Szomor-ügyben a konferenciát. Győző koncilianus volt. Győző, Dezső, Medárd nekem kedvezően tárgyalták a Valentin-ügyet. Én nem szóltam. A tehenek idehozatala, úgy látszik, nem akar sikerülni. Zoltán úr jelentette, hogy a Znojek mészáros, akinek írásai vannak tehenek szállítására, nem akar menni.

1945. június 7. Csütörtök, 79. nap.

Folytatódott intézetünkben a tifusz elleni oltás.

Azt mondják, hogy a tegnapi Kis Újság egyes példányai hozták a hírt, hogy a kormány hivatalos jelöltjei a primási székre ezek: Bánáss László debreceni plébános, Márton Áron erdélyi püspök, és Kelemen Krizosztom főapát úr. Talán ezzel az üggyel volna kapcsolatban Vorosilov Pannónhalmára tervezett utazása?!

1945. június 8. Péntek, 80. nap.

Ismét Madisz-ügy – és ismét a Laci páter.

Mivel a Madisz ifjú Titánjai (akik mind kommunisták) nem tudták megszervezni a diákságunkat (mert 1.) a diákoknak kevés kivétellel nem kell ez az újabb diktatorikus szervezet, amely minden idejüket le akarja foglalni, – 2.) és mert nem akarnak a kommunista párt rohamgárdistái lenni, – hanem azt szeretnék, hogy hagyják már egyszer őket gyerekeknek is lenni.) Szóval mivel a Madisz képviselői nem tudták magukhoz terrorizálni a fiúkat, most az intézet hivatalos apparátusát akarják terrorjuk eszközeül felhasználni. Ezért egy kiküldöttet, tanár elnököt, és intézetenként tisztikart akarnak követelni és nagy aktivitást, hogy ők beszámolhassanak Pesten. – A kiküldöttet megállapítottam (Szomor István VIII. o.), de nem küldtem el, mert nem mondták, mikorra küld-

jem el. – Ebéd után ma Laci páter jött, és kért, hogy küldjem el a kiküldöttet, és biztatott, hogy a Madisz nem fogja zavarni az iskola utolsó (fontos!) heteinek a munkáját. (Az igazgatók egyébként egyhangúlag azt kívánják, hagyja békében most a Madisz az iskolát, és szeptemberben vesse magát bele a szervezésbe.) De a Madisz ebbe nem megy bele. Elmennek Laci páterhez. Laci páter pedig vagy a Madisztól való férlésében, vagy mert naiv és nem lát a dolgok mögé, maga jön és kényszeríti az igazgatókat, hogy elindítsák a kiküldöttet. De arra vigyáz, hogy a saját intézetükbe ne jusson be a Madisz. Laci páter kényszerítése még ma felszólítottam Szomort, hogy lépjen összeköttetésbe a Madisszal – és csinálja a maga erejével az intézetünkben a Madiszt. (De jól megjegyzem Laci páter ezen szerepét – és azt is, hogy akkor kényszerít bennünket ilyen Madisz-dolgokra, amikor két helyről is azt hallom, hogy Pesten már felborult a Madisz, és külön-külön (pártonként) szervezkedik az ifjúság. Pesten temetik a Madiszt, Esztergomban pedig egy ferences páter hideg terrorral még injekciózza a Madiszt.

D. u. 6-kor predikáltam a Belvárosi Plébánián.

1945. június 9. Szombat, 81. nap.

Reggel mondta a Bornemissza, hogy tegnap igen elegánsan, egy szó nélkül igazolták az egész bencés tanári kart. (A Semjén meggondolatlan írását fel is olvasták. Semjén ezt írta az igazolási ív jegyzet rovatába: [itt ötsoros kihagyás, szöveg hiányzik. – A szerk.]

Délelőtt Weiss Richárdal megbeszéltem a holnapi Madisz-ünnepségre és a Jézus Szíve-körmenetre való kivonulást.

Dezsővel, mint tegnap este is, beszélgettünk, hogy nagyon fogy a ház zsírkészlete – és senki nem tesz semmit a rendtársak közül, csak kritizál és elvárja, hogy az asztalon mindig ott legyen az étel. De mi lesz, ha nem lesz zsírunk, és még ezt a minimális és szörnyen egyszerű ételt se tudjuk adni?! Ők majd akkor is élnek a maguk hörccsökgamrájából – és kritizálnak – és mindent a házgondnokra hárítanak.

Du. 5-kor temetésen voltam: Dr. Klinda Pált,* oltártestvért temettük. Három héttel ezelőtt még levelet kaptam tőle, amelyben hálásan megköszönte, hogy Isten után nekem köszönheti a papi hivatást, amely akkor lett valósággá benne, amikor 1925-ben, Rómában, a Szent Péter-templom gyóntatószékében először találkozott vele mint lelkiatya. Istenem! Neked legyen hála, hogy ezt is közelségítettem az oltárhoz! Most már – hiszem – ő is imádkozik értem – és így hálálja meg, hogy bársonyos kézzel nyúltam akkor a célt kereső egyetemi

hallgató lelkéhez. A Szentséges Szív adománya volt, Neki legyen először hála és dicséret. – Tudok-e még lelkeket vonzani az Istenhez? Vagy talán már én is kialudt vulkán vagyok? Csak füstölgök végig az életen? – De már nem gyűjtök? – Uram! Ments meg ettől a lelki öregedéstől! Ma befejeződött a vendégháza palázása.

Este 6-kor beszéltem a Belvárosi templomban.

Este ½ 10 után értek a tanítóképző ballagó diákjai a városháza elé. Szónokuk szépen búcsúzott a város lakóitól és a hivatalos várostól. Énekeltek is. De senki nem válaszolt búcsúzásukra. Szép kis emlék útravalóul. Majd hálások lesznek.

1945. június 10. Vasárnap, 82. nap.

De. ½ 11-kor ifjúsági nap a Madisz rendezésében. Ott vannak a Széchenyi téren az összes iskolák. A műsorban szerepel a Városi gimnázium (szavalat) – tanítóképző (ének) – leánygimnázium (szavalat).

Ünnepi beszédet mond: Dr. Csonkás, a városi gimnázium tanára. (Beszédeben elítéli a múltat – és azokat a diákokat sajnálja, akik áldozatai lettek a múltnak. Munkára – evangéliumi becsületre – és – evangéliumi erkölcsre buzdítja a fiatalokat. A rendtársak (Semjén) szerint nagyon szép beszéd volt; a nagydiákokat nem érdekelte, mert folyton beszéltek, nevettek és gúnyolták a beszédet.) – Ünnepség után elvonultunk az intézeti zászlók előtt.

Ma mondta Medárd, hogy Ujvári Gyula, a Madisz titkára kilépett a kommunista pártból. (De miért? Vagy: Ez is csak csalétek?)

Délben jelentette Ulrik, hogy július 1-jén leváltják a gazdaasszonyt, a Boriskát. Deo gratias!

Du. 6-kor beszéltem a Belvárosi templomban a Jézus Szíve-körmenet előtt. Mivel 6-kor még esett, a gimnáziumok egységesen lemondták a körmeneten való részvételt. De így is igen nagy és szép volt a körmenet. Az oroszok is levették a sapkájukat. Egy orosz teherautó szembejött a körmenettel. Lassított. A sofőr levette a sapkáját. Amikor a Szentség közeledett, egészen leállt, és a mellette ülő orosz nő külön figyelmetztette, hogy vigyázzon.

Délelőtt a szeminárium rektora a vikárius úr nevében felkért, hogy vállaljak előadást a júniusi papi koronán. Aggodalmak között vállaltam.

Mire átöltözés után lementem a vacsorára, Dezsényi Lóránt rendtársunk már asztalnál ült. Pestről jött. Pannonhalmára megy. Nyíltan a Venántnak átadta az 5000 (ötezer) pengős hosszú lejáratú kölcsönt. (Ad vocem: Venant kölcsöne.) A rendtársak – jogosan – botránkoznak a kölcsön miatt, és nem értik,

miért lehet oly könnyen levenni a lábáról? Mi lenne, ha minden rendtárs ezt tenné? Pedig éppen úgy tehetné, hiszen mindannyiunk rokonai rászorulnak a támogatásra, – és talán mások értékesebben szolgálták a Rend céljait és jó hírnevét, mint a Venánt, aki egyébként nagyon szereti a kölcsönügyleteket, hiszen már évek óta nem fizeti meg adósságát a szőlőnek, a gazdasszonynak (aki tele van panasszal, hogy ő jó pénzű árut adott neki, és most, egy évvel később, a most leromlott pénzzel fogja kifizetni).

Vacsora után felmentem. Levelet írtam Keszthelyre a nővéremnek, és személyes postával elküldtem nekik (Krasznai Antal nyugalmazott vasutas által, lakik Keszthely, Szent István u. 8. szám.) 5000 (ötezer) pengőt, hogy fektessék be és használják fel, hogy egészen tönkre ne menjen.

Amikor a titkár szobájába ment, én is elkísértem, és három dolgot kértem továbbítani főapát úrnak: 1.) A vizitáció után is hangsúlyozottan kérem felmentésemet a házfőnöki és igazgatói megbízatás alól. 2.) Nevezzen ki azonnal házfőnök- és igazgatóhelyettest. – 3.) Rendezze a vakációkérdést itt Esztergomban, mert egyesek önzése (Semjén, Venánt, Győző) miatt lehetetlenné fog válni itt a helyzet a vakációban. Mert ezek az öt hónapot évközben vakációzó urak természetesnek tartanak, hogy ők független agglegény módjára az első naptól az utolsóig vakációznának (én amúgy nem bánnám, legalább nem kellene minden délben és este a hasjeremiadokat hallanom tőlük), de azt nagy fölényesen megkövetelnék, hogy az a hat ember (aki egy napra sem húzhatta ki a lábát Esztergomból, mert tudta, hogy helyt kell állni valakinek), – hogy ez a hat ember a vakációban is vállalja őhelyettük is a terheket.

A mai nap jelent meg „Szabad Esztergom” címen a parasztpárt hetilapjának első száma – Esztergom egyetlen lapja, mert a „Népakarát” csendesen kimúlt, mert mint a rikkancsa mondta: „A nép nem így akarta.” A Szabad Esztergom hozza a hírt, hogy letartóztatták a Váradi testvéreket (alispán+rendőrkapitány), a Lieszkovszki kommunista párttitkárt, Vadász politikai nyomozót, mégpedig: lopás, sikkasztás, panama, erőszakoskodás, személyi szabadság megsértése, a város éllelmiszerének eltulajdonítása címén. És ezek voltak a mi „demokratikus” vezetőink. És most emlékszem: Amikor Váradi, az oroszok bejövetele utáni főispán bemutatkozó beszédét mondta, hogy ordított a múlt bűnei ellen – és ő többet és nagyobbakat követett el. – És a Másik Váradi? A rendőrkapitány? Dörgölődött a papokhoz, – kedves, hódoló volt, és közben 100.000 pengőt kért egy politikai fogoly szabadonbocsátásáért – és szenvedélyes arany- és éllelmiszergyűjtő volt. — És Lieszkovszki? A béke kitörése napján ott ordított a Széchenyi téren, hogy ő kíméletlen harcot folytat a korrupció

ellen, és közben ő volt a legkorruptabb: két-három hónap alatt két villát (házat) szerzett, és panamázott. Ennyire cápagyomruák még a korrupt rekációsok se voltak. Azokat elűzték a sárga fenébe, de vajon mi lesz ezekkel? – És a szadista hajlamú Vadász, aki sorba kínozták a foglyokat? Ez is csak panamista, ő is csak gazdagodni akart a „demokráciából”. Hála Istennek, hogy az új demokrácia volt olyan erős, hogy kiemelte ezeket az urakat a nyeregől, és reméljük, nem azért vitték el innét őket, hogy a meggyalázott Esztergom bosszút ne állhasson rajtuk, és hogy máshol szabadon folytathassák korrupt rablódemokráciájukat, hanem, hogy elvegyék méltó büntetésüket. Adná Isten! Mert, ha visszajönnek, bosszút állnak.

1945. június 11. Hétfő, 83. nap.

Venánt 8.13-kor ment az első órára.

Megkezdődött a két VIII. osztályos magántanuló írásbeli magánvizsgálója.

(Örködik az igazgató.)

Délután ½ 5-kor, amikor Medárd átvette az örökölést, felmentem a szőlőbe. (Egy megjegyzést: A Zoárd úgy viselkedik a szőlővel szemben, mintha a szőlő arra való volna, hogy a szőlő kiszolgálja őt. Ismerőset hívja oda, az alispánnak nagyobb mennyiségben ő vásárol, a tanárok pénztárcájára ő mint szőlősgazda megvendégeli a szőlőben a hűséges minisztereket,⁶⁴ rendelkezik, hogy mennyi cseresznyét és málnát főzzenek neki és rokonainak akkor, amikor a házuknak talán még semmit sem tettek el, sőt azzal sem törődik, hogy tesznek-e el. – Olyan mint a hörcsög: Folyton csak gyűjt az éléskamrájába. Nem azért, hogy egyék, hanem hogy a pénzt mentse. Az ő pénze nem is értéktelenedett ám el! A szőlőnek – mint büszkén mondja – mindent megfizet. El is hiszem. De talán nem lehetne mindennek a színét-javát leföldözni anélkül, hogy erről a házfőnök vagy a rendtársak tudnának. A vincellér és a Győző biztosan tudtak róla! – Ezzel a hörcsöggyűjtő szenvedéllyel magyarázható, hogy akkor, amikor augusztus 1-jén átvettem a házfőnökséget, – én már semmit sem kaptam a szőlőtől, mert már ki volt ürítve minden, és jórészt Zoárdnál, az ő részére volt raktározva. Neki volt is a télen pálinkája, diója, bora, mandulája, befőttje, málnája – mindene, akkor, amikor másnak semmije sincs. De ma én is szóltam a vincellérnek a málna miatt magamnak.

És ha ezt megmondaná neki az ember, érzékenységekben ordítana, és összedőlné a világ. Pedig nem ártana, ha ezt valaki megmondaná neki magyarul.)

⁶⁴ Értsd: ministránsokat.

Megint nagy depresszióban vagyok: Szeretnék megszökni Esztergomból. Fojtogat ez a székházi levegő.

Az Ulrik is sok dolgot eltitkol előttem, és sok mindent csinál a hátam mögött. Már régóta figyelem, de nem akarok szólni, hiszen el akarok menni innét, – és akkor nem érdekel a dolog.

Örömmel látom, hogy a cseresznyeszedéshez kispapokat és diákokat is visznek fel a szőlőbe, – legalább egyszer nem koturnusban látják az esztergomi bencés tanáristeneket. (De ebben is egy kis üröm keveredik: Győző válogatja ki a neki kedves gyerekeket a 250 diák közül.)

Le kell már írnom: Amikor a város remeg, hogy vagy új oroszok jönnek, vagy letartóztatás jön – vagy pedig azért, honnét teremtik elő a mindennapit –, szemben, a megyeházán, az orosz parancsnokságon még éjfél felé is bömböl a gramofon, – és esznek-esznek húst és minden jókat, – a város pedig csak éheznek...

Vae victis!⁶⁵ A románok a múlt héten ruháskosárban lopták a cseresznyét a szőlőnkben. A vincellérné tiltakozott. A román: „Hallgass! Ti le vagytok győzve. Ti csak dolgozzatok a szőlőben is, mi majd leszüretelünk.” – Vincellérné: „De akkor nem dolgozunk!” – A román: „Majd az oroszok korbáccsal kényszerítenek benneteket, hogy dolgozzatok!”

Vae victis!

Érdekes: A szemináriumban orosz üdülőkórházat rendeztek be. Minden betegszobában finom perzsaszőnyegek fekszenek az orosz bakáknak. A katonák ragyogó fehér ingben és gatyában járnak, ezért „hófehéreknek” hívják őket bájosan. – Mit fognak ezek majd szólni Oroszországban, ha majd a magyar perzsaszőnyege, a szoba hófehér ágya helyett orosz istállóban vagy a lakásukban élő állatokkal kell lefeküdniük?! Nehéz lesz ezeknek orosz-paradicsomi állapotokról beszélni.

Egyébként a szemináriumban gyakorlatilag készítik elő a kispapokat az életre: Látják a sok orosz lány és férfi közvetlen és „túl bizalmas” életét, és szépeket láthatnak, amikor az udvaron (vagy a kertben?) sátorfürdőbe mennek a nevezettek. – De a kegyelem annál inkább működik. A magyar pedig meglátja, hogy Magyarországon is van azért érték, amit még a jövőbe is át kell menteni.

Ma hallottam: Oszlik a Madisz. A „Népszava” jelentette: Különvált a Madiszból a „Szim” = Szociáldemokrata ifjú munkások (vagy: Sz. ifjak mozgal-

65 Jaj a legyőzötteknek! (latin).

ma?). Akik velem együtt előrenéztek, azok tudták, hogy a halott eszmének is ez a sorsa.

1945. június 12. Kedd, 84. nap.

Folytatódik a nyolcadikosok írásbelije. De. 10-kor megkezdődött a szóbeli.

Délután Bl. Placidhoz mentem érettségi adminisztráció ügyében tanácsot kérni. Onnét elindultunk együtt a szőlőnkbe. A kórház előtt nagy titoktartás és fel nem használás kikövetelése mellett Placid elmondja, hogy „Laci páter nagyon bosszankodik rám, és azzal vádol, hogy amerikázom és szabotálom a Madiszt, – és hogy már a Laci páter is tudja, hogy a tanárok nyilatkozatot tettek a Madisz ellen”. – Szóval a Laci páter terrorizálni akar engem, hogy amilyen naiv ő, – én is olyan naiv legyek akkor, amikor a „Népszava” mai, 1945. június 12-i számának négy oldalán ezt olvashatjuk: Szakasits Árpád beszéde közben közbekiabálja: „Nem akarunk ifjúsági egypártrendszert!” Szakasits Árpád: „Ezért nem megyünk be a Madiszba.” A szociáldemokraták így! – És engem egy ferences páter akar terrorizálni a Madisz érdekében. – Venátnak ma este szóltam, bízson meg egy hetedikest, akit majd a Szomor István helyett lehet a Madiszba küldeni.

Este 8-kor Pestről megérkezett alperjel úr (Mike).

Placid fenn volt velem a szőlőnkben.

1945. június 13. Szerda, 85. nap.

Vettem 2 kg mézet 920 (kilencszázhusz) pengőért.

A Subpriornak tárgyalás közben mondtam: Meg kellene fiatalítani ezt a házat. Ez jó tenne a direktoroknak is, de talán az intézetnek is.

Délben, amikor köröztem az írásbeli érettségin örökdő tanárok névsorát, a lusta Semjén azért hadakozott, hogy csak a nyolcadikos tanárok öröködjének.

Este eljött hozzám a tanítóképzből ez az V. éves, aki a tanítóképzből nevében búcsúzott a várostól. Elmondja: A Madiszban felkérték egy előadásra: „Hogyan rajzolja az utolsó század irodalma a magyar parasztot?” – és kért, hogy adjak neki gondolatokat. Egy-két saját tapasztalaton alapuló gondolatomat elmondtam. Le is jegyezte.

Amikor elment, gondoltam rá: Holnap náluk is írásbeli lesz. Nem tudták-e meg valahogyan a tételt? És: Nem ezért mondatta-e el velem ezeket!?

Ez a fiú mondta, hogy Újvári megbukott a Madiszban.

1945. június 14. Csütörtök, 86. nap.

Megkezdődött az írásbeli érettségi. 19 fiú érettségizik. Az őszi beírás alapján 33 fiúnak kellene érettségiznie. És hol a többi? Talán hadifogságban. Talán most gyalogol vissza Németországból. Ahogy három nappal ezelőtt ért vissza a Balázs nevű II. osztályos diákunk. A németek elhurcolták Hamburgig. 12 km-re a keleti tengertől sáncot ásattak vele. És a koszt? Egy napra három krumpli. Takarmányrépát loptak ki a földből, és így tengették az életüket. Erre volt jó a magyar kisfiú!? Ki tudja ezért méltón megbüntetni Szálasit, Hitlert és a többi emberirtót?!

A subprior reggel elutazott,

Du. 6-kor népgyűlés volt a Széchenyi téren: kommunista szellemben. A Pestről jött szónok nagyon kikelt azok ellen, akik az amerikaiakban és az angolokban bíznak. Elővette a németek propagandafigyverét, és azt ecsetelte, hogyan nyomorognak és éheznek az olaszok és a franciák az angol megszállás alatt, mi pedig – lám! – hogyan felszabadultunk. – És követelte, hogy ne tépjük föl a sebeket (pl. azt, hogy az oroszok kifosztottak bennünket és megbecstelelítették nőinket), mert az már régen volt – pedig ma is van!)

Nem voltam ott a gyűlésen. Dezső képviselt.

Fenn voltam a szőlőben. A nyolcadikos kispapok is fenn voltak. Ingre, sőt némelyek derékig mesztelenre vetkőzve szedték a cseresznyét: maguknak is, nekünk is. Örülök annak, hogy már ismételten fenn vannak a szőlőben, – mert ezek talán majd nem úgy beszélnek a bencés tanárokról, mint a régi kispapok.

Szermérmetlen merénylet: A pénzügyminiszter a mai „Kis Újság”-ban kijelenti, hogy az 1000 pengős bankjegyeket ma, június 14-én éjfélig be kell szolgáltatni – és tovább már nem fizetési eszköz. Ilyen vakmerő pénzrablást még a legvadabb reakciós korban sem tudtam elképzelni. Akkor legalább beváltási időt hagytak, – most pedig egyszerűen elrabolják az 1000 pengősöket. (Mi lesz a rendházal, hiszen tartalék tőkénk jórésze 1000 pengős bankjegyekben van?!)

1945. június 15. Péntek, 87. nap.

Márton testvér Szobról visszajövet itt volt nálunk.

Az írásbeli érettségi folytatódik.

Vacsoránál mondta a Venánt: Kitudódott, hogy a leánygimnázium két tanulója (V. és VI. osztályos dorogi lányok) nem mentek haza éjszakára a szüleikhez, és amikor a szülők utánajártak a dolognak, akkor tudódott ki, hogy a két lány román tisztekkel, azoknak a lakásán volt. Igazi „szép história”. – De

ezeket számon tartják; hát azok, akik maguk jószántából „sétálgatnak” a megszállókkal?

1945. június 16. Szombat, 88. nap.

Ma volt az írásbeli németből. (És nem sztrájkolnak a dorogi bányászok, mint ahogyan Damásdi elvtárs fenyegetett.)

Ma nálam volt a tanítóképző hittanára. Tőle tudakoltam meg, és így most már tudom, hogy nem volt alaptalan azzal a V. évessel és irodalmi érdeklődésével szemben táplált gyanúm. (lásd a június 13-i naplót!) Tehát: A tanítóképzősök igenis megtudták valahonnét a magyartételt. Hogy hogyan? Ki felelős? – Nem érdekel.

1945. június 17. Vasárnap, 89. nap.

Ulrik szombaton este elfelejtett valakit megkérni, hogy $\frac{1}{2}$ 10-kor misézzon a szegényházban ma, vasárnap. Reggel próbálkozott a rendtársaknál. Mindenki misézett már Simon Árkád kivételével. Őt is megkérdi diákmise után Ulrik, de Árkád kereken kijelenti, hogy nem megy el misézni, mert öt percnyi áldozatot se hajlandó hozni. – Nem tudom, kaptak-e misét az emberek a szegényházban?!

Megdöbbsz ez a lelkiület! Ha ezt tudnák a világiak!! És coda-e, hogy az ilyen papok nem kellene se a diákoknak, se a felnőtteknek, hanem csak Meszeséknek?! Hány világ omoljon még össze körülöttünk, hogy ezek a kőkorszakbeli bencés „tanárok” tanuljanak valamit?!

Ma hallottam az egyetemista Kékessytől: A Madiszban felvetették, hogy jó lenne, ha a Madisz képviselőileg venne részt a katolikus vallási megmozdulásokban. Egy-két ember melléjük állt, de a legnagyobb rész ellene volt. Nem is láttam őket még templomban sem soha.

Patakitól, a Petz-gyár vezetőjétől hallottam. A június 14-i szakszervezeti gyűlésen Damásdi tiltakozott az ellen, hogy a Hősök terén az orosz katonák sírja el van hanyagolva. Egy ember közbekiált: Van elég tétlen pap Esztergomban, hozzák azok rendbe! – Tehát már kezdik.

Pataki közvetlen ebéd előtt behozta hozzám a nekem ígért benzolsavat. Ebéd után Zoárd már nem hagyott nyugton. Felkeltem rögtön az asztaltól, hogy átadjam neki. Ekkor sült ki: Nem is ismerte a Patakit (a szőlőben én mutattam be neki), de az elsős fia által már levelet küldött neki, és kért tőle benzolsavat, bizonyára mint ő szokta: „a szőlő számára”, – amúgy pedig csak a

hörcsögbarlang élelmiszerkészleteinek konzerválásához. Nagyon bosszantott ez a buzgólkodó önzés és kapzsiság.

Ma igen nagy lelki depresszióban vagyok. Minden bánt, bosszant, izgat. Tünetek a némasággal. Ott is hagynak az ebédlőben, – és mennek ki a kvadraturában. Én pedig szenvedek lelkileg. És én vagyok az oka a szenvedéseknek... Quis me liberabit?!⁶⁶

1945. június 18. Hétfő, 90. nap.

Ma volt görögből az írásbeli érettségi. Diákok dolgoznak az intézet törmelékének eltakarításán.

Ez a nap sikerült: Legyőztem a depressziós hangulatot.

Egész nap semmi különös nem történt. Készülődtem Pestre. A pedellus állt sorba délelőtt is, délután is az utazási igazolványért.

1945. június 19. Kedd, 91. nap.

Hajnalban Pestre utaztam: Még háború van: Dorog után úgy megtelt a vonat, hogy a tetőn utaztak az emberek. Akik pedig oda sem értek be, azok a peronon és az ajtóban verekedtek, ütötték egymást, káromkodtak és nagyszájuskodtak.

Pesten meglátogattam a Budapestvidéki Tankerület főigazgatóját. Tőlem kért – politikai szempontból – információt, hogy tudja, hogyan viselkedjek az egyes iskolákban az érettségi alatt.

Felkerestem a Katolikus Elnökfőigazgatót és Virágh Teofil új főigazgatónkat is.

Kandidál tárgyaltam. Ő is panaszkodik a házára és a rendtársakra. Lemondott. Először elfogadták a lemondást, azután visszahelyezték.

A pesti székházunkban is nagy a nyomor: Nincs, aki takarítson. Bizony az én szobámban is csak 12 óra után takarítottak. Feltűnt, hogy se az ebédlőben, se a vendégszobában nincs klauzúra.

1945. június 20. Szerda, 92. nap.

Délelőtt még Pesten voltam. Elfogadtam a Theresiánium apácáinak felkérését, és július második felében nyolcnapos lelkigyakorlatot fogok náluk tartani. (Tavaly is én tartottam.)

⁶⁶ Ki szabadít meg engem?! (latin).

Délután utaztam vissza Esztergomba. A legfeltűnőbb élményem: A harmadosztályú személykocsiban ott utazott velünk Meszlényi Zoltán püspök úr is. Hiába! Demokrácia van. És no lám: Nem lett kisebb a püspök úr. A püspök úr így utazik, de Damásdi szakszervezeti titkárnak (egy iskolázatlan ember) autója van, és autón megy Pestre „beteg” fiát meglátogatni.

A vonaton mindenki az oroszok ellen beszélt.

Zoárd tanácsot kért, hogy felszólaljon-e a Fazzi előterjesztésével kapcsolatban.

1945. június 21. Csütörtök, 93. nap.

Az oroszok nagy mennyiségben tömegben vonulnak ki. A szemináriumot is elhagyták. De olyan garázda lövöldözést végeztek, hogy az orosz bárisnyák (nők) magyar katonai őrség védelmét kérték az orosz, tehát saját katonaságuk erőszakoskodása ellen. – Érdekes! Idáig jutottunk. Már az orosz nők is sokallják az orosz katonák erőszakoskodásait. De erről nem írnak a nagyszájú újságjaink.

Párkány felől állandóan jönnek az odaátról kiutasítottak. És a véresszájú „Szabad nép” erről nem ír sorozatos cikkeket.

Ma felkeresett a szemináriumi rektor a pápi konferencián tartandó előadással kapcsolatban.

Főapát úrtól tegnap kaptam az ide mellékelt levelet:

PANNONHALMI FŐAPÁT

Kedves Donát!

Pannonhalmára visszaérve és nappal el lévén foglalva álmatlan óráimban sokat gondolkoztam Rólad és a Reád bízott házról.

Ma is úgy látom, amit Nálad is mondtam. Ezek a szörnyű idők, a hirtelen nyakadba szakadt gondok nagyon megviselték a Te idegeidet is, de megviselték a rádbízottakét is. S abban a szoros családi együttesben, amelyben mi élünk, ilyen állapotban szükségképpen kiütköznek az emberi gyöngeségek, idegeskedések. Egy jóleső kis pihenés után azonban az ember leszállítja az ilyesmiket kellő értékükre. Te is úgy leszel majd vele. Eljössz ide, hozzánk, s itt kellemes vakációt töltesz el, és friss erővel térsz vissza állomáshelyedre, amelyet különösen fontossá

és kényessé tesz számunkra az a körülmény, hogy egyúttal Magyarországi bíboros hercegprímásának is székhelye.

En nagyon szeretném, ha az új primás Rajtad keresztül ismerné meg a Rendet. Ha Grósz József lesz, benne egy jósaágos, bölcs s kiváló adminisztrátor kerül az esztergomi érseki trónusra. Ha Czapik érsek úr, akkor egy rendkívüli képzett, az egész magyar egyházi életet átfogó tudású, energikus primásunk lesz. Ha Hamvas Endre,* akkor egy szintén képzett, finom lelkű, szent életű pap, aki a nagy Serédi Jusztiánián iskolájából került ki. Ha a veszprémi püspök úr, akkor pedig egy szintén szent életű, tüzes, dinamikus egyéniség, aki a lehetőség szerint átforgalmazza a rábízott földnek a színét. Bánásst nem ismerem, de úgy hallom, kiváló és szent életű pap, aki Rómában a coll. di nobilit⁶⁷ végezte el. Márton Áron – ismerői azt mondják – kivételesen nagy formátumú pap, de azt hiszem, helyén fog maradni nehéz, de nagyszerű pozíciójában. Meggyőződése szerint az említettekén kívül más, ide hírlapi kacsa – oda hírlapi kacsa, szóba sem fog jönni.

Azért adtam ilyen rövid kis jellemzéseket, hogy a magam részéről is rámutassak a leendő új primásnak legjellemzőbb tulajdonságaira, Rendünknek esztergomi képviselője előtt. Arról ugyanis tégy le: egy év után semmi körülmények közt föl nem menthetlek. Házaad egyébként is jó benyomást gyakorolt rám, azért voltam Nálatok állandóan derült hangulatban, s ennek a jó benyomásnak hatását ma is érzem.

Testvéri szeretettel köszönt Téged és Kedves Mindnyájaitokat
Pannonhalma, 1945. június 11.

Krizosztom [s. k.]

A Mike, aki tönkretette a cserkészetet azzal, hogy a leventeség által akart érvényesülni, most a Madisz-ügyben akart propagálni Pesten. Nyíltan megmondták neki: Hagyja a mi gyerekeinket. Azokat mi neveljük és nem tapasztalatlan pannonhalmiak, akik tájékozatlanságukban bencés reverendában elmennek a Madisz bizalmas gyűlésére és ezzel szentesítik és már [papírfakulás miatt egy olvashatatlan szó] azt a Madiszt, melyről már itt is tudják, hogy oszlik.

67 Collegium dei Nobili, ma Pápai Egyházi Akadémia, a pápai diplomaták képzője.

Mikor Mike nálunk is elmondta, hogy Pálfy Aurél⁶⁸ rendtársunk Győrött a Madisz elnöke, naivitását azzal hűtöttem le, hogy engem is felkértek, de nem vállaltam, mert nem akarok egy egészen kommunista irányzatú és vezetésű egyesületben reverendás „díszgój” lenni és a felelősséget vállalni. (Ez a beszélgetés az ebédlőben történt akkor, amikor utoljára itt volt a Mike.)

1945. június 22. 94. nap.

[Első öt sor papírfakulás miatt olvashatatlan.] Ezekkel szemben el van keseredve a háznak az a fele, akiknek minden közös munkában részt kell venniük. Ezek nem dolgoznak a közösnek: Semjén, Venánt, Celesztin, Árkád!

1945. június 23. Szombat, 95. nap.

Ulrik és Alfréd hajnalban elmentek Pannonhalmára. Ulrik által küldtem ezt a levelet a főapát úrnak:

Főtisztelendő Főapát Urunk!

Hálás szívvel köszönöm meg igazi szeretetet sugárzó utolsó levelét. Talán örülni is tudnék az abban kifejezett bizalomnak, ha idegileg nem lennék annyira fáradt és nem érezném a tehetetlenségemet azzal a szellemmel szemben, amelyet megváltoztatni nem tudok. Ezért ne tessék tiszteletlenségnek és engedetlenségnek venni ismételt megújított azon kérésemet, hogy engem a házfőnöki és igazgatói teendők alól felmenteni szíveskedjék. Jöjjön más, aki jobban tudja csinálni és jobban bírja ideggel, mint én. Ha pedig maradnom kellene, kérem, hogy megfelelő diszpozícióval segítsen megfiatalítani és megújítani a házat.

Főapát úr kezeit csókolja fiúi szeretettel

Esztergom, 1945. június 22.

[nincs aláírás]

Venánt ma este jelentette, hogy családi ügyben Pestre utazik. Ez a harmadik utazása, mióta Pannonhalmáról visszajött. De azért ő volt az első, aki kijelen-

68 Pálfy Aurél (1920–1995), bencés 1938, rkat. pap 1944, gimnáziumi tanár Budapesten, lelkész 1948–1950, gimnáziumi tanár Győrött 1950–1953, börtönbüntetésre ítélték, gimnáziumi tanár Pannonhalmán 1969-től, főapáti irodaigazgató 1982-től.

tette, hogy a vakáció első napján elutazik, és az utolsó napján jön meg. Neki ez már „joggyakorlata” – mondta. Pedig azt kellett volna mondania, hogy ez már az ő féktelen és magának parancsolni nem engedő önzése. Az éjjel már nem alszik itthon. Vacsoránknál a Laci inas nem szolgálhatott fel (akkor, amikor úgyszincs inasunk), mert a Scheidl tanár úr⁶⁹ elegáns kofferjét kellett cipelnie éppen vacsora alatt. Ó, a kis önzetlen! Győző meg is jegyezte az ebédlőben: hogy ilyen elegáns csomagot még a Scheidl tanár úr is elvihetne (fölszentelt kezében). – De ezt ő nem teheti, hiszen ő tanár úr, akinek volt gyermekszobája, mert hát egy vendéglősnek a fia! (Ti. mindig a nagyúri voltára hivatkozik!)

Holnap hajnalban Dezső is utazik Budapestre.

Az újságok most tele vannak hálálkodással, hogy az oroszok élelmi-szer-ajándékot adtak Pestnek. Émelyít ez a hízog farkcsóválás. Ha adnak, nekünk kell izzadni, megszegénykedve kifizetnünk. De nem biztos, hogy adnak, hiszen lehet, hogy csak választási ellenpropaganda a sok rablás és fosztogatás elrettentő és szavazatcsökkentő hatása ellen. És ha adnak is, a szakszervezetek osztják ki a kommunistáknak és a szociáldemokratáknak, a többi demokrata magyar éhen döggölhet. De úgy is kell neki, miért nem lép be a kommunista pártba. Mert ma így fejelik meg az evangéliumi axiómát: Aki nem kommunista, ne is egyék. Hiába, a diktatúra mindig rettenetes, akármilyen formában és színben jelenik is meg.

Ma este szállást kért tőlünk dr. Lutter János egyetemi professzor.* (Lakik Budapest, II. Margit körút 103. fsz. 2.)

Ma délelőtt nálam volt Mészlényi püspök úr, és jelentette, hogy nem kapta kézhez azt a levelet (a főapát úrét), amelyet egy kispap által küldtem neki.

Ugyancsak nálam volt a három Pázmándi gyerek apja a VII.-es gyerekének védelmében, hogy az meg ne bukják. Tipikusan szubjektív, tanárt és igazgatót terrorizáló szülő!

1945. június 24. Vasárnap, 96. nap.

Zenés ébresztőre ébredtünk. Na igen. Kenyerünk, zsírunk, cukrunk nincs, de csinnadratta van. Bizonyára azért, hogy ne lehessen hallani a gyomor korgását.

Az zenés ébresztő nagy napra szólt: Esztergomot vasárnap délelőtt választási agitációs beszédekkel készítetik tapsra, délután pedig juniálist és táncot rendeznek neki, hogy mulasson és táncoljon akkor, amikor sírnia kellene az új – egypárt – diktatúrájában.

69 Scheidl Venánt bencés tanár. Hol Venátnak, hol Scheidlnek nevezi.

A választást előkészítő gyűlésen nem voltam ott. Pedig most csak nemzeti színű lobogókkal díszítették a teret, és himnusszal kezdték a gyűlést. A végén: Himnusz + Internacionálé.

A pedagógusok szakszervezetének is mára terveztek gyűlést. Elmaradt.

A „Kis Ujság”-ban ez az érdekes hír jelent meg. [Négy sor kihagyás, üres. - A szerk.]

És ebben a kis fészekben még a Madisz ifjú Titánjai is terrorizálhatják a gimnáziumok igazgatóit és diákjait. És segít nekik a Laci páter. Az igazgatók félnek és engedelmeskednek. Mivel én csak a Laci páter parancsára teszek valamit, Laci páter „amerikázással” vádol. Nem tudom, ha majd leülededik az iszap, hogyan mossa magát fehérre?! Én majd emlékezem.

Nem Madisz kell ide, amely itt Esztergomban teljesen kommunista rohamgárdát akar az ifjúságból nevelni, hanem cserkészzet, katolikus cserkészzet, vallásos alapon nyugvó, szociálisan magyar cserkészzet. De nem mozog senki. Vagy olyanok mozognak, akik már lemaradtak a múlt harcairól, és így nem dönthetnek a jövőről. (Katona Gáborék)

Este megjött Ulrik és Alfréd Pannonhalmáról.

1945. június 25. Hétfő, 97. nap.

Korszerű kép: déli 12 órakor felkeresi Zoárdot és engem Borz tanfelügyelő, és idegesen tördelve kezét, sírva kéri Zoárdtól az „Esztergomi háborús hírek” nyilas szennylap azon számát, amelyben megtalálható, hogy Wéber dicsérte a nyilasokat. Azt mondta, hogy a sorsa függ ettől, mert Wéber a vörösök segítségével dobta a kötelet a nyakába azért, hogy tanfelügyelő lehessen. Zoárdnál nem volt meg ez a szám. Borz szidta a vörösöket.

(És ez az ember 1919-ben már megégette a kezét. A nyilas éra alatt telefonon hívott [követelőleg], hogy én is tegyem le az esküt. Amikor a nyilasok elhordták magukat, ő mindjárt jött, hogy lépünk be valamelyik pártba egyöntetűen. És íme!)

Délben az ebédlőben előhoztam, hogy a lelkigyakorlat alkalmával két csoportban szeretném fölhozni a gyerekeket litániára a kápolnánkba (hogy egy kissé hozzánk bátorodjanak), de jellemző: A rendtársak tiltakoztak ellene, mert féltek, hogy leszakad a kápolna. És nem féltek, hogy leszakad az ég, amikor ilyen felfogással vannak a gyerekekkel szemben.

Megtudtam, miért nem sikerül Pannonhalmáról elhozni a teheneket. Ebéd után Ulrik nyíltan megmondta, hogy ez neki nem szívügye. Majd ha éhezik a ház, akkor is ezt mondaná? Igen, mert akkor már nem lesz házgondnok.

Ulrik ekkor mondta el, hogy a főapát úr mondta neki: Nem ment fel az igazgatóságtól, Ulrikot felmenti a házgondnokságtól, Mátét és Árkádot elviszi innét, Medárd lesz a házgondnok, Vítál* lesz az igazgató jegyző. – Mondhatom, jól nézek ki! A Vítál nekem nem kell, mert mint hallom, túlságosan öntudatában van nélkülözhetetlenségének. – Medárd még annyira sem ismeri a várost, mint én, tehát nem szerezhethet be a házknak semmit. Ulrik ugyan megígérte a főapát úrnak, hogy segíteni fog Medárdnak a beszerzésekben, de én tudom, hogy nem fog segíteni, hogy bebizonyítsa, hogy nélküle nem reuzálhat⁷⁰ az esztergomi székház. – És Celesztint és Venántot nem viszi el innét a főapát úr, – pedig éppen olyan fontos lenne, mint a másik kettő elvitele. – Elmegyek Pannonhalmára.

Du. 5-től 8-ig öntöztünk a szigeti kertben.

Celestin a főapáti körlevél után délután már kiment a szőlőbe szőlőt köntözni. Ott voltak az elsősök is, és mivel én rendeltem ki őket, Celesztin már mondta: Nem tudom, ki az osztályom osztályfőnöke. – Igen. Így epéskedik, de magától nem tenne semmit.

A nyergesi szalézi igazgató nálunk aludt.

1945. június 26. Kedd, 98. nap.

Délelőtt a szobámban panaszkodott a Győző, hogy az osztályfőnökök szabotálnak, és nem engedik a szőlőbe a fiúkat. Megígértem, ha nem lesz változás, jelenteni fogom a dolgot Pannonhalmán.

Du. előadást tartottam a papi konferencián. Sokaknak nagyon tetszett, de volt olyan, akinek, úgy látszik, a tyúkszemére léphettem. Meszlényi püspök úr és Drahos vikárius úr szóltak hozzá. A püspök úr azt hangsúlyozta hozzászólásában, hogy egy bizonyos lelki tartózkodást ajánl a mai korral szemben. Drahos kiegyenlített. – Annyit bizonyára elértem, hogy a kő nagyot loccsant az állott vízü töban, és legalább beszélnek a dolgokról.

Egyébként a város tele van olyan hírekkel, hogy az oroszoknak ki kell vonulniuk, és a Dunántúlt az amerikaiak, a Duna-Tisza közét az angolok, a Tiszántúlt az oroszok szállják meg. Bárcsak igaz volna! Akkor talán lenne egy kis biztonság és szabadság is, nem pedig egy kisebbségi kommunista terror.

Egyébként a pletyka azt mondja, hogy azt az élelmiszert, amit a napokban az oroszok Pestnek adtak, azt itt rabolták össze Magyarországon, és ki akarták szállítani, de az angolok és amerikaiak nem engedték.

70 Működhet sikeresen (átvétel franciából: reuzál – réussir).

Egy orosz katonát temettek ma. Pogányosan, katonásan. A Hősök terének egygyel több orosz lakója van.

[Harmadik füzet vége]

1945. szeptember 15. Szombat, 189. nap.

A V.K.M. ma is 50.000 P-t küldött újabb részletként a gimnázium restaurálására.

Még ma délelőtt elmentem az államépítészeti hivatalba. De. 11-kor már helyszíni szemlét is tartottunk a Budai Ferenc mérnök úrral, – aki megígérte, hogy a pénzt anyagba fekteti, nehogy az infláció miatt elolvadjon, mint a jégcsap.

Jellemző eset: Csak a városparancsnok írásos engedélyével mehettem be a saját épületünkbe. Dicséretükre legyen mondva, az oroszok jobban és tisztábban tartják rendben a gimnáziumot, mint a magyarok és a németek. De kínos volt, hogy minden lépésünket ellenőrizték. A freskókat a lépcsőházban papírokkal letakarták.

A magyar rendőrkapitányunkat az oroszok kifosztották és a fogát kiverték. De a sorsát az orosz alezredes se kerülte el: A saját oroszai kifosztották a Rókey-villában berendezett lakását.

Ma este hozzám érkezett Gaszton és Árpád rendtársunk. – Nem tudom, mi baja lehet a Venántnak, – nagyon csöndes.

A gimnáziumban levő oroszok állandóan danolnak (igaz ugyan, hogy már unalomig mindig ugyanazt a nótát) – és lármáznak – és ma este, nem tudom, mi a bajuk: állandóan futkosnak az utcán.

Dr. Csonkás Mihály, tanár, beállt a kommunista pártba – (már egy hete tudom) Szóval így!

1945. szeptember 19. Szerda, 193. nap.

Ulrik hétfőn elment Tárkányba⁷¹ gabonáért.

Kedden beszéltem Bády Pista* tanácsnokkal – és panaszkodtam, hogy nekünk nem akar semmi se sikerülni a szállítás körül. Erre ő mondta: Az Ulrik mafla! (Tehát már ő is tudja, hogy nem házgondnok-zseni.)

Vitál már le van kötve a klikkhez. Nem nyert vele semmit a bencés diákpasztoráció.

⁷¹ Tárkány bencés plébánia volt.

Farkas* hittanár, de az a szomorú, hogy amikor a város hittanárai mozognak, hogy valami történjék a diákjainkkal, és serényen dolgoznak, Farkas csak pipál és nagyokat nevet. A kívülről pedig csodálkoznak, hogy a bencések semmit se tesznek. Én se tudok velük semmit se tenni, mert ezeknek a legfőbb gondja a hasuk, – és ha az ember akarna velük valamit tenni a diákpasztoráció vonalán, akkor csak gúnyosan nevetnek és hallgatnak, de tenni semmit sem tesznek, sőt – gúnyos félreállással – szabotálják a legjobb akaratot is.

Itt a mai példa is: Hadifoglyok érkeztek városunkba. A városi gimnázium diákjai szép mennyiségben gyűjtöttek élelmet a magyar hadifoglyoknak, tanács vezetése mellett. Én is körösvényt adtam ki, de nem mertem közülük tanárt felkérni, mert talán mind visszautasította volna. De: Nem is lesz semmi, vagy legfeljebb botrány a bencés gimnázium gyűjtéséből – és akkor ők gúnyosan és meglegedetten nevetnek.

A héten (hétfőtől kezdve) délután járnak iskolába a tanítóképzőbe.

Hétfőn megjelent az új hercegprímás kinevezése: Mindszenty József* volt veszprémi püspök a prímás. Azt hallottam, nagyon elhű, nagyon kemény és erőszakos ember, a papjai nem szerették.

De gyönyörűen viselkedett a nyilasokkal szemben. Az se baj, ha kemény ember: a mai magyar világnak és képviselőinek ilyen ember kell. Kíváncsi vagyok, mi lesz a legitimizmusával? – Mer-e majd a mostani hatalmasokkal szemben is olyan erélyes lenni, mint a nyilasokkal szemben?

K.T.F. Erről is kell beszélni. A katolikus iskolák tartják el a Katolikus Tanügyi Főhatóságot azért, hogy irányítója legyen a katolikus iskoláknak. De a K.T.F. olyan gyáva, hogy nem mer intézkedni, vagy ha intézkedik, akkor mindig későn, de ezáltal bajba rántja az igazgatókat.

Későn intézkedett a tandíjügyben – és lett belőle a bencés gimnázium meghurcolása.

Későn intézkedik a tankönyvügyben – és így esetleg hibás intézkedésre kényszerít bennünket.

És a fizetésügynök?

Úgy látszik, csak arra való, hogy jóváhagyja vagy kifogásolja a fölterjesztett jegyzőkönyveket. De ehhez miért kell K.T.F., és miért a diákoknak kell eltartani őket, amikor mindig csak igent bólintanak mindenben, utólagosan – a kormány intézkedéseire.

Gaszton⁷² ma átment a szlovák oldalra.

72 Becse Gaszton ebedi születésű (Komárom vármegye).

Máté elutazott Sopronba.
A házvezetőnőnk nem tud főzni!

1945. szeptember 22. Szombat, 196. nap.

Ma a ferenceseknél voltam. Laci páter nincs megelégedve a kultuszminisztérium demokratikus voltával. Martsa (volt polgármesterünk, egyébként fotográfus) véleményét vallja, mely szerint a kultusz diszkreditálni akarja a magyar demokráciát, és mindent úgy csinál, hogy zavart keltsen, és így bebizonyítsa, hogy Magyarországon lehetetlen a demokrácia. (Érdekes megnyilatkozás. Mi lehet a célja, hogy ezt nekem elmondta?!)

Ma ismét be akartam menni saját intézetünkbe az Államépítészeti Hivatal embereivel. Volt az orosz városparancsnoktól írásos, névre szóló engedély. A gimnáziumba nem engedtek be. $\frac{3}{4}$ óráig vártam: A gimnáziumban levő parancsnok fűtül a városparancsnokra. Ezt még a kísérőnkül jött orosz is megerősítette.

1945. szeptember 25. Kedd, 199. nap.

Tegnap délelőtt érkezett Lénárd* a tiszti üdülő ügyében. Zoárdot is beavatta a bizalmas ügybe, – a többi rendtárs oldalát fúrja, mi lehet a bizalmas ügy, mert félnek, hogy az iskola elnéptelenedésével kapcsolatos főapáti leirat ügyében tárgyal itt nálunk a Lénárd.

A Lénárdnak nyíltan elmondtam, hogy az iskola elnéptelenedésének egyik oka az is, hogy mi bencések még mindig úgy bánunk a gyerekekkel, mint a zsarnok urak: Megemlítettem, hogy a Farkas javaslatára a tanári kar leszavazta, hogy a bejárók részt vegyenek a közös szentáldozásunkon. – Említettem, hogy a Venánt miatt sorra hallok a panaszokat, és hogy tanárok miatt hagyják el az iskolánkat. Venánt megtiltotta a Juhász VIII.-os bejárását, a plébános levélben figyelmeztetett, milyen lavínát indíthat ez el a bányászok részéről. És hogy ezt betetézze: Egy szülőt küldtem hozzá a gyermekével, hogy az ő véleményét kikérjék. Másfél óráig vártak rá. Kiizent, hogy nem fogadja. Érzí, hogy valami bűzlik, ezért ma rám akarta kenni ennek az ódiumát, de nyíltan (most először) megmondtam neki, hogy két percre kötelessége lett volna fogadni a vidékről bejött szülőt. Erre ezzel vágta ki magát: Ebédre nem vagyok köteles kimenni!

Tudom: Megkezdí klikkjével a fúrást ellenem. A sorsom az, ami az Albiné volt, és a többi igazgatóé volt, itt Esztergomban. Marni fog és marni fognak, mert a gőgjük tyúkszemére léptek, és félnek, hogy kiemelik őket a kiskirályságból.

A főapát úr, mind mindig, most is cserbenhagyja az igazgatóját, mert fél e nagyszájúan terrorizáló kiskirályoktól.

Csak aztán a Lénárd hüen számoljon be.

Ma de. ½ 10-kor Komárom felé elutazott a Lénárd.

Du. A tehetséges falusi tanulók ügyében Gianits főtisztelendő úrral kint voltam a Szent Anna-internátusban, és írást kértem a minisztériumnak való továbbítás végett.

1945. szeptember 26. Szerda, 200. nap.

Tegnap Ulriknak összesített jelentést kellett küldeni Pannonhalmára azokról a dolgokról, amelyeket Pannonhalmáról kapott, vagy a székházaktól kapott a háznak. És Ulrik azt írta a főszámvevőnek, hogy ő már nem tudja összeállítani ezt a listát.

Megdöbbsentett ez a lelkiismeretlen felelőtlenség: Még arra sem tartotta érdemesnek a rengeteg hozzánk küldött élelmet, hogy feljegyezze, kitől mennyit kapott. De hát akkor nem is tudja, mink volt és van. De hogy lehet ennyire könnyelműen hanyag egy felelős állásban levő ember?! – Ezt már régen észrevettem, figyelmeztettem is rá (legutóbb a természetbeni tandíjakkal kapcsolatban), de nem gondoltam ekkora lelkiismeretlenségre.

Szóltam erről mindjárt a Zoárdnak, bizalmasan, mint házi ellenőrnek. Holnap szólok Ulriknak.

1945. október 2. Kedd, 206. nap.

Vasárnap-hétfőn Pesten voltam (Medárd + Zoltán + Endre* kíséretében), és élelmiszert hoztunk a háznak. Egy hónap alatt két alkalommal voltam élelmért, és ekkor körülbelül 70.000 P-ös értékű élelmet hoztam a Háznak 4000 P-ért. Persze nekem kellett dolgozni ezért az ajándékért, de a ház még meg se köszönheti ezt a nagy ajándékot, mert a Farkas már kijelentette, hogy ha megköszönnék nekem, az sértené azokat, akik nem vesznek részt abban, hogy a közösségért tegyenek valamit. De azt megeszik szó nélkül, amit ezek az esztelen batyuzók hoznak a hasuknak, – sőt még kritizálják is.

Ma este vacsora után tették le a rendtársak az állameskü. Gyerekesen hallgattak az eskü egyes részeinél, máshol meg hangosan mondták az eskü szövegét. Szóval ki akarnak bújni a felelősség alól. De jaj lenne nekem, ha nem tettem volna le az esküt, és ezért nem kapnánk állami fizetést.

1945. október 3. Szerda, 207. nap.

Terror:

Újvárit, a volt kommunista rendőrkapitányunkat nem választották meg újra, – ezért megfenyegette Esztergomot, hogy még 6000 orosz hoz a város nyakára. Mintha nem volna elég már eddig is.

Tiszta választás: Kortesterror: Ma hallottam:

Kecskeméten próbaválasztást tartottak. A Kisgazdapárt óriási többséggel győzött. Erre az oroszok egy napi szabadrablást engedtek... Így terrorizálnak a kommunisták. Vajon mit szólnának ehhez az angolszászok, akik tiszta, terrormentes választást kívántak?

Már unalmas: Vagy már fásultak vagyunk: Tegnapelőtt itt, Esztergomban agyonlőtték az oroszok egy férfit, mert meg akarta menteni a feleségét két részeg orosz megbecstelenítő merénylete elől.

1945. október 7. Vasárnap, 211. nap.

Mindszenty József hercegprímás beiktatása.

Hideg, szeles, napfényes nap. De. 11-kor mise. Az iskolák ki vannak rendelve. A gyerekek dideregnek. A bombázások miatt betört ablakokon orkán-szerűen süvít át a szél. Tele van a Bazilika, nemhiába üzen te már előre a hercegprímás: „Elvárom, hogy beiktatásomkor zsúfolva lesz a Bazilika, nem úgy, mint a felszentelésemkor. Tele is volt. Az első parancsát – bár persziflálva⁷³– teljesítették az aulistái.

Az orosz város- és megyeparancsnok is ott volt, civilben a családjával.

Az első primási beszéd érdekessége: Kijelentette, hogy a földbirtokosztást törvénytelennek tartja. (Az újságok nem is merték közölni ezt a részt.) És: A törvényes jogfolytonosság gyökerei meg vannak tépve – és a nemzet egy szörnyű szakadék szélén állt.

Du. ½ 2-ig tartott a szentmise. Ekkor a palotába mentünk tisztelegni. Egy órárt ott is vártunk. Majd jött: Nem impozáns alak. A mozgása nem méltóság-teljes. Beszéd közben való ajkbiggyesztései és szünetei nem illúziókeltők.

A fogadáson bennünket, szerzeteseket észre sem vett. Du. 3 órára értem haza.

⁷³ Gúnyolva, nevetségessé téve.

1945. október 8–12.

Október 14-én ifjúsági nap lesz a városban az Actio Catholica rendezésében. Főrendező: Gigler* kanonok; segédrendező Vajda* szemináriumi prefektus.

Az eszme szép. És sikerülni kell a napnak, mert ez a kontrája a Madisz-próbálkozásoknak. Csak egy a baj: Mi, papok féltékenyek vagyunk egymás sikereire, de nem a munkájára. Ezért aztán megsértődünk, akadékoskodunk, elérzékenykedjük a katolikus megmozdulást – és félreállunk, nem gondolva azzal, hogy ezzel kockára tesszük a katolikus ügyet. Még semmit se tanultunk a múltból. Mi kell még ennek a papságnak, hogy tanuljon? Legelőször az: Ne olyant állítsanak az ifjúság megmozdulásának megszervezésére, aki messze áll az ifjúságtól és az intézetektől, de mindig közel áll az érzékenységhöz.

És mégis sikerülni kell ennek a katolikus ifjúsági napnak. Én a magam részéről mindent megteszek.

1945. október 12. Péntek, 216. nap.

Az Olaszi VII. o. tanulónk édesanyja ma felkeresett, és kétségbeesve kért segítséget a Scheidl ellen. Elpanaszolja, hogy már beiratáskor megmondta neki Scheidl: Meg kellett volna buktatnom. De az idén nem kegyelmezek.

A gyerek mondta az anyjának: Remeg és fél, ha a Scheidl felelteti vagy beszél vele. Az asszony is kijelentette, hogy remegve fél a Scheidltől, és megvádolta Scheidlt, hogy elfogult és igazságtalan a gyermekével még az írásbeli dolgozatban is. (Érdekes: Már sorban hallom a szülőktől, hogy nemcsak kegyetlen a Scheidl, hanem igazságtalan is, mert másokkal – akik hordanak neki valamit – türelmesebb.)

Kértem az anyát, hogy menjen el a tanár úrhoz, de vigyázzon, és ne öntsön olajat a tűzre. Ekkor mondta el az asszony, hogy nem is merne úgy beszélni, hiszen remeg és fél tőle, mert a beiratáskor a Scheidl elmondta neki, hogy egy VII.-es szenttamási gyerek, akit szintén kegyelemből engedett át, nem köszönt neki. Erre azt mondta egy szülőnek (Olaszinának). Kiírtom ezt a gyereket, még ha az egész Szenttamás a Hercegprímásnál jár is közbe érte.

Hát igen! Az ilyen pedagógiai dúvadak miatt fogy az intézetünk létszáma. És ezt nem akarja észrevenni a főapát úr, – és nem rúgja a fenébe az ilyen diákréme bencést, aki annyi kárt okoz a Rend jó hírnevének.

1945. október 15. Hétfő, 219 nap.

Vasárnap du. 4-kor volt a katolikus ifjúsági nap. Nagy számban vettek részt rajta felnőttek és fiatalok. Ez nem tetszett a délelőtről itt maradt kommunistáknak. Ezért rádióautójukból megafonon bömbölni kezdték a Himnuszt és a Rákóczi indulót. Mindenki forgatta a fejét, de senki sem mozdult se a rendezőség, se a résztvevők közül.

Én mentem oda. Tiltakoztam, s kértem a civil ruhában ott levő rendőrkapitányt, hogy hallgattassa el a zenét. Meg is tette.

Ma, 15-én Pestre utaztam hivatalos ügyben.

Tapasztalatok: Az egész Pest ideges az élelem- és tüzelőfahiány miatt. 7500 P egy liter étolaj. Puskaporos hordó, csak egy kis lázítás kellene, és forradalom lenne. A kommunisták szíjtják az elégedetlenséget.

Másik érdekesség: Az egész város tele van a szociáldemokraták szőrös ágyékú, meztelen kalapácsos emberének nagy plakátjával. És Pest felel az otromba plakátra: 1) Krétával fürdőnadrágot rajzol a meztelen kalapácsosnak – vagy: 2) Egy kisebb plakáttal, mint politikai fügeflevéllel eltakarja a kalapácsos ember verendáit: Tehát már csúfolják a nemrég még mindent jelentő jelvényt.

Két napig voltam Pesten. Főapát úr is ott volt.

Hétfőn délutánra kihallgatást kértem tőle, de nem tudtam menni, mert a cserkészek (dr. Pintér) lefoglaltak az országos cserkészválasztásokra készített jelölőlistával. Engem országos társelnöknek jelöltek. Főapát úrnak nem tetszett, hogy nem mentem, és én úgy éreztem, hogy ezt érezteti is velem. Ez annyira elvette a kedvemet, hogy kedden se mentem hozzá, bár kopogtam nála, – sőt nem is búcsúztam el tőle. Tudom, hogy ez bántani fogja.

Nagy Vencellel* is tárgyaltam, de oly fölényesen kezelt, hogy ott akartam hagyni, és ezt meg is mondtam neki. Ez is csak „nagy úr”, aki a rendtársaival fölényeskedik, de mint kormányzó is csak a rokonain, barátain és érdekkörébe tartozókon segített, de a rendtársai közül csak azokon, akikről félt. Kiskaliberű pozór!

1945. október 21. Vasárnap, 225 nap.

Az „Új Ember” egyetlen katolikus lapban megjelent a cikkem: A magyar cserkészlet útja címen. Írói álnevemen.

A cikket kérte a Balduin,* és ígérte, hogy lesz bátorsága lehozni a cikket. Ennek ellenére úgy kiherélte a cikket, hogy dühöngtem. Mivel következetesen azokat a részeket vágta ki a cikkből, amelyek a Koszterszitz, Witz és a többi

farizeus írástudó érdekeit keresztezték, azt hiszem, hogy a herélés az Actio Katholikától és a Kosztersitz- és Witz-trösztől indult ki. Majd megtudom, – de akkor...

Több cikket nem kap tőlem az Új Ember.

De. 11-kor esztergomi cserkésztitkárság ülése a Városháza kistanácstermében. Pesti kiküldöttek jelenlétében.

Délben vendégünk volt: Nagyiványi és Vágujhelyi.

Ebéd után 2 ½ órás tanácskozás volt a szobámban a cserkész közgyűlés jelölésekkel kapcsolatban.

Országos társelnöknek és a pedagógiai bizottság elnökének kandidálnak. Ez utóbbit nem fogadom el; nem adok módot Kosztersitznek, hogy röhögjön azon, hogy lejáratom magam. Én is tudom, hogy ez a garnitúra elkopik – és Koszterék akkor akarnak jönni diadalmasan.

De én is látok ám...

Estefelé kialudt a villany: A dorogi bányászok így terrorizálják a polgárságot. Sőt: Megfenyegették a várost, hogy vizet sem adnak, ha a kiszáradást támogatja.

Egy volt tanítványunkról ma estefelé a két orosz lehúzza a télikabáját a város szélén. Részegek voltak az oroszok, de kísérték az utcán a fiatalembert, hogy egészen kifosszák. Amikor ez látta, mennyire részegek, pofonvágt a oroszot úgy, hogy az árokba esett. A fiú elkapta a télikabáját, és elrohant a revolveres oroszok elől.

1945. október 22. Hétfő, 226. nap.

Ma láttam a mellettünk levő ház ablakában ezt a cédulát:

„Nagyvirágos Szűz Mária-képemet elcserélném élelemért.” Már itt tartunk. 1 db gyenge minőségű „Muszkás” cigaretta a trafikban 80 Pengő.

1945. október 23. Kedd, 227. nap.

1) Lajos (Csóka Lajos a kultuszból) ma levelet küldött, és tárgyalásra hív fel Pestre. Azt írta, ha a politikai helyzet az ő számításai szerint alakul, „akkor Téged nagyon szeretnénk egy megfelelő helyre állítani – az egyetemes magyar ügy szolgálatára”.

Kíváncsi vagyok, milyen áldozatot kívánnak érte, és ki helyett kell dolgoznom. Mert önzetlenséget és önzetlen nekemsegítést nem tudok elképzelni.

2.) Semjén már reggel terrorizált a november 3-i szünet érdekében. Mikor én a rendtartástól előírt közös diákgyónást említettem, Semjén ezt mondta: Ha te ilyen merev leszel, a tanári kar is majd ellened fordul más iskolai dolgokban.

Délben újra előhozták az ügyet. Öten akarnak hazamenni. Mivel azonban az itthonmaradók (Zoárd, Dezső, Árkád, Vítál) is jogosnak mondták a szünetet – engedtem az erőszaknak. Gyenge voltam, féltem az erőszakoskodó boszszújuktól. – Mikor ment már fel a főapát úr.

Semjén már szemtelen volt: Az öt nap szünethöz kérte a hatodik napot (október 31-ét) ezzel a terrorizálással: Két év alatt most kérek először – és ezt se teszed meg. Majd én is így bánok veled!

3.) Bassola Zoltán meglátogatott a gimnázium restaurálását foganatosítandó államsegély ügyében.

Kedves volt. Nagy jóakaratot mutatott. Ígért pénzt is. Pénteken megyek fel a minisztériumba hozzá, – meglátjuk, gyakorlatilag mit jelent az ígéret.

4.) Horváth J. Benő (kultuszminisztérium.) cserkészügyben tanácskozársra hív Pestre. (Ez a második frakció.) Most ezek is észrevesznek.

1945. október 24. Szerda, 228. nap.

Sándor Dénestől ezt a válaszos táviratot kaptam délben:

„Döntő cserkészügyekben szeretnénk tárgyalni. Tíz napon belül jöhetsz-e Pestre. Választ kér megbízásból Sándor Dénes XI. Ulászló u. 15.”

Ez a harmadik frakció, amely most hozzám fut cserkészügyben. Az „Új Ember”-ben megjelent cikk, úgy látszik, megtette a hatását.

Elégtétel – a sok múltbeli félrenyomásért, hogy most mindenki hozzám jön Pestről cserkészügyben. De nem leszek sem bosszúálló, sem elbizakodott: Egyházamért és hazámért használom ki a helyzeti előnyt. Nem akarok semmi sem lenni a cserkészetben, – de a katolikus magyar fiúért szeretnék harcolni még akkor is, ha a Regnum, (a Koszterszitz + Witz + Jandik + Mihalovics konzorcium) félre is akar nyomni – mint a „jó katolikus” Farkas (az elől-hátul kisbarnaki) Ferenc vezérőrnagy úr cserkészkorában. A különbség csak az, hogy akkor ők löktek a falnak, most azt készítik elő, hogy törtető ambícióval magam menjek a falnak!

De nem sikerül – és számon fogom kérni őket. Igaz, ha valamit teszek ellenük, és kimutatom hitványságukat, írnak a főapát úrnak, vagy jelentik a

prímásnak – és így elnémítanak. De kár ilyenkor, hogy a reverendám sok mindentől visszatart, és nagy támadási felületet ad.

[irat csatolva:]

M. KIR. KÖZP. TÁVIRÓHIVATAL
BUDAPEST

Lapszám: 139

TÁVIRAT
BPEST 1915 27 21 0905

Cím: RP 50=

SZIVOS DONAT

BENCEES GIMNAZIUM
ESZTERGOM=

Felvette:

RAVASNEE

1 10/23 0850=

DOENTOE CSERKEESZ UEGYEKBEN SZERETNEENK TARGYALNI TIZ NAPON BELUEL JOEHETSZ-E PESTRE? VALASZT KER MEGBIZASBOL =

SANDOR DENES XI ULASZLO U 15 +

Ulrik este szóvá tette, hogy mivel manapság mindent csak cserében lehet kapni, krumplink, babunk pedig nincs, – jó lenne, ha a rendtársak adnának össze ruhaneműt (ezt a házgondnok pénzben megfizetné az illetőknek) – és ezen vegyünk élelmet.

Semjén vezetésével nevetségessé tették a proposíciót. Én kijelentettem, hogy az egész ház vállalkozik az áldozatra, a magam részéről szívesen adok.

Ellapult a dolog, bár az Ulrik háromszor újrakezdte.

Kortünet: A bencések használt holmijuk árán szereznek maguknak krumplit.

1945. október 26. Péntek, 230. nap.

Pestre mentem a minisztériumba tatarozási kölcsönért.

1945. október 29. Hétfő, 233. nap.

2,000,000 (kétfmillió) P-t szereztem a gimnázium tatarozására.

1945. október 30-án 234. nap – kedden – ebédem a Theresianumban voltam. Hallal kedveskedtek. A halszájka felsértette több helyen a nyelőcsövet. Dr. Halász gégeorvos megvizsgált. Szálkát nem talált, de azt mondta, ha reggelre nem érzem jobban magamat, menjek be a Magdolna Kórházba. Nem éreztem jobban magamat, de emberi tekintetből (féltem, hogy a rendtársak rámfogják, hogy már öt napja farsangolok Pesten) hazajöttem.

1945. november 2. – Péntek, 237. nap.

Annyira rosszul voltam, hogy bementem az esztergomi kórházba. Mivel nem volt műszerük, Pestre utaltak. Ulrikot ma operálták sérvvel az esztergomi kórházban.

1945. november 3. Szombat, 238. nap.

Nagyon rosszul vagyok. Éjjel-nappal szenvedek már három napja, de titkolni akarom a rendtársak előtt. Úgy látszik, nem sikerült. Zoárd elment a Kis doktorhoz (gégész), és elmondta neki a tüneteket. Ő el se jött hozzám, hanem azonnal Pestre küldött, mert szerinte már megtörtént a fertőzés.

1945. november 4. Vasárnap, 239. nap.

Autóbuszon Pestre mentem. Először Tamási dr.-hoz mentem. Elvitt a gégeklitikára, és ott dr. Szepes György tanársegéd elvégezte a fagosztopiát – kinyomta a gennyet –, és elkezdődött az ultraszeptil kúra – és versenyfutás a halállal az életemért.

Háborús korkép:

- 1) Hideg van. A klinika betegszobája fűtetlen.
- 2) Nincs ágyiruha.
- 3) Magamnak kell beszerezni az életet jelentő orvosságot, az ultraszeptilt, mert a klinikának nincs.
- 4) Jég kellene a nyakamra és szopogatásra – és nincs
- 5) Jeges tej lenne az egyetlen táplálékom, – nincs.

Két napig lázas vagyok. Az orvosok félnek a továbbgennyeződéstől és a szepszistól. Én is tudom, hogy az Isten kinyitotta számomra az örökkévalóság ajtaját.

A Theresianum főnöknője és apái voltak az őrzőangyalaim.

- 1) Ágyiruhát is hoztak a kórházba.
- 2) Élelemmel teljesen ők láttak el.
- 3) Ők szereztek ultraszeptilt.
- 4) Mindennap – délelőtt és délután is – látogattak.
- 5) Ők fizették ki az orvosi műtét költségeit (50–100,000 P) természetben.
- 6) Egy hétig náluk laktam a lábadozás idején, mert a székház nem tudott volna fűtött szobát adni.

Az édesanyám se gondolhatott volna nagyobb szeretettel, mint ezek az apák.

Egy kedves dolog: Volt tanítványaim, a IV.-es bencés diákok szereztek ultraszeptilt, és boldogan hozták be a kórházba az orvosságot volt latintanárunknak, mert tudták, hogy ez az életet jelenti számára. Mert ezután már csak az amerikai csodagyógyszer: a penicillin jött volna.

1945. november 10. Szombat, 295. nap.

Elhagyom a kórházat, és a Theresianum vendége leszek egy hétig.

1945. november 11. Vasárnap, 246. nap.

Alig állok a lábamon, de elmegyek a rendkívüli cserkészközgyűlésre. (A Molnár utcában, a Katolikus kör helyiségében volt.)

Diadalnapom volt ez. Elégtétel a tízéves ellenzékiiségért. Tomboló tüntetés mellett.

A közgyűlés minősíthetetlenül durva hangú volt: Jánosi, a Széchi kölyök, és Nagy Gyula tiszteletes úr rendezték a kocsmai jelenetet.

A „Donát atya” utolsó felszólalása eldöntött mindent. Elhallgattatta a veszekedést, és győzött a listánk.

1945. november 17. Szombat, 252. nap.

November 10.–november 17. A Theresianum vendége voltam. Úgy bántak velem, mint a kiskirályal. A délutáni vonattal indultam vissza Esztergomba.

Kéthetes pesti betegeskedésem alatt egy rendtárs se látogatott meg Esztergomból.

1945. november 19. Hétfő, 254. nap.

Számon kérem Ulrikot, miért küldte el Pannonhalmára a számadást aláírássom nélkül, befejezetlenül. – Diszkreditálni akart?! – Nem tudott felelni.

1945. november 18. Vasárnap, 253. nap.

Venánt éjjel fél 12 után hozza be holtrészeg öccsét a székházunkba. Nem jelentette, hogy elmarad a vacsoráról. – Most is hallgat az egész ügyről.

1945. november 20. Kedd, 255. nap.

A gazdaasszonyt meglátom az Ulrik folyosóján a klauzúrában. Este tudom meg, hogy Ulrik tudtom és akaratom ellenére felmentette a folyosókat a klauzúra alól, de nekem se előtte, se utána nem jelentette.

Számon kértem tőle a dolgot. A felelet: Megmondtam neked! (Nem igaz!) Az Ulrik egyre több borsot tör az orrom alá. Majd elmegyek innét, és akkor lehet igazgató és házfőnök, de várja meg nyugodtan az év végét.

Abban nem volt olyan buzgó, hogy mint helyettes házfőnök jelentette volna Pannonhalmára, hogy a házfőnök élet-halál között vergődik Pesten, a klinikán. – Ezt a főapát úrnak hivatalos levélben kell megkérdezni az Ulriktől?

1945. november 21. Szerda, 256. nap.

A miniszter államsegélyt utal ki a rendtársak számára: 1945. április 1-től.

1945. november 24. Szombat, 259. nap.

Az alispán megtiltja a tanítást a tanítóképző épületében, ablakhiány, tüzelőhiány és járványveszély miatt. Tehát nem taníthatunk.

A 4. órában hirdetem ki: Jellemző: Semjén azonnal, óra közben abba akarata hagyni a tanítást.

1945. november 30. Péntek, 265. nap.

A polgármesternél megtudom, hogy a városi gimnáziumból és a tanítóképzőből tanárok és a Madisz elmentek az orosz parancsnokságra, és kérték, hogy szüntesse be a tanítást.

1945. december 3. Hétfő, 268. nap.

Kőművesek, asztalosok, lakatosok megkezdik a munkát a gimnáziumban, hogy néhány termet tanításképes állapotba hozzanak. De nem megy a munka: a munkások szabotálnak, de irtózatos munkabéreket követelnek.

1945. december 6. Csütörtök, 271. nap.

Délután az oroszok végleg elhagyják a gimnázium épületét.

Diákok, és egyes tanárok takarítanak és hurcolkodnak egész napokon át, és mentik, ami menthető. Simon Árkád kijelentette, hogy egy szalmaszálat se mozít meg a hurcolkodásnál. Scheidl Venánt, Szalay Semjén, Simon Árkád, Kapuy Vitál, Kádi Győző soha semmit sem segítettek a gimnáziummal kapcsolatban, noha kértem őket is, – csak elkésett tanácsokat adnak, és talán kéri az Istent, hogy ne lehessen rendbe hozni a gimnáziumot, hogy ne kelljen tanítaniok. Ezek az urak most is meleg szobában jóllakva pihennek, snapszoznak, regényt olvasnak, és utána az ebédlőben és szobáikban elégedetlenkedve kritizálnak.

Mikor fognak már kimúlni ezek az ősbölnyek?!

HERCEGPRÍMÁSI TITKÁR

Kedves Igazgató Úr!

Csak bizalmasan legyen szabad tisztelettel jeleznem, hogy ő emenciája érdeklődött, fel méltóztatott már gyógyulni. Gondolom, mielőbb szeretne Igazgató Úrral megismerkedni, amint egészségi állapota engedi. Szombat délig lesz Esztergomban.

Őszinte tisztelettel vagyok

Esztergom, 1946. január 17.

dr. Zakar András [s. k.]

1945. december 8. Szombat, 273. nap.

Este nagy az öröm: Zoárd és Zoltán krumplit hoztak Bábolnáról. Igen, mert ma a krumpli a legfőbb kérdés.

Batyuztunk egész télen, hogy éljünk. A legöregebb tanár (Zoárd) is háromnapos téli hidegben úton volt. A batyuzásban részt vett a tanári kar, de Venánt, Celesztin, Semjén, Árkád még kérésre se.

Miért kell egy háznak elviselni azokat a hasukat tömő és... vakaró parazitákat?!

Miért élnek ezek a közösségben? Az egészséges közösség kivetné őket. De ezektől, ezeknek a szájától félnek a rendtársak.

1945. december 9. Vasárnap, 274. nap.

Győző vakációra ment. Ő az első. Tavaly is ő volt az első. Lázadozott Vitálal egyet, hogy nekik mint reformistáknak karácsonyra itt kell lenniük. Egyéb-ként – ha az e reform, ahogyan ezek élnek, akkor nem kérek belőle. Ők csúfolják ki a reform próbálkozásait (lectio ad mensam,⁷⁴ elmélkedés stb.), felveszik a fizetést éppúgy, mint a többiek, és még nem is szólnak a házfőnöknek, majdnem legutolsónak miséznek a Vitál (¼ 9 vagy 9 órakor kezd) – és megvetik a Zoltánt, mert az próbálja megtartani a reform külső kereteit. Pannonhalma reformintézkedéseit fölényesen megvetik.

Ez a reformált rendi fiatalság? Ha ez, akkor nem kérek belőle. Igaz, hogy ez a folyondártermészetű Vitál éppen a Scheidl Venántra fonódott rá – na, ez majd átképezi a reformfiatalságot.

1946. január 19. Szombat.

Ma délelőtt a hercegprímás úrnál voltam. Kb. 11-kor mentem be – ¼ 6-kor jöttem ki, mert a Gregorovits kanonokot jelentették.

A látogatás okát, és hogy kinek volt fontos, nem tudom.

Zakar titkár is megerősítette, hogy a prímás akart hozzánk jönni vizitbe november elején, mint nekem a Mátrai igazgató jelentette. De kórházba kerültem. Mátrai kórház után jelentette, hogy a prímás januárban fog vizitbe jönni hozzánk.

És most egyszerre a titkár írja a mellékelt levelet.

Miért akart megismerni a prímás?

Letérdeltem előtte. (Serédi nem engedte!) Feltűnően nyújtja csókra a gyűrűjét.

Egész végig nagyon közvetlenül tárgyalt. A témák kb. ezek voltak:

Betegségem. 17. gyermek egészséges vére!

1) Olvastam az egyik könyvében erről.

2) Balogh Albint vagy Virágh Teofilt tartja értékesebbnek szerzetesi, tudás, adminisztratív szempontból?

Megmondtam: Ez nagyon kényes kérdés. Felelet: Nekem is kényes lesz, ha majd döntenem kell. Én őszintén elmondtam mindent mind a kettőről a

⁷⁴ Az asztali felolvasást (latin), lásd fentebb.

lelkiismeretem szerint. Úgy látszik, a kettő közül valamelyik elnök-főigazgató lesz. Azt hiszem, az Albin.

3) „Hogy van itt Esztergomban az ifjúsággal?”

Megmondtam, hogy bizony nem jól: Esztergom egy hideg város, nincs lelke. Nem tudok itt dolgozni.

A primás is elismeri és tapasztalja, hogy Esztergom hideg város, és összehasonlítja Zalaegerszeggel.

4) Politika:

a) Megmondom, hogy az országban egész legendakör alakult ki a primás körül, a rajongók legendái. És elmondtam neki a legfrissebbet:

A primás kint sétál a Dunaparton a palota előtt. Az oroszok fegyveresen megtámadják, hogy megöljék. A primás futva menekül a palotába.

A primás mosolyog és mondja: Tudja, baj is a legendakör, mert sokat várnak a legendás körtől, és csalódhatnak.

b) Beszámolok, Tarnai Pál tegnapi közlése alapján mit mondott Szekfű Gyula: Magyarországon sokat beszélnek, és a beszédekkel elvesztjük a szovjet bizalmát.

Primás: A Szovjet ráfekszik most a Dunántúlra, mert tudja, hogy legjobban ellene szegül a kommunizmusnak. Rákosi Mátyás megbukott volna a somogyi választáson, de nyitva hagytak egy szavazókörzetet és leitattak 700 katonát, és a veszélyes pillanatban ezek leszavaztak, és győzött Rákosi M.

c) Primás: A Kisgazdapárt győzelme sokat ártott.

A külföld, még a Vatikán államtitkára se érti az itteni helyzetet. Szerintük (mert a propaganda azt mondja) teljesen szabad, demokratikus választás volt – és egy nagy polgári többség kormányoz. De nem tudják, hogy milyen elemző kisebbség gyakorolja a hatalmát az oroszok segítségével.

De gondoskodom róla, hogy megtudják: Most fordítottam angolra: Az oroszok kirabolták a szántódi vasútállomást. Most már nekem is jelentik a dolgokat éppúgy, mint a polgári hatóságoknak.

d) Kifogásolják, hogy merész iránymutató vagyok – és élesen szembeállítja:

Az előző primásnál kifogásolták, hogy nem hangosan mutatott irányt, most azok a papok, akik féltik kényelmüket, merésznék és agresszívnek tartják

az iránymutatásomat, mert félnek. Pedig az eredmény ugyanez lesz: Az angol-amerikai irányzat kifogásolja, hogy semmit nem teszünk az orosz ellen, és egy puskalövés nélkül adják föl államunkat. – Az orosz meg úgyis bizalmatlankodik:

Itt vettem fel: A Madisz-ügyet. Helyeselt és kiemeltem: Az Egyház autója csak autószerződésen mehet, de engedjék, dolgozni a pap-pionirokat, akik hősiességgel elszánással újraépítik a háborútól fölszagott autószerződését.

A primás helyeselt.

Megmondtam: Mi katolikusok az elmúlt egy év alatt vakként ültünk a magyar kerülő út szélén, míg a győző diadalmasan elvonult – és a katolikusok csak hallgatták a diadalocska dühörgését, és megbabonázva féltek a győzők jerikói lárájától.

A primás igazat adott.

(Jelenti a titkár, hogy Gregorovits kanonok vár kint. Felálltam. Visszaültetett.)

Primás: Nem lesz mindig így, de ez az év még igen nehéz lesz (és ezt igen komolyan mondta). Ezért tegye meg mindenki a dolgát ott, ahová állította az Isten.

- . -

Tegnap vonattal jöttem haza Pestről: Csikorgó hideg. A vonatnak nincs egy üvegezett ablaka sem, de ajtó sincs a vagonon. Az utasok táncolnak a hidegtől. És a vonatok újjáépítése?!

Január 17-én még dolgoztak a Kossuth hídon Pesten, de én már átmentem rajta Budáról Pestre.

Január 18. A kész Kossuth hídon jöttem át. Ez komoly munka volt a hídépítés, de igen sok színházi propaganda vette körül a lényegét.

1946. január 26.

Megver az Isten bennünket, bencéseket!

Éheznek a város. A Központi Szemináriumban Pesten az előjárók asztalán ez a vacsora: krumplileves és kimért, kis darab kenyér. Sok tisztviselőnek hasonlóan nyomorult az asztala: bab... bab... bab...

És minálunk ma is ez volt az ebéd: Tésztás leves, kelkáposztafőzelék pófézniivel⁷⁵ és sült gesztenye. És Győző olyan dühös lett a pófézniire, hogy úgy vágta bele a tányérjába, hogy az a földre esett.

Az inas előtt!!

Az asztalnál csak a koszt a téma. Húst akarnak enni! És gúnyolódnak és zúgolódnak, hogy hetente csak néhányszor van szalonna, füstölt hús, vagy mint vasárnap is kétszer is sonka, vagy mint a héten is székelygulyás hússal.

És ez akkor, mikor mások, hasonló fizetésűek éheznek. És mi vagyunk a mindenről lemondó szerzetesek. Nem. Nem mindenről mondtunk le. A hasgyönyöreit nem adjuk oda. Legalább ezt hagyják meg nekünk – mondják ezek a szarkofágok.

Megver bennünket az Isten!

Dolgozni nem akarnak! A heti 8-10-12 órát se akarják pontosan megtartani. Enni! Pálinkázni! Rátát emelni – ez igen – és akkor, amikor recseg, ropog felettünk a ház.

És ezt nézmem kell! Nem tehetek semmit. A főapátnak kellene szétvágni a szarkofág bandában!

1946. február 1. Péntek.

Ma egyhangúlag megszavazta a parlament a Magyar Köztársaságot, és pártközi megegyezés alapján Tildyt kiáltották ki köztársasági elnöknek!

Magyar, katolikus sors: A katolikus többségű Magyarországon mindig csak a reformátusok a papabilis emberek. Horthy – és most Tildy ... Igen... Mert míg mi, katolikusok elrágjuk a vezető embereinket, addig ők agyontámogatják egymást, és így tud uralkodni a kisebbség.

Nem volt kormányzónak való emberünk? Miért nem választották meg a hercegprímást köztársasági elnöknek?

A parlamentben csak Slachta Margit tiltakozott... És a többi? Hiába: Csak két bátor ember van Magyarországon, és ez a kettő is szoknyában jár.

—.—

Találós kérdés:

75 Pofesen (Armer Ritter: szegény lovag) bajor ill. osztrák eredetű szóból, helytelenül bundáskenyérnek is nevezik. Fehér kenyér szeletek szilvalekvárral megtöltve, tej-tojás keverékében bemártva, vajzsírban kisütve.

Mit hozott Magyarországra a győzelmes orosz hadsereg?
Felelet: Szifilizációt!

—

A köztársaság iskolai ünneplésére nem kaptunk rendelkezést se egyházi, se minisztériumi hatóságtól. Ezért a ferencesek igazgatójával megállapodtam, hogy míg intézkedést nem kapunk, nincs szünet az iskolában...

Du. 1-kor meg is kezdjük a tanítást az iskolánkban. 1 óra után 10 perccel megjelenik két civil ruhás férfi nálam, és bejelenti, hogy a politikai osztály detektívjei. (Nem igazolták magukat.)

Szememre vetik és megfenyegetnek, hogy szabotálom a köztársaság ünneplését, mert a többi iskola kinn van már az ünneplésen.

Tiltakozom a szabotálás vádjá ellen, és kijelentem, hogy egyénileg nem intézkedhetem, utasítást pedig nem kaptam se egyházi, sem pedig állami hatóságtól. És megmondom, hogy nem csak a mi intézetünk van távol, hanem az összes egyházi iskolák.

Az egyik „detektív” elismeri, hogy csak a Szent Imre-városi gimnázium van kinn. (Talán ők küldték hozzám a detektíveket?!)

A detektívek tovább fenyegetnek, hogy azonnal rendeljem el a szünetet, és vigyem ki az ünneplésre a fiúkat.

Erre azt tanácsoltam nekik, hogy menjünk fel együtt az egyházi hatósághoz. El is indultunk. A Központi kávéháznál találkoztunk az ő „kapitányukkal”. Ő is kényszerített. És kijelentettem, hogy csak az egyházi hatóság parancsának engedelmeskedem. Erre a kapitány utasítást ad a detektíveknek: „Az én felelősségemre azonnal szüntessétek be a tanítást.”

Én elindultam az aulába. A két detektív nem jött. Az aulában csak Zakarral tudtam beszélni. Rohantam a Drahos vikáriushoz. $\frac{3}{4}$ 2 volt. Elmondtam neki az ügyet. És rendelkezést kértem. Ezt válaszolta: „Nem lehet ellenkezni velük.” „A tanárok kísérik ki a fiúkat.”

Rohantam az iskolába. A fiúkat már kivezette Endre és Farkas. A detektívek azt hazudták Endrének, hogy „az igazgató mondta, hogy engedjék ki a fiúkat”.

A fiúk kimentek. Csupa vizesen az izzadságtól, én is kimentem az ünnepségre, de előbb kitettem a nemzeti zászlót, mert láttam, hogy az egész kanoksoron ki volt téve.

A detektívek még később is fenyegettek. Éjjelre várom az újabb látogatósukat.

1946. február 2. Szombat.

Körmendy és... Ervin mise után megjelentek nálam és kértek, hogy Kerkai* és Ugrin* hadd tartsanak az intézetünkben előadást a fiúknak.

Nem engedtem, mert politikát nem engedhetek az intézet falai közé.

Egyébként itt tudtam meg, hogy Kerkai most akarja megmagyarázni, miért kellett megkötnie a Kalotnak a Leventével a mezalianszot.

Szép! Amikor majdnem egyedül harcoltam az országban nyíltan a Levente ellen, a jezsuiták lepaktáltak a Leventével, hogy pénzbeli előnyökhöz jussanak, és tönkretettek engem leventeellenes megmozdulásaimmal, mert azt mondták hogy a Kerkai is pap, – és ő jobban látja a dolgot, mint én.

És most (mikor lefőlözte a Leventét és a törvénytelen leventeházasság miatt politikailag lehetetlenné tett egy katolikus ifjúsági mozgalmat), most eljön Esztergomba, és évekkal később meg akarja vagy inkább ki akarja magyarázni, miért kellett lepaktálnia a leventével.

Szép! De egy Kerkait önérzetesebbnek gondoltam. Nekem pedig ez a sor-som: Amikor a jó ügyért harcolok a koreszme ellen, fejemre ütnek, – amikor pedig az idő engem igazol, akkor a Kerkaiak kimagyarázzák magukat.

1946. február 4. Hétfő

Dél előtt megjelent nálam a belvárosi templom plébánosa, és elmondta, hogy a primás inkognitóban végiglátogatta a templomokat, és nagyon nem tetszett neki, hogy a belvárosi templom hivatalos, ünnepi nagymiséjén talán ha 25-en lehetnek. Ezért a bencés gimnáziumot be akarja kényszeríteni a belvárosi templom plébániai nagymiséjére.

Mielőtt bármit is tettem volna, ebéd után elmondtam a primás terveit a rendtársaknak.

Én se rajongok a tervért, mert szomorú, ha kirendelt diákokkal kell vattázni a plébánia hivatalos miséjén.

De hallotta volna a primás a rendtársak megjegyzését!!

Délután átmentem újra a plébánoshoz, és abban állapotunk meg, hogy én megtartom a szolgálati utat, és jelentést teszek a főapát úrnak. A jelentés el is készült (lásd a gimnáziumi irattárban a 251/1945-46 számú ügyiratot).

Egyénileg: Ennek is az én direktorságom alatt kellett jönnie. Pénteken a politikai rendőrség akar lefogni, hétfőn már a primás kellemetlenkedik olyan dologgal, amibe a primások 100 év alatt talán egyszer se szóltak bele. Kellott nekem a direktorság?!

És az eredmény mégis ez lesz: A főapát úr nem mer ellene tenni a primásnak. A rendtársak morognak és harcolnak a primás ellen. Ha valamit csak szerényen is ellene mondok a primásnak – kegyvesztett leszek, mert a mi primásunk most olyan ember, akinek – mint a belvárosi plébános mondta – nem lehet ellentmondani, még akkor se, ha elhamarkodott, tradíciókat felrúgó, sok érdeket sértő intézkedésről van szó.

—.

Egyébként Magyar Királyi Köztársaságban élünk. A köztársaság megszavazásának a napján ingyért lehetett színházba, moziba, műjégpályára menni.

Panem et circenses! Régi elv. Az új köztársaság kenyeret nem tud adni, ad helyette cirkuszt.

Szerettem volna látni ezt az ingyenes publikumot!

6-10-15.000 P egy rendtől kapott intenció stipendiuma. Ugyanakkor az egyházmegyei stipendiuma 1000 P.

—.

500.000-800.000 P van most a rendtársak zsebében a stipendiumokból és az államsegélyből való részesedésből. Látszólag sok pénz, de dollárban 1 (egy) dollár.

És mindenki menekül a pénztől. Mindenki minden kaphatót vásárol: sót, bort, cérnát, drogista cikket, – mindent. – És amikor elvásárolták a pénzt, panaszkodnak, hogy nincs pénzük. Ó, szegény szerzetesek!

—.

Pesten manapság így kiabálják a rikkancsok az újságok címét:

„Szabadság szó” a „Népszava?” –

„Szabad nép” a „Magyar Nemzet?”

„Igazság” a „Demokrácia?”

„Ludas a Matyi!” (a Rákosi!)

—.

1946. február 7. Csütörtök.

Főapát úr üzenetével voltam az aulában.

Megkértek a férfiak lelkigyakorlatának vezetésére.

Amikor onnét kijöttem, a zárda előtt megszólít a Beremek, és megmondja, hogy az utóbbi igazolási gyűlésen a kommunisták nagyon kikeltek ellenem a köztársaság kikiáltásának napja miatt. Azzal rágalmaztak, hogy az ünnepség után tanítottunk.

Kért, hogy vigyázzak magamra, mert kutatják az ügyet.

Esztergomi csendélet:

1) A Fürdőszállóban levő parancsnokság ajtaja előtt fegyveres őr áll az utcán. Ma, amikor elmentem a szálló előtt, a fegyveres őr fütyörészve, fegyveresen, táncot tanult szolgálat közben.

2) Tegnapelőtt az oroszok lelőttek egy Petróczy nevű embert Szentgyörgy-mezőn. Utána részegen heten két ágyban egymáson, egymást leokádva aludtak a gyilkosok.

Magyarok is segítettek, hogy a gyilkost bevigyék az orosz parancsnokságra. Be is vitték. De: Vajon mi lesz vele?

Az orosz parancsnokság megszánta az özvegyet: Szenet, lisztet, cukrot, zsírt küldött ki oroszoktól Szentgyörgymezőre. Útközben a szállítmányt majdnem teljes egészében ellopták.

1946. március 6. Hamvazószerda.

Pestre utazom, hogy lelkigyakorlatot tartsak a Theresianumban levő tisztviselőknél.

Aquincumban találkozom Mihalovics kanonokkal; a HÉV kocsijában kérdezi, tudom-e, mi a főapát úr válasza az én ügyemben.

Az én ügyem pedig ez volt: A Cserkészszövetségből elmentek Mihalovicshoz, Beresztóczyhoz és Varga Bélához, a Képviselőház elnökéhez, hogy engem hozzanak fel a Kultuszminisztériumba, hogy így teljesen az ifjúsági mozgalmaknak szentelhessem a munkámat.

(Erről a lépésükről csak akkor értesültem egy levél útján, amikor már megtörtént. Utána mindjárt meg is mondtam e naív civileknek, hogy rossz helyen kopogtattak az ügyemben, mert a Mihalovics-Beresztóczy vonal egyenlő a Witz+Koszterszitz vonallal, ezek pedig még megakadályoznák ezt a lehetőséget, nemhogy segítsék.)

Mihalovics elmondta, hogy Beresztóczy elküldte a főapát úrnak a levelet, amelyben kikér a rendi szolgálatból. Elmentem Beresztóczyhoz, és kértem, mondja meg a főapát úr válaszát:

A főapát úr válasza: Nem engedhet ki a rendi szolgálatból.

Tudomásul vettem, de egy fáj: A főapátom még azt sem tartotta szükségesnek, hogy közölje velem a hozzá érkezett kérést, – és hogy mit akar rá válaszolni.

De hát, ez az én sorsom!

1946. március 14. Csütörtök

Nagy az izgalom, mi lesz a március 15-i ünnepekkel.

Délben kijelentem az ebédelőben, hogy a gimnázium részt vesz a városi ifjúság közös ünnepségén, és kértem az egész tanári kart, hogy a fiúkkal vegyen részt a kivonuláson.

Győző szörnyen méltatlankodott és morgott. Kijelentettem: kár morogni, mert ha komoly oka van az elmaradásra, kérjen engedélyt, és rendben van. – Ha pedig azért akar elmaradni, mert a magyar önérzetét bántja, hogy részt kell vennie, – kijelentem: én akkor is jó magyarnak fogom magam érezni, ha most is részt kell vennem az ünnepségen.

Győző: Esztergomban csak az osztályfőnökök szoktak részt venni.

Én: Én nem így tanultam, hosszú tanárkodásom alatt, de ha ez a helyi szokás, akkor csak az osztályfőnököket kérem.

Ebéd után Győző bocsánatot kért.

Március 15.:

Az ünnepség majdnem „reakciós” lett. Nem is csoda: A magyar kommunisták nevében egy Gottlib nevű fiatalember szavalt; a kommunisták „egyhangúlag” éljeneztek. Viszont: Lehoczkynét leszámítva a többi szónok elfogadható volt. A katolikus Legényegylet szónoka bátor, kiállós beszédet mondott. Péteri szavalatában köpött ugyan egyet a papi reverendára is – de ez elveszett a nevetésorkánban, amikor az Ady-vers reakciósan a zsidókat aposztrofálta.

Március 16. Szombat.

Ismét Pesten vagyok. 100 millió építési segélyt hozok haza.

Főapát úr már három napja Pesten van. Paterna vizitációt tart, de a rendtársak bizony nemigen találkoznak vele, mert a Mária utca 7-ben, a bencés

apácáknál van, és odakérte kihallgatásra a rendtársakat. A rendtársak persze nem nagyon iparkodnak az ilyen paterna vizitációra.

Én se kerestem a vele való találkozást.

Vitáltól azt üzenté, hogy Pestről hozzánk jön vizitálni, de időt nem jelzett, és mint egyik rendtárs mondta: Nem kell túlságos komolyan venni az ilyen üzenetet.

Egyébként a főapát úr számára összeírtam: 1945. szeptember 1-től 1946. március 11-ig 21 métermázsra élelmet hoztam teljesen ingyért Budapestről – amit az én pasztorációs munkámért kaptam – a székház számára.

Melyik házfőnök tette ezt meg a Rend és a rendtársak javára? Az itteni rendtársak csak esznek és kritizálnak, de nem is sejtik, hogy azért, amit sokszor kritizálva megesznek, a házfőnököknek kellett megoldozni.

De mit szereztek ők a házunknak?

1946. március 29. Péntek.

E hét keddjén reggel táviratot és egymillió-ötszázezer P-t kapok Pestről, hogy „életfontosságú” ügyekben azonnal utazzam Pestre.

Cserkészügy volt. És jellemző: Egy bencés igazgatónak nincs annyi pénze, hogy Pestre utazzék. A civilek tudják ezt, ezért előre küldik a pénzt.

Szerdán reggel vonattal mentem Pestre. Délelőtt már tárgyaltam Horváth S. Benővel a kultuszminisztériumban. Kár, amit csinál ez az ember, mert a cserkészek félremagyarázzák és ráfognak, hogy Fálber embere.

Neki is tudomására hozom, hogy a katolikus cserkészek engem tekintenek vezérüknek, bár semmi hivatalos megbízásom nincs. Kölley a maga szakállára tesz-vesz – és a katolikus cserkészlet megtagadja, ha ostobaságot csinál.

Délután volt a bizalmas tanácskozás. Kb. 30-35-en voltak ott. Igen éles hangú kifakadások hangzottak el, hogy a belügyminisztérium külső nyomására és Fálber bosszújára nem hagyhatja el a helyét Pintér, Kölley, Bóné, Sándorffy.

Éppen én fejtettem ki a katolikus cserkészlet véleményét, és jelentik, hogy Nagel Edgár hívatlanul az előszobában hallgatja beszédemet. Behívtam, és be is jött. Számon kértem – Követeltem, mondja el a Fálberék vádjait. Elmondta. Nevetségesek voltak. – Nagel azonban a belügyminisztériummal tovább terrotozál. Ekkor mondtam:

Mi hajlandók vagyunk az áldozatra, de ha terrorral nem engedik a magunk szabad, vallásos, magyar cserkészletét élni, akkor újra levonulunk, hogy legyen európai botrány.

Majd azt proponáltam, hogy Pintérék, de Fálber is kérjen önmaga ellen fegyelmet – cserkész fegyelmi bíróságnál.

Csütörtökön délből mentünk Telekihez: Nagyiványi, Kölley, Pintér és én. Előadtam Telekinek az ügyet. Teleki tiltakozott, hogy ő szólíttatta fel Nagellel Pintéréket, hogy adják be lemondásukat. Szóval: Nágel hazudott!

Teleki szerint nem kell fegyelmet kérni. Majd ha a belügyminiszter írásban vádat emel, akkor majd kivizsgáljuk a cserkészeten belül.

Tehát: A közgyűlésen megválasztattam Pintéréket, most megmentettem őket – és ők még most is Koszter és Witz felé kacsingatnak.

—.

Délután autóbusszal jöttem haza Budapestről. Esztergomba az útért 2.496.000.– P-t fizettem.

—.

1946. április 7. Vasárnap.

Dél előtt fent voltam az aulában, és beszéltem Zachar titkárral. A titkár mondta: A primás renováltatni akarja a Ferenc József úton⁷⁶ levő primási házat, hogy ott szeptemberben megnyílhasson az internátus. A primás az internátus vezetését a bencésekre akarja bízni.

A titkár megbízott, hogy kedden egy építésszel nézzük meg a házat, beszéljem meg vele, hogyan kellene átalakítani internátus céljaira. Kérjek költségvetést adópengőben vagy dollárban.

Én jeleztem neki, hogy elmegyek Pannonhalmára, és megbeszélem a dolgot a főapát úrral.

Kíváncsi vagyok, most min csúszik majd el ez az internátus-ügy?!

Ma fejeződött be a diák-lelkigyakorlatunk. Honoráriumként a Luciusnak⁷⁷ 10.000.000, azaz tízmillió Pengőt adtam. Rengeteg pénz, de csak 4 és fél kilo sót lehet rajta venni.

—.

⁷⁶ Ma Bajcsy-Zsilinszky út.

⁷⁷ Feltehetően Havasi Luciusz* bencés.

1946. április 30. Kedd

Az összes kommunista és kommunista színezetű újságok a katolikus gimnáziumokban dülő reakcióról írnak.

Húsvét után kedden éjjel volt a házkutatás a ferencesek gimnáziumának internátusában is. Három, gyerekjátékszernek használt kézigránátot találtak. P. Szólás Ambrust* letartóztatták, és még most is letartóztatásban van.

Már a múlt héten mondtam a rendtársaknak, hogy kíváncsi vagyok, hol, mikor, hogyan kötnek belénk, mert az biztos, hogy belénk marnak, csak az ürügyet keresik. Nem sokáig kellett várnunk:

Ma, a konferencián Zoltán jelenti, hogy a rendőrség megjelent a III.-os Koloszar gyerek lakásán, és faggatni kezdte, hogy melyik tanár személyválogató, ki mit beszél az órán az oroszokról és a kommunistákról.

Tehát már elindult a lavina!

Múlt pénteken volt Zimányi piarista rendfőnök* a primásnál, utána bejött hozzánk is – és figyelmeztetett, hogy nagyon vigyázzunk, mert a gyerekeket arra vonatkozólag faggatják, hogyan beszélnek a tanárok az iskolában.

Ma itt van a ferenceseknél és a piaristáknál Kürthy főigazgató. Jelentem neki a Koloszar-féle esetet.

A mai „Szabad Nép” azt követeli, hogy a reakciós papokat ki kell űzni az iskolából. A vasárnapi „Szabad Esztergom” már egy atombombát kíván a reakciós Esztergomnak.

Az egész manőverezés most azért van, mert a kommunisták májusban létre akarják hozni az elemi iskolák államosítását. Állítólag a keresztény vallás- és közoktatásügyi miniszter azt mondta, hogy ha ez bekövetkezik, akkor lemond.

‡Latabártól megkérdezték, igaz-e, hogy belépett a kommunista pártba.

Latabár felhúzta a nadrágja szarát, és előlről és hátulról jól megnézi a cipőjét, majd nyugodtan mondja:

Nem, én nem léptem bele semmibe.‡

—.—

1946. május 1. Szerda.

A Szakszervezeti Tanács terror-meghívójára az összes esztergomi iskolák megjelentek az ünnepeken. Még az apácák is.

½ 10-re jelentünk meg a sportpályán – az orosz katonák katonai ünnepségén. Sok orosz beszéd volt – semmit sem értettünk belőle –, sokszor játszották az orosz himnuszt, – sokat hurráztak – és jött egy repülőgép, és elég pontos dobásokkal szórta a magyar nyelvű orosz újság, az „Új Szó” ingyen példányait Sztálin május 1-ji parancsával. Igaz, könnyen tehetik. Van papírjuk. Eleget beszélgettünk az iskolából kitiltott tankönyvek papírával.

Venánt, bár mint osztályfőnök köteles lett volna, nem kísérte el a gyerekeit. Gyáva volt. Csak az asztalnál van hős kritizáló nagy szája ennek a pedagógiai Heródesnek. Félt és gyáván otthon maradt.

Dezső sem akart kijönni. Heves voltam vele. Sajnálom. Bocsánatot is kértem tőle.

A május 1-ji kommunista „Szabadság” förmedvényt ír és hazudik az esztergomi szerzetesiskolákról.

Dezsőt azzal vádolja, hogy a március 15-i ünnepségen ráütött egy diák kezére, mert az tapsolt. Hazugság!

Azt állítja, hogy a márciusi ünnepségre csak a rendőrség kényszerítette ki az iskolánkat. Ez is hazugság.

A gyűlésen (amely ½ 11-től fél egyig tartott a Széchenyi téren) Molnár Erik népjóléti miniszter (kommunista) kikelt a reakciós paptanárok ellen. És azzal fenyegetett, hogy a tömegeket mozgatják meg a reakciós paptanárok ellen. De:

Dicsérte Hamvas püspököt, mint olyant, aki behódolt a demokráciának; – ezt nem lehet elmondani – mondta ő – Esztergom főpapjáról.

Szeder Ferenc hangja mérsékeltebb volt.

Tegnap mondta a Farkas: A két évvel ezelőtt nálunk érettségizett Eggenhoffer gyereket vallatták a rendőrségen az iskolákról, a tanárokról és az ifjúság szelleméről.

Szóval: gördül tovább a lavina. Melyik rendtársamat fogja eltemetni? Vagy talán engem? Csak két hónapot bírjak még ki Esztergomban baj nélkül. Utána már nem leszek igazgató, nincs felelősség!

A „Szabadság” május 1-ji számában „Látogatás Mindszenty városában” címen hazug támadás jelent meg az intézetünk ellen.

Csütörtökön Pestre mentem. Megjelentem a kultuszminiszternél, és elmondtam, hogy hazugság a cikk ránk vonatkozó minden szava.

A miniszter ideges volt, és miután az államtitkárt utasította, hogy írjanak kemény rendelkezést az egyházi hatósághoz, kijelentette: Még két-három ilyen kézigránátos eset, és az oroszok átveszik az egyházi iskolák vezetését. (Ezt a

prímásnak jelentettem: ő ezt mondta: Az oroszok nem annyira izgatottak, mint a miniszter Úr.)

Bassola államtitkárnál is voltam. Miniszteri bizottságot küldött ki szombatra: Király Rezső, Nemere János és Vince a szakszervezetek részéről. A Tanfelügyelőségen hallgattak ki bennünket. A Szakszervezeti Tanács h. titkára V [eredetiben kipontozva - A szerk.] Rosman Kornélia és még egy asszony ellenünk vallott: hazudtak.

A bizottság 1946. május 10-i újságokban (Népszava, Magyar Nemzet, Kis Újság) cáfolja meg a hazugságokat.

Május 11. Szombat.

A „Szabadság” nem tudja lenyelni a tegnapi miniszteri cáfolatot. Ezért személyemben támad: „Mi történik a cserkészszövetségben?” című cikkében.

Megdöbbszent: A nyilasok legalább elolvasták a „Magyar vagyok” című könyvet, és mivel látták, hogy teljesen németellenes, támadtak. Ezek még azt sem teszik meg, hogy elolvassák, hanem kikapott és félmondatok alapján denúciálnak, hogy lehetetlenné tegyenek.

És ki bünteti meg ezeket a névtelenségbe burkolódzó delátorokat.

A sűgő: Jánosi és Färber.

Május 12. Vasárnap.

Ma az „Esti Szabad Szó” mar belém „Szívós-reakció” címen. Elszajkőzza a „Szabadság” vádjait, majd a „Magyar vagyok”-ból idéz, de hitványságában még meg sem értette a könyvet. És ezek vádaskodnak. Pandur Péter inkább pandúrosdi játéokra való még papírcsákóban, mintsem értékelésre és cikkírára.

A sűgő: Jánosiék és Färber.

Májusi vice!:

Rákosi beszélni akar Adonyban. Kiadja a kommunista párttitkárnak: 50.000 ember ott legyen. És ott volt.

Egerben 100.000 hallgatót kívánt, és volt.

Szegedre már félmillió kellett – és volt. (Nőtt, mint az adópengő, a hallgatóság). Rákosi Mátyás örült, hogy kapós lett az eszme, ezért megkérdezi a párttitkárt, hogyan tudott annyi embert összehozni?

– Csak módszer és propaganda kérdése az egész!

– Hát mi volt a propaganda?

– Ez: Adonyra azt mondtam: Mindszenty fog beszélni, Egerre, hogy ott hirdetik ki a kormány bukását, a szegedieket azzal csődítettem, hogy ott akasztják fel Rákosi Mátyást.

1946. május 25. Szombat.

Az V. VI. és VII. osztály fát termel ki az erdőn tanárok vezetésével.

Elszáradt májusi vicc:

A május elseji tüntető felvonulásban vonul egy csoport ilyen felírású táblával:

„Szívesebben szolgálunk 100 zsidónak, mint egy kereszténynek”

Aláírás: Sírások szabad Szakszervezete.

Persze az ilyent csak a reakciósök, vagy pénzért önmagukon is gúnyolódók találják ki.

1946. május 31. Péntek.

Csonkás Mihály állandóan piszkálja a bencéseket:

1) A városi gimnázium VII. o.-ban diákok előtt hazudott a bencések békebeli fizetéséről (májusban).

2) Szerinte: Agyonették magukat a bencések, és a Daniel úr kiokádta magát a televéstől.

3) Szerdán pedig azt mondta, hogy ő sohse fog úgy kinézni, mint a mostani igazgató.

És ezt egy volt prononszírozott katolikus csinálja.

Ma figyelmeztetett Váci mérnök bizalmasan, hogy a kommunisták azzal vádolnak, hogy felmutattam egy reakciós könyvet az iskolában, és azt mondtam, hogy hozhatnak akármilyen törvényt, én ezt a könyvet fogom tanítani.

Hazugság és rágalom! De kijelentem: Nincs fantáziája a vádaskodónak.

Csak azt sajnálom, hogy egy, most még ismeretlen diákunkra fogják, hogy ő jelentett fel.

Szóval: koncentrikus támadás!

Sajtó, párt, megfélemlítés! Csak lenne itt már Péter-Pál!

1946. június 9. Pünkösöd napja.

A reakció mindenből viccet csinál.

Szombaton, tegnap, Nagy Ferenc miniszterelnök Washingtonba repült. Máris kész a tréfa:

- Nagy színész a miniszterelnökünk?
- Miért?
- Moszkva után most Amerikába repült, hogy ott is eljuttassa a parasztbecsületet.

–.

1946. június 23. Vasárnap.

Ma 1 db újság ára 1 billió, 1 db tojás ára 3 billió, 1 kg zöldbab ára 12–15 billió – és a bencés igazgató egy hétre kap 10 (tíz) billiót, de vigasztalódhatom, mert egy napszámos viszont 60–70 billiót kap 4 napi munkájáért. De neki sem elég az élethez, hát akkor hogyan legyen elég nekünk?...

1946. június 29. Szombat

Itt van Pestről Simsayné, és jelenti, hogy Horváth J. Benő mondta neki és Nemere János megerősítette előtte, hogy a rendőrség le akart engem tartóztatni az újságcikkek következtében. (Hogy miért nem tartóztattak le, azt nem mondta el a Horváth S. Benő a Simsaynének.)

Én Simsayné útján izentem a Horváth S. Benőnek, adja írásban, lemondjak-e a cserkésztsztségeimről. Én szívesen lemondok, mert már hónapok óta nem veszek részt a dolgok intézésében, de nem akarom, hogy lemondásomat reakciós cselekedetnek minősítsék Jánosiék és Fálberék. –

Bencés Rend házai 1948-ban

A Pannonhalmi Szent Benedek-rend (Magyar Bencés Kongregáció) intézményei 1948-ban

A naplóban említett bencések keresztnév szerint

1. **Alajos** – Kövér Alajos
2. **Albin** – Balogh Albin
3. **Alfréd** – Szepes Alfréd
4. **Anasztáz** – Deák Anasztáz
5. **Árkád** – Simon Árkád
6. **Artúr** – Magasi Artúr
7. **Aurél** – Pálffy Aurél
8. **Balduin** – Pénzes Balduin
9. **Bánk** – Tihanyi (Tilesch) Bánk
10. **Bertold** – Kolos (Kogler) Bertold
11. **Brunó** – Tarnay Brunó
12. **Celesztin** – Gonda Celesztin
13. **Detre** – Horváth Detre
14. **Dezső** – Orbán Dezső
15. **Endre** – Kolos (Kokas) Endre
16. **Farkas** – Szabó Farkas
17. **Frigyes** – Herczegh Frigyes
18. **Gaszton** – Becse Gaszton
19. **Gellért** – Békés Gellért
20. **Godofréd** – Háy (Pálmai) Godofréd
21. **György** – Serédi György
22. **Győző** – Kádi Győző
23. **Hubert** – Pállya Hubert
23. **Jób** – Bánhegyi Jób
24. **Kasszián** – Mattyasovszky Kasszián
25. **Kandid** – Horváth Kandid
26. **Krizosztom** – Kelemen Krizosztom főapát
27. **Lajos** – Csóka J. Lajos
28. **Leó** – Grassanovics Leó
29. **Lénárd** – Kocsis Lénárd
30. **Lóránt** – Dezsényi Lóránt
31. **Lothár** – Sümegh Lothár
32. **Luciusz** – Havasi Luciusz
33. **Máté** – Püvár Máté
34. **Medárd** – Sághegyi Medárd
35. **Mike** – Jámbor Mike
36. **Placid** – Olofsson Placid (Blaskovits Placid)
37. **Semjén** – Szalay Semjén

38. **Szabolcs** – Vida Szabolcs
39. **Szixtus** – Mayer Szixtus
40. **Teofil** – Virágh Teofil
41. **Ulrik** – Monsberger Ulrik
42. **Venánt** – Scheidl Venánt
43. **Vencel** – Nagy Vencel
44. **Vítál** – Kapuy Vítál
45. **Zoárd** – Vértes Zoárd
46. **Zoltán** – Besenyői Zoltán

Életrajzok

Irodalom az életrajzokhoz

Az életrajzi jegyzetek összeállításánál főleg a következő irodalomra támaszkodtunk:

A Pannonhalmi Szent Benedek-rend Névtára 1802–1986 (1987), szerk. BERKÓ Pál – LEGÁNYI Norbert OSB, Győr. Interneten: https://mandadb.hu/te-tel/9241/A_Pannonhalmi_Szent_BenedekRend_nevtara

SÓLYMOS László Szilveszter OSB: *Pannonhalma élete a XIX. században. Összegyűjtött rendtörténeti tanulmányok. Pannonhalma 1999.* (Rendtörténeti Füzetek 3.) 306sk. oldalakon táblázat a Magyar Bencés Kongregáció tagjairól a római Szent Anzelm kollégiumban 1888–1998.

BEKE Margit: *Az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papsága 1892–2006*, Szent István Társulat, Budapest 2008.

Magyar Katolikus Lexikon I–XVII. 1993–2014.

Magyar Ferences Könyvtár és Levéltár: Gyászejelentések: <http://archivum ferencesek.hu/index.php?modul=dokumentumok&ut=02%20K%F6nyvtar%20E1r/10%20Kisnyomtatv%20E1nyok>

DUDÁS Róbert Gyula, *Magyar katolikus papok Észak-Amerikában*, METEM, Budapest 2020.

Magyar Életrajzi Lexikon internetes kiadása: <https://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html>

Esztergom és vidéke c. lap: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/helyi_lapok_esztergom_esztergom_es_videke/

Bencés életrajzok

A bencés életrajzoknál ismertetjük a beöltözés dátumát, a pappászentelését, jelezzük, ha doktori végzettséget szerzett, egyébként nem tüntettük fel, hogy mind okleveles tanárok, majd feltüntetjük fontosabb lelkészi (plébánosi), segédlelkészi (kápláni) beosztásait, illetve az egyes bencés gimnáziumokban töltött szolgálati idejük éveit. Ha főiskolai tanárok voltak, az Pannonhalmira értendő. A budapesti vagy külföldi egyetemi tanulmányok a pannonhalmi főiskolai tanulmányokat egészítették ki. A római tanulmányok a Pápai Szent Anzelm Bencés Egyetemen való végzettséget jelentik. Róluk lásd Sólmos L. Szilveszter kimutatását. Fő forrásunk Berkó Pál és Legányi Norbert névtára, amelyet kiegészítettünk a Magyar Katolikus Lexikon, ill. A bencés nekrológium adataival és a főapáti hivatal törzslapjain feltüntetett adatokkal (milyen szakos tanár). Nem ismertetjük itt a Napló által nem említett esztergomi bencések életrajzeit, így: Rozmán Erikét, Sarlós Engelbertét, Bognár Edéét és Marházi Bennóét. Az egyes bencések áthelyezésének okai között a legfontosabb a bencés rend által vezetett hét (1945-től Csepellel együtt nyolc) gimnázium szaktanárokkal való ellátása volt, ezen túl pedig egyéb okok. A Pannonhalmi Bencés-rend, más néven a Magyar Bencés Kongregáció 1948. évi állomáshelyeire. Megtartottuk a korabeli kifejezéseket: „mennysiségtan” alatt matematikát, „természettan” alatt fizikát kell érteni.

Balogh Albin (1887–1958), bencés 1903, rkat. pap 1910, latin-történelem szakos gimnáziumi tanár Győrött, majd főiskolai tanár Pannonhalmán 1911–1915-től, Gimnáziumi tanár Esztergomban 1915–1930, közben tanulmányút Rómában 1928/1929-ben. Házfőnök is igazgató Pápán 1930–1933, majd Esztergomban 1933–1942. 1942-től a Katolikus Tanügyi Főhatóság központi igazgatója, 1943-tól főigazgatója. 1948-tól nyugalomban a rómaifürdői plébánián.

Bánhegyi Jób (1897–1979), bencés 1914, rkat. pap 1921, bölcsészdoktor. Magyar-német szakos gimnáziumi tanár Pápán 1921–1922, főiskolai tanár Pannonhalmán 1922–1938, házfőnök Győrött 1938–1950, főiskolai tanár Pannonhalmán 1938–1951, gimnáziumi tanár Győrött 1952–1966.

Becse Gaszton (1913–1970), bencés 1934, teológiai tanulmányait Rómában végezte 1935–1942, rkat. pap 1940, teológiai doktor, lelkész Bakonybélben 1942–1946, segédlelkész Celldömölkön 1946–1949, lelkész Pápán 1949–1958, Lepsényben 1958–1967, Enyingen 1967–1970.

- Besenyői Zoltán** (1918–1990), bencés 1937, rkat. pap 1943, 1945–1948 között esztergomi földrajz-természettan szakos gimnáziumi tanár, 1948–1949 belvárosi káplán, 1948–1965 Esztergomban karkáplán, 1950-től esztergomi egyházmegyésként tartják számon. 1965–1971 között Esztergomban sekrestye igazgató és főegyházmegyei tanácsos, 1971-től dömösi plébános, 1976-tól érseki tanácsos, 1983-tól esperes helyettes, 1984-től esperes, 1988-ban nyugállományban.
- Békés (Bruzer) Gellért** (1915–1999), bencés 1921, rkat. pap 1938, teológiai doktor. A teológiát a római Szent Anzelm egyetemen végezte. 1940–1945 Pannonthalmán gimnáziumi és teológiai tanár, 1945–1946-ban főapáti titkár. 1946–1966 ismét Rómában, prokurátor, 1957-től 1992-ig a főapát külföldi helyettese, 1979–1983 a Szent Anzelm Apátság perjele. 1992-től a pannonthalmi területi apátság általános helynöke. 1951-ben Dalos Patrikkal együtt elkészítette az Újszövetségi Szentírás új, modern fordítását, amely 1990-ig tíz kiadásban és ötszázezer példányban jelent meg Nyugaton, itthon további nyolc kiadást ért meg. A római Katolikus Szemle főszerkesztője. Irodalom: Somorjai Ádám OSB: Békés Gellért OSB, a nyugati magyar bencések előjárója, in: *Litterarum radices amarae, fructus dulces sunt. Tanulmányok Adriányi Gábor 80. születésnapjára*, Szerk. Klestenitz Tibor–Zombori István, Budapest 2015. 373–386.
- Csóka J. Lajos** (1904–1980) bencés 1922, rkat. pap 1930, tanulmányút Bécsben 1932–1934, latin-történelem szakos főiskolai tanár Pannonthalmán 1934–1943, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban központi szolgálatként 1943–1948. Főiskolai tanár Pannonthalmán 1948-tól, egy évig gimnáziumi tanár Győrött 1950–1951, ismét főiskolai tanár Pannonthalmán 1951-től, gimnáziumi tanár is 1953–1963. A pannonthalmi levéltár őre. 1970-től a Bajor Bencés Akadémia rendkívüli tagja. Rendtörténész, történelmi, levéltári és rendtörténeti tárgyú tanulmányok szerzője, magyar bencés rendtörténete német nyelven is megjelent.
- Deák Anasztáz** (1912–1945) bencés 1931, rkat. pap 1937, főiskolai tanár Pannonthalmán. Ittas orosz katonák Győrött, Kálmán Odo rendtársával együtt teherautóval halálra gázolták.
- Dezsényi Lóránt** (1909–1978) bencés 1926, rkat. pap 1934, filozófiát Salzburgban hallgatta 1928–1931, teológiát Rómában 1931–1937, főapáti titkár 1948–1943, főiskolai tanár 1938–1945, vikárius 1945–1951,

főapáti irodaigazgató 1945–1947, főiskolai tanár 1947–1963, káptalani helynök 1957–1958, vikárius 1958–1969, káptalani helynök 1969–1973, vikárius és főiskolai tanár 1973–1978.

Gonda Celesztin (1906–1985), bencés 1922-től, rkat. pap 1930. Mennyiség-tan-természet-tan szakos gimnáziumi tanár Kőszegen, majd 1936-tól Győrött, 1940-től Komáromban, 1943–1946 között Esztergomban. Ismét Győrött, 1948-tól segédlelkész Sopronban, 1950–1952 között gimnáziumi tanár az esztergomi Ferences Gimnáziumban, 1952–1956 között a csornai állami gimnáziumban, 1956–1963 között Szilsárkány általános iskolájában 1963–1966 között gimnáziumi tanár Tabon. 1966-tól nyugalomban Pannonhalmán.

Grassanovits Leó (1900–1983), bencés 1920, rkat. pap 1926, latin-görög szakos gimnáziumi tanár Esztergomban 1926–1928, Pápán 1928–1929), Kőszegen (1929–1930), segédkönyvtáros Pannonhalmán (1931–1933), helyettes lelkész Aszófőn (1933–1934), gimnáziumi tanár Esztergomban 1934–1940), Sopronban (1940–1941), Komáromban (1941–1943), Kőszegen (19343–1944), Győrött 1944–1945), Kőszegen (1945–1946), segédlelkész Celldömölkön, majd Zalaapátiban, 1948-ban ismét gimnáziumi tanár Sopronban, 1948-tól 1952-ig számvetőségi jegyző Pannonhalmán, 1952–1960 állami általános iskolai tanító, majd nyugalomban Sokorópátkán, majd Szentendrén, majd Budapesten, 1976-tól Pannonhalmán.

Havasi Luciusz (1901–1966), bencés 1918, rkat. pap 1924, gimnáziumi tanár Sopronban 1924–1931, Budapesten 1941–1946, Pápán 1946–1948, házfőnök Pápán 1946–1950, állami általános iskolai tanár Nagymányokon 1950–1953, 1953-tól Pannonhalmán.

Háy (Pálmai) Godófréd (1925–2013), bencés 1943, rkat. pap 1949, 1950 után előbb öt helyen lelkészként működött, majd koholt vádak alapján 1957-ben börtönbüntetésre ítélték, de bűncselekmény hiányában fölmentették. 1958–1986 között Budapesten segédmunkás és a Császár-fürdőn miséző pap, 1986–1992 között Felső-Krisztinavárosi Plébánián lelkipásztori kisegítő. 1992-től ismét Pannonhalmán, magyar lelkész Mariazellben, 1994–1997 között főmonostori perjel, 1997–2000 alperjel.

Herczegh Frigyes (1903–1987), bencés 1921, rkat. pap 1928, latin-történelem szakos tanár, bölcsészdoktor, deáki plébános 1929–1976.

- Horváth Detre** (1893–1962), bencés 1911, rkat. pap 1918, bölcsészdoktor, 1938–1944 között Esztergomban volt történelem-földrajz szakos gimnáziumi tanár, 1944–1948 között Pápán.
- Horváth Kándid** (1891–1958) bencés 1911, rkat. pap 1916, latin-történelem szakos gimnáziumi tanár Esztergomban 1916–1918, Pápán, majd Sopronban, 1923-tól a budapesti bencés gimnáziumban, ahol 1935–1945 között igazgató, 1943–1950 között házfőnök. Ezt követően lelkész Balatonakarattyán, majd 1956-tól nyugalomban.
- Jámbor Mike** (1909–1992), bencés 1927, rkat. pap 1933, magyar-francia szakos tanár, bölcsészdoktor, gimnáziumi tanár Pápán 1933–1935, Győrött 1935–1936, tanulmányúton Párizsban, ismét Győrött 1937–1942, házfőnök és igazgató Esztergomban 1942–1944, főiskolai tanár Pannonhalmán 1944–1985, alperjel 1944–1946. 1947–1954, főiskolai igazgató 1959–1973, főapáti irodaigazgató 1973–1976.
- Kádi Győző** (1912–1986), bencés 1931, rkat. pap 1937, tanulmányúton Párizsban, majd 1939–1942 magyar-francia szakos gimnáziumi tanár Győrött, 1942–1948 között Esztergomban, 1948–1950 között házgondnok is. 1951–1959 között állami gimnáziumi tanár Győrött, 1960–1975 között könyvtáros Pannonhalmán.
- Kapuy Vítal** (1913–1985), bencés 1931-től, rkat. pap 1937, magyar-német szakos gimnáziumi tanár Pápán, 1945–1948 között Esztergomban, majd lelkész Dorogon, segédlelkész Budapesten, házgondnok Győrött 1951–1957 között, gimnáziumi tanár Győrött 1957–1959, majd házgondnok Pannonhalmán 1961-ig, ezt követően gimnáziumi tanár Pannonhalmán, igazgató 1965–1973 között, főigazgató 1975–1985. Az ötvenes években Rieger József néven, ezt követően Marosi Zoltán néven III/III-as beszervezett ügynök volt, aki rendszeresen jelentett a bencés élet belső dolgairól. Jelentéseit nyolc kötetben, több mint kétezer oldalon őrzi az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára.
- Kelemen Krizosztom** (1884–1950. november 7. Pittsburgh), bencés 1903, rkat. pap 1910, gimnáziumi tanár Pápán 1910–1916, lelkész Nyalkán 1916–1926, gimnáziumi tanár Budapesten 1926–1928, házfőnök és igazgató Győrött 1928–1929, főapáti koadjutor 1929–1933, főapát 1933, 1947 márciusában elhagyta az országot, fölkereste a Sao Paulo-i bencés rendtársakat, résztvett az 1947 szeptemberi római bencés apátkongresszuson, majd az Egyesült Államokba utazott, hogy bencés alapítást hozzon létre.

- Kocsis Lénárd** (1879–1962) bencés 1896, rkat. pap 1901, bölcsészdoktor, gimnáziumi tanár Kőszegen 1901–1905, főiskolai tanár Pannonhalmán 1905–1908, gimnáziumi tanár Sopronban 1908–1917, házfőnök és igazgató Pápán 1917–1921, főiskolai igazgató 1921–1926, főiskolai tanár 1926–1929, házfőnök és igazgató Győrött 1929–1933, rendi gimnáziumi főigazgató 1933–1938, főiskolai igazgató 1939–1946, perjel Zalaapátiban 1946–1950, rokonoknál Egyeden 1950–1958, majd nyugalomban Pannonhalmán.
- Kolos (Kokas) Endre** (1905–1960), bencés 1924, rkat pap 1930, magyar-latin szakos tanár, bölcsészdoktor. Gimnáziumi tanár Pápán 1930–1931, egyetemi hallgató, majd gimnáziumi tanár Budapesten, majd ismét Pápán 1932–1937, Esztergomban 1937–1939, Komáromban 1939–1941, ismét Budapesten 1941–1945, majd ismét Esztergomban 1945–1948. Főiskolai tanár Pannonhalmán 1948–1956, majd főkönyvtáros, ezt követően diáktothoni igazgató Győrött 1958–1960.
- Kolos (Kogler) Bertold** (1902–1979), bencés 1922, rkat pap 1928. Teológiai tanulmányait Rómában végezte, bölcelet és a teológia doktora. 1930-tól főapáti titkár, 1935–1950 között főiskolai tanár, majd internálva Kistarcsán, 1951-től újra főiskolai tanár.
- Kövér Alajos** (1913–1986), bencés 1932, rkat. pap 1938, teológiai doktor. Gimnáziumi tanár Pannonhalmán 1939–1940, hitoktató Celldömölkön 1940–1941, gimnáziumi tanár Esztergomban 1941–1945, Pannonhalmán 1945–1949, főiskolai tanár 1949–1980.
- Magasi Artúr** (1903–1959) bencés 1919, rkat. pap 1927, bölcsészdoktor, gimnáziumi tanár Győrött (1927–1930), Pápán (1930–1931), Esztergomban (1931–1934), Sopronban (1934–1939) Pápán (1940–1946), Győrött (1946–1948), könyvtáros Pannonhalmán 1948–1950. 1950-ben laicizált. Költő, irodalomtörténész
- Mattyasovszky Kasszián** (1879–1935) bencés 1897, rkat. pap 1902, gimnáziumi tanár Kőszegen 1902–1904, bölcsészdoktor 1905, főiskolai tanár Pannonhalmán 1905–1907, gimnáziumi tanár Győrött 1907–1910, Esztergomban 1910–24, ahol házfőnök és igazgató is (1924–1931), ezt követően Budapesten igazgató (1931–1935) és házfőnök is (1933–1935), neves cserkészvezető. Számos fizika- és matematika-tankönyvet írt. Inasa gyilkolta meg, akit erre a szovjetek béreltek fel. A család lévén esztergomi, sírja is Esztergomban van, ahol 1944-től utcanév őrzi emlékét.

- Mayer Szixtus** (1899–1985), bencés 1916, rkat. pap 1923, földrajz-természettan szakos gimnáziumi tanár Kőszegen 1924–1934, főiskolai tanár Pannonhalmán 1934–1950, majd gimnáziumi tanár Győrött 1950–1960, amikor nyugalomba helyezték.
- Monsberger Ulrik** (1905–1974), bencés 1923-tól, 1931-től Esztergomban működött, 1945–1946-ban házgondnok és latin-német szakos gimnáziumi tanár. 1952-től Pannonhalmán működött, 1956-tól perjel, két alkalommal, főapát üresedésakor (1957–1958, majd 1969–1973) kormányzóperjel is volt.
- Nagy Vencel** (1897–1995), bencés 1916, rkat. pap 1921, történelem-földrajz szakos gimnáziumi tanár Pápán 1921–1923, Kőszegen 1923–1927, gazdasági akadémiai hallgató Magyaróváron 1927–1930, jószágkormányzó, majd főszámvevő 1931–1938, jószágkormányzó Komáromban 1938–1945, lelkész Ölbőpusztán 1945–1949, gazdasági ügyintéző 1949–1957, kertgondnok, majd gazdaságvezető 1958–1971.
- Oloffson Placid** (1916–2017), bencés 1933, teológiát Pannonhalmán, német nyelvet Münchenben tanult, bölcsészdoktor, rkat. pap 1939. 1941–1942-ben tábori lelkész a komáromi hadikórházban, 1942-ben leszerelt, gimnáziumi tanár Sopronban, majd Pápán, 1945-től Budapesten, 1946-ban letartóztatták, tíz évig tartó szabadságvesztésre ítélték és a Szovjetunióba internálták. A brjanszki erdőben fekvő lágerbe vitték, öt évig fakitermelésen, majd különböző gyárakban dolgozott. 1955 novemberében jöhetett vissza Magyarországon. Fizikai munkás, majd az Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézetben betegszállító, majd mosodai munkás, végül mosodavezető. 1969-től a Korányi-szeminárium mosodáját vezette, 1977-ben nyugdíjba ment. Papi hivatását előbb titokban gyakorolhatta, a hetvenes évek közepétől kiegészítő lelkész volt a Budai Ciszterci Szent Imre plébánián. 2003-ban elnyerte a Hit Pajzsa-díjat, országosan elismert lett a túlélés négy szabályával.
- Orbán Dezső** (1905–1979), bencés 1922, rkat. pap 1930, 1943–1946 között történelem-latin szakos gimnáziumi tanár Esztergomban, majd Győrött, 1948–1950 lelkész Kismegyerén, 1950–1955 gimnáziumi tanár Pannonhalmán, majd könyvtáros, 1959–1965 között gimnáziumi tanár Győrött, majd gyóntató a ferenciek templomában, Pesten.
- Pálffy Aurél** (1920–1995), bencés 1938, rkat. pap 1944, mennyiségtan-természettan szakos gimnáziumi tanár Budapesten, lelkész 1948–1950, gim-

- náziumi tanár Győrött 1950–1953, börtönbüntetésre ítélték, gimnáziumi tanár Pannonhalmán 1969-től, főapáti irodaigazgató 1982-től.
- Pállya Hubert** (1907–1983), bencés 1923, rkat. pap 1931, mennyiségtan-termesztan szakos gimnáziumi tanár Esztergomban 1931–1933, Pápán 1933–1948, lelkész Dákán 1948–1967, főapáti irodaigazgató 1967–1976, konventjegyző.
- Pénzes Balduin** (1910–1980), bencés 1930, rkat. pap 1936, bölcsészdoktor, magyar-latin szakos gimnáziumi tanár Pápán 1937–1938, főiskolai tanár Pannonhalmán 1938–1939, gimnáziumi tanár Budapesten 1939–1948, az Új Ember szerkesztője, ill. főszerkesztője 1948–1980.
- Püvár Máté** (1893–1956), bencés 1910, rkat. pap 1917, latin-német szakos gimnáziumi tanár Esztergomban 1917–1921, Győrött 1927–1928, Kőszegen 1929–1939, ismét Esztergomban 1939–1945, Sopronban 1945–1948, ezt követően nyugalomban Pannonhalmán.
- Sághegyi Medárd** (1909–1973) bencés 1928-tól, rkat. pap 1934. Mennyiségtan-termesztan szakos gimnáziumi tanár Győrött, majd hitoktató Celldömölkön 1935-től, gimnáziumi tanár Komáromban 1938–1942, Esztergomban 1942–1947, ezt követően Kőszegen, ahol 1948-tól lelkész, 1951–1971 között pedig sekrestyés. 1971-től nyugalomban Pannonhalmán.
- Scheidl Venánt** (1900–1973), bencés 1916-tól, rkat. pap 1923, bölcsészdoktor. Gimnáziumi tanár Pápán, majd Sopronban, 1933–1948 között Esztergomban, 1948–1951 között kissemináriumi tanár Esztergomban, 1951–1960 között állami gimnáziumban Székesfehérváron, ezt követően rokonoknál élt Budapesten.
- Serédi György** (1911–1983), Serédi Jusztinián unokaöccse. Bencés 1930, rkat. pap 1935, földrajz-termesztetrajz szakos tanár, egyetemi tanulmányokat folytatott Prágában, majd 1941/1942-ben Budapesten, 1945–1949 között Komáromban működött, ezt követően 1960-ig Észak-Szlovákiában lelkész, 1960-tól a Nagyszombati Apostoli Kormányzóságban 1980-ban nyugállományba vonult.
- Simon Árkád** (1910–1976), bencés 1928-tól, rkat. pap 1934. Magyar-latin szakos tanár. 1934–1946 között gimnáziumi tanár Esztergomban, ezt követően Budapesten, 1951–1961 között Győrött, 1961–1964 között Pannonhalmán, majd 1963-tól ismét Győrött. Columba Marmion bencés apát műveit fordította (megjelenés: 1939–1941). Hagyatékában találtuk meg Johannes Cassianusnak általa fordított, legépel és bekö-

tött műveit kéziratban, amelyet később nyomtatásban megjelentettünk (megjelenés: 1980. 1998-1999).

Sümegh Lothár (1907–1984) bencés 1925, rkat. pap 1931, magyar-latin szakos tanár és karnagy Pannonhalmán 1931–1932, gimnáziumi tanár Kőszegen 1932–1934, 1934–1941 Pápán, közben (1939-ig) házgondnok is, tábori lelkész 1941–1942, gimnáziumi tanár Sopronban 1945–1948, segédlelkész is 1948–1950, kántor Celldömölkön 1950–1953, Győrött 1953–1956, igazgató Kammer am Attersee magyar gimnáziumában 1956–1958, gimnáziumi tanár Burg Kastlban 1958–1961, ezt követően magyar lelkész Mariazellben.

Szabó Farkas (1906–1948) bencés 1922, teológiai tanulmányait Rómában végezte, rkat. pap 1930, teológiai doktor, hitoktató Celldömölkön 1932–1933, lelkész Aszófőn 1933–1939, ismét hitoktató Celldömölkön 1939–1940, gimnáziumi tanár Komáromban 1940–1943, Pápán 1943–1944, Kőszegen 1944–1945, Esztergomban 1945–1948.

Szalay Semjén (1898–1971), bencés 1914, rkat. pap 1921, bölcsészdoktor, 1944–1948 között esztergomi történelem-földrajz szakos gimnáziumi tanár, 1948–1950 Esztergomban küsszemináriumi tanár, 1950–1953 között gimnáziumi tanár Magyaróváron, 1953–62 között általános iskolai tanár Máriakálnokon, 1961–1971 között nyugdíjban rokonoknál Győrszentmártonban (1964 óta Győrszentmárton neve Pannonhalmá).

Szepes Alfréd (1919–1992), bencés 1937, rkat. pap 1943, teológiai hallgató Budapesten 1938–1944, gimnáziumi hittanár Esztergomban 1944–1945, segédlelkész Győrszentivánban 1945–1950, lelkész Véneken 1950–1952, ismét Ménfőcsanakon 1952–1957, Tényőn 1957–1959, Veszprémvársányban 1959–1961, Ravazdon 1963–1968, majd plébános Veszprémvársányban 1968–1990.

Tarnay Brunó (1924–2007) bencés 1943, rkat. pap 1947, segédlelkész Esztergomban 1950–1951, Ravazdon 1951–1953, kántor Ménfőcsanakon 1953–1954, Hittudományi Akadémia hallgatója Budapesten 1954–1956, kántor Budapest Szabadság-hegy 1956–1957, Budapest Vörösvári út 1957–1962, gimnáziumi tanár Pannonhalmán 1962–1970, diákkotthoni nevelő 1962–1966 főiskolai tanár 1962–1969, spirituális és prefektus 1967–1969. Lelkipásztori kisegítő Münchenben 1970–1972, egyetemi előadó Salzburgban és egyetemi lelkész Münchenben 1973–1976, területi magyar lelkész Dél-Württembergben 1976–1981, főisko-

- lai tanár Pannonhalmán 1981–1992, fundamentális teológia professzora a Hittudományi Akadémián 1988–1995, kisegítő lelkész 1995–1997.
- Tihanyi (Tilesch) Bánk** (1918–1979), bencés 1936, rkat. pap 1942, latin–görög szakos tanár, bölcsészdoktor, 1943–1946 között főiskolai tanár Pannonhalmán, majd 1964-ig lelkész Tarjánpusztán, 1967-ig Tényőn, ezt követően ismét Pannonhalmán működött, nyakáptalani promotor 1969–1971, gazdaságvezető, majd 1973–1978 között főmonostori perjel.
- Vértes Zoárd** (1896–1976), Nyitrán született, 1914-től bencés 1932-től, latin–görög szakos gimnáziumi tanárként működött Esztergomban, 1948–1950 között kisszemináriumi tanár ugyanott, 1950–1966 között lelkész Sopronban, ezt követően nyugalomban Pannonhalmán.
- Vida Szabolcs** (1913–1981), bencés 1931, rkat. pap 1937, mennyiségtan-termesztan szakos tanár, főiskolai tanár és növendékelöljáró Pannonhalmán 1938–1946, gimnáziumi tanár is 1948–1950, főiskolai tanár 1950–1959, gimnáziumi tanár 1953–1959, diákokthoni igazgató is 1973-ig, könyvtáros 1973–1975, ismét gimnáziumi tanár és diákokthoni igazgató 1975–1981.
- Virágh Teofil** (1892–1987) bencés 1911, rkat. pap 1916, történelem-latin szakos tanár, 1938–1940 között a Katolikus Tanügyi Főhatóság központi igazgatója, 1940–1948 között a Budapest-vidéki katolikus főigazgató. Egy évig Bodrogolasziban, majd 1949–1959 között tíz évig Pannonhalmán főkönyvtáros, azt követően nyugalomban.

A naplóban említett további egyházi és világi személyek életrajzai

Ács Kajetán (1919–2001), ciszterci szerzetes, a székesfehérvári Nagyboldogasszony – Nepomuki Szent János (ciszterci) plébánia plébánosa 1948–1958, 1954-ben az ifjúságpasztoráció miatt meghurcolták, de bizonyíték hiányában fölmentették, ezt követően Kislángon volt plébános, a Rend Székesfehérvárra visszatérésében nagy szerepe volt, a székesfehérvári Szent István Gimnázium spirituálisja 1992–2000.

Antóny Béla dr, polgármester: 1916. január 1.–1931. december 1.

Apor Vilmos, báró altorjai (1892–1945) boldoggá avatott magyar vértanú püspök, Győr megyéspüspöke (1941–1945).

Bády István: *A Bazilika árnyékában. Egy polgármester visszaéz.* Gran Tours Esztergom, 1989.

Balassa Brunó (1896–1979), ciszterci szerzetes, rkat. pap, tanár az egri gimnáziumban, majd a rendi tanárképző intézet tanára, 1933-tól igazgatója, a székesfehérvári tankerület főigazgatója 1935-, minisztériumi osztályfőnök a VKM-ben 1939–1946. 1947-től lelkész, 1951-től civil munkakörben.

Baranyai (Schiebl) Lipót (1894–1970), 1936-tól a Magyar Nemzeti Bank vezérigazgatója, 1938–1943 között elnöke. 1943-ban Kállay Miklós miniszterelnök megbízásából Svájcban tárgyalt a szövetségesek képviselőivel. A Gestapo letartóztatta és koncentrációs táborba hurcolta. 1944. október 15-án szabadult. Ezt követően a Takarékpénztársak és Bankok Egyesületének és a Magyar–Amerikai Társaságának elnöke. 1948-ban Angliába távozott. 1959-től a Deutsche Bank tanácsadója volt, Frankfurtban élt.

Bartl Lőrinc (1909–1983), teológiai tanulmányait Bécsben végezte, rkat. pap 1934, Rómában tanult tovább a Biblikus Intézetben, teológiai doktor. 1941-től az esztergomi papi szemináriumban működött gondnokként és a Hittudományi Főiskolán a szentírástudomány tanára 1980-ig, 1969–1975 között a szeminárium rektora. Kanonok 1964.

Belouszov alezredes 1945. – 1946 – a megye és a város katonai parancsnoka.

Béres István (1897–1954) rkat. pap 1922, egyházzenész. 1923-tól élete végéig Esztergomban tartózkodott, belvárosi káplán, majd 1926-tól a bazilikában karkáplán. 1929-től a Hittudományi Főiskola ének- zene- és szertartástanára. 1945-ben a káptalan succentora és sekrestyeigazgatója. 1951-től mesterkanonok.

Blaskovics Károly Placid (1891–1967), bencés 1909, rkat. pap 1914, gimnáziumi tanár Pápán 1916–1932, majd Esztergomban 1918–1930. Esztergomi egyházmegyei pap, gimnáziumi tanár, az 1930-ban megnyitott, a Szatmári Irgalmas Nővérek által fenntartott Érseki Boldog Margit Leánygimnázium és a rend nyugdíjasházának, a Szent József Otthonnak igazgatója, Komáromi Tankerületfőigazgatója, német nyelv és irodalomtanítás tanulmányi felügyelője. 1945-től a V.K.M. szolgálatában miniszteri tanácsos, 1946-tól pápai kamarás, 1949-ben nyugdíjazták.

Boér [1941-ig Bittenbinder] **Miklós** (Szeged 1886–Sao Paulo, Brazília 1987), rkat. pap 1938, teológiai doktor és magyar-német szakos tanár. 1939/1940-ben Rómában tanult. 1940-től az esztergomi Hittudományi Főiskola tanára, 1941-től tanulmányi felügyelője is (prefektus). 1945–1947: a V.K.M. tanácsosa, 1947-ben a Központi Papi Intézet gondnoka, 1948-ban a Római Katolikus Egyházi Ügyosztály vezetője. 1948-ban Olaszországba távozott, Rómában a Vatikáni Rádió magyar adásának vezetője. 1950-től Brazíliában élt, Sao Paulóban a katolikus egyetem szociológia és politológia tanára, 1972-ben laicizált. Halála után Sao Paulóban sugárutat neveztek el róla.

Borz Lajos Komárom és Esztergom vármegyei királyi tanfelügyelő.

Bubnics Mihály (1877–1945) rozsnói püspök (1925-től). 1945. január 9-én a püspöki palotát megszálló partizánok megkínózták, a kórházban belehalt sérüléseibe.

Burka Kelemen (1895–1968), ferences 1910, rkat. pap 1918, magyar-történelem szakos tanár, 1922–1925: a ferences rend budapesti főiskolájának tanára, 1925–1926-ban veszprémi házfőnök, 1926–1928 Nagykanizsán helyettes házfőnök, 1928–1931 között Kanadában és népmissziókat tartva az Egyesült Államokban működött. 1931-ben Szombathelyen hitszónok, 1931-től 1948-ig az esztergomi Pádai Szent Antal Gimnázium első tanárai közé tartozott. 1945–1948 között tartományfőnök, 1950-től fizikai munkás, 1962-ben bölcsődei fűtőként ment nyugdíjba.

Csárszky István (1870–1953), rkat. pap 1893, tanulmányait Bécsben végezte, doktor 1899, 1895-től a jeruzsálemi osztrák–magyar zárandokház vicerektora, 1897–1902 között rektora. 1904-től pápai kamarás, 1911-től esztergomi érseki irodaigazgató 1915-től kanonok, 1915–1928 között a bécsi Pázmáneum rektora, 1919-től pápai prelátus, 1943-ban nagyprépost. Számos tanulmány szerzője.

Csefán Béla műszaki tiszt a város mérnöki hivatalánál.

- Csonkás Mihály** dr, az Esztergomi Községi Polgári Fiúiskola igazgatója.
- Csontos Tivadar** OFM (1910–1985). A ferences kollégium rektora 1942–1948.
- Divéky Adorján** (1880–1965) történész, polonista, egyetemi tanár, 1934–1939 között a Varsói Magyar Intézet igazgatója. Felesége esztergomi, gróf Sternberg Róza, esküvőjük 1932-ben volt. Három gyermekük született: Adorján (1933–1960, budai ciszterci öregdiák, geofizikus, a magyarországi kőolaj- és földgáz-előfordulások kutatója), László és Menyhért.
- Drahos János** (1884–1950) rkat. pap 1909, teológiai doktor. 1912-től központi szolgálatban, Esztergomban 1937-től általános helynök. Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás, esztergomi érsek halála után 1945. október 15-i káptalani helynök, Mindszenty kinevezése után általános helynök, Mindszenty bebörtönzését követően sede impedita általános helynök. 1950. június 21-én c. püspöki kinevezést kapott, az értesítés azonban csak hat nappal halála után érkezett meg.
- Éry Emil** (1893–1976), Budapesten, a Regnumban, majd Szekszárdon és Pécsen volt cserkész, 1924-től országos vezetőiszthelyettes, táborparancsnok. A gödöllői jamboree kisfiútáborának vezetője. 1942. március 28-án a Magyar Cserkészszövetség nevet változtatott: a Magyar Cserkészmozgalom megbízott elnöke lett, augusztus 1-től 1945. januárig országos parancsnoka. 1956 október végén Kölley Györggyel együtt már későn próbálkoztak újjáalakulni, a Szabad Európa Rádióknak adott nyilatkozatuk elhangzott, november 3-án bejelentkeztek Mindszenty bíborshoz az egyház támogatás elnyeréséhez, de nem jutottak be hozzá. A november 5-ére tervezett parlamenti stúdióban tervezett rádióbeszéd a november 4-i szovjet támadás miatt meghiúsult.
- Farkas Ferenc** Vitéz kisbarnaki (1892–1980), katonatiszt, cserkészvezető, a Ludovika Akadémia parancsnoka.
- Farkas László** (1910–1967), ferences esztergomi gimnáziumi igazgató, panonhalmi tanár, Bágyogszováton, falujában a család temette el.
- Fery Antal** (1917–1958), rkat. pap 1940, 1944-től plébánoshelyettes Leányváron, 1944. októberétől december végéig tábori lelkész, 1945-ben plébános Leányváron, 1946-ban Csolnokon, 1950-ben Dorog Újtelepen, 1957-től Esztergomban, a Szent Anna templomban.
- Gianits József** (1914–1994), teológiai tanulmányait Bécsben végezte, ahol doktori fokozatot nyert, rkat. pap 1939, káplán a Szent Anna-templomban és a Vízivárosban, 1940: érseki szertartó, 1941: hittanár és pre-

fektus az Esztergomi Érseki Tanítóképző Intézetben. 1946: plébános Tokodon, a Hittudományi Főiskolán teológiai tanár 1948–1949-ben és 1963–1969 között, amikor Visegrádra helyezték plébánosként, kanonok 1979, 1977 c. telki apát.

Gigler Károly (1897–1965), rkat. pap 1920, teológiai doktor, a „Katholikus Nevelés” főszerkesztője 1932–1939, pápai kamarás 1937, irodaigazgató Esztergomban 1940–1944 között, 1944-től kanonok, 1950 júniusában érseki helynök, 1950. július 6-án letartóztatták, 1953–1956 Kistarcsán tartották fogva (ahol a rabok paptestvéreknek erkölcsoteológiát tanított). 1958-tól plébánoshelyettes Dunaszentpálon. 1963-tól ismét Esztergomban.

Gregorovits Lipót (1883–1957), rkat. pap 1907, 1938-ig a csehszlovák területeken működött, 1939-től esztergomi kanonok.

Gróh József (Esztergom 1883 – Esztergom 1969) 1908-tól volt ügyvédi irodája Esztergomban. 1945 után is aktív politikus, országgyűlési képviselő. 1949 áprilisában a Matheovits-percben koncepció vádak alapján két év börtönre és teljes vagyonek kobzásra ítélték, két és három hónapot internálótáborban töltött, 1953-tól Dömöst jelölték ki kényszerlakhelyül. 1965-ben költözhett vissza Esztergomba.

Hamvas Endre (1890–1970), rkat. pap 1913, teológiai tanár és spirituális, majd 1930-tól primási titkár, 1940-től érseki helynök, 1944-től csanádi püspök – Mindszenty Józseffel együtt szentelték –, 1950–1956 között az esztergomi főegyházmegye apostoli kormányzója is, 1964-től kalocsai érsek.

Horváth Győző (1867–1944. december 19.), kalocsai segédpüspök (1912-től).

Jánoskúti (Ónody-Jánoskúti) **József**, vitéz, 1936-ban főispáni titkár, 1937-ben vármegyei aljegyző, 1940-ben tb. főszolgabíró, majd másodfőjegyző, 1942-től vármegyei főjegyző.

Jócsik Lajos (1910–1980) közgazdász, szociológus, író és politikus. Érsekújváron született, Párizsban, majd Prágában jogi tanulmányokat végzett, doktori címet szerzett. A Sarló egyik alapítója, 1938 után áttelepült Piliscsabára, majd Budapestre, élete alkonyát Esztergomban töltötte. A Nemzeti Parasztpártban politizált, az 1943-as szárszói konferencia egyik előadója, 1945–1948 között az NPP budapesti titkára, kormánybiztos 1946-ban, egyben minisztériumi államtitkár. A környezetvédelem előfutára, 1971-ben megjelent műve (Az öngyilkos civilizáció. A levegő és a víz szennyeződése, a talajerő pusztulása) az első a ma-

gyar szakirodalomban és ha nem húzták-halasztották volna a kiadását, akkor megelőzhette Fritz Bade könyvének (Versenyfutás a 2000. évért) magyar fordítását. Mintegy húsz más önálló munkája van. 2007 óta Esztergomban utca viseli a nevét.

K. Kamenszky Gyula az Országos Szent Gellért Egyesület örökös elnöke, virilis városi képviselő póttag.

Kerkai (Czinder) Jenő (Kerkaújfalu, 1904 – Pannonhalma 1970) jezsuita, a KALOT megalapítója (1935) és fő szervezője. Az ő nevéhez fűződik a Szegedi Munkásság Hivatásszervezetének a megalakítása is, amelyből később kifejlődött az országos szinten működő Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete. 1944 őszén részt vett a Keresztény Demokrata Néppárt (1945 áprilisától Demokrata Néppárt) megalakításában. A párt szervezője és egyik, háttérben munkálkodó szellemi vezetője maradt annak megszűnéséig. 1949 februárjában letartóztatták, 1949. augusztus 18-án zárt tárgyaláson hat év fegyházbüntetésre ítélték. 1951-ben antiszemitizmus koholt vádjával további négy évet kapott. 1959-ben betegen szabadult. 1962-ig Dunaharaszti-ban segéd munkásként dolgozott, majd segédkertész a püspökszentlászlói egyházi szociális otthonban. 1964 őszétől a pannonhalmi szerzetespapi szociális otthonban lakott, hamvai Pannonhalma városi temetőjének szerzetesi részében nyugszanak.

Klinda Károly (1861–1951), az érseki tanítóképző intézet igazgatója (1914–1915, ill. 1917–1926).

Klinda Pál (1903–1945. június 6.), államtudományok doktora, teológiai tanulmányait Budapesten és Bécsben végezte, rkat. pap 1929, a Regnum Marianum közösség tagja, a budapesti Szent Imre Kollégium prefektusa 1930, Ranolder Intézet hittanára 1933, a Ranolder Intézet Ipari Leányközepiskolájának alapító igazgatója 1937–1945. A magyar nyelvű szentmise szövegének (egyik) szerkesztője és kiadója.

Kodály Zoltán (1882–1967) világhírű magyar zeneszerző.

Kosztersitz József (1898–1970), teológiai tanulmányait a bécsi egyetemen végezte, kalocsai főegyházmegye rkat. pap 1920, a Regnum Marianum közösség tagja, 1936–1946 a budapesti Szent Imre Kollégium igazgatója, kalocsai kanonok 1946-tól, cserkészvezető, népszerű ifjúsági író.

Kürti (1884-ig Jelenszky) **Menyhért** (1875–1949), ciszterci rendi szerzetes 1893, rkat. pap 1899. Magyar–latin szakos tanár, bölcsészdoktor. Gim-

náziumi tanár Egerben, majd Baján, majd ismét Egerben, 1938-tól katolikus tanügyi elnök-főigazgató, a Katolikus Tanügyi tanács elnöke.

Lehmann (Lehotai, Lehotay) Imre (1913–1980), rkat. pap 1936, 1941: az Országos Központi Katolikus Legényegylet (Kolping) prefektusa, 1947-től az Esztergomi Érseki Tanítóképző gondnoka és hittanára.

Lepold Antal (1880–Bécs 1971), dr. teol., kalocsai főegyházmegyei pap 1904, Csernoch János 1913-ban esztergomi érsekké való kinevezésekor inkardinálta az Esztergomi Főegyházmegyébe. Prímási titkára, irodaigazgató, főszékesegyházi plébános, 1917-től kanonok, 1929-től a Bibliothéka, a Főkáptalani Levéltár és a Keresztény Múzeum prefektusa. A Szent István Emlékév helyi eseményeit szervezte. Kezdeményezte az esztergomi vár ásatásait. Az MTA levelező, majd tanácskozó tagja, stb. 1946-tól Bécsben a Pázmáneum rektora.

Lutter János (1884–1944 után), 1909-től az egri érseki jogakadémia rendkívüli tanára, 1914-től a nagyváradi királyi jogakadémia magyar alkotmánytörténet és egyházjog nyilvános rendkívüli tanára, 1917-től az egri érseki jogakadémia nyilvános rendes tanára, 1917-től a budapesti tudományegyetem jogi kara az egyházjog magántanárává képesítette, 1921–1936(?) között a Magyar Külügyi Társaság igazgatója, 1938(?)–1944 között egyik alelnöke és végrehajtó bizottsági tagja.

Major Ödön ny. árvaszéki elnök

Martsa Lajos (1910–1979) 1920-tól élt Esztergomban, 1935–1937 között az észak-afrikai Sousse-ben (Tunisz) Michael Maurer magyar fényképész segédje volt, 1937-ben Esztergomban modern fényképésszműtermet nyitott, amely művészeti, szellemi műhelyé vált. A háború alatt egy bombatámadás miatt csaknem minden addigi képe megsemmisült. 1945-ben az MKP tagjaként vármegyei alispán, az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd városi párttitkár Esztergomban. 1947. márciusában etikai fenntartásai miatt lemondott. 1950-ig miniszteri biztosként a KIOSZ (Kisiparosok Országos Szövetsége) helyi szervezetét hozta létre és vezette. Rövid időre a kultúrház vezetője, majd 1951–1973 között a városi könyvtár vezetője. <https://www.martsamuterem.hu/martsa-alajos/>

Mertán János (1884–1973), rkat. pap 1906, teológiai doktor. 1938: Esztergom város kerületi esperese, főtanfelügyelő, mesterkanonok, esztergomi provikárius 1951-ig.

- Mészáros János** (1873–1947), rkat. pap 1895, a bécsi egyetemen doktori fokozatot szerzett 1901-ben, pápai prelátus 1917, Budapesti Érseki Helynökség helynöke 1919–1940, kanonok 1920.
- Meszlényi Zoltán** (1892–1951) rkat. pap 1915, komáromi káplán, 1916-tól központi szolgálatban Esztergomban, 1917: prímási levéltáros és szer tartó, 1920: érseki titkár és érseki főszentszéki jegyző, 1922: pápai kamarás, 1926: prímási titkár, 1930: irodaigazgató 1936-ig. 1931-től kanonok, a Prímási és Káptalani Könyvtár prefektusa, 1937: segédpüspök. 1950. káptalani helynök. Tisztsége miatt június 29-én elhurcolták. Recsken, majd Kistarcsán magánzárkában tartották itt halt meg. 2009-ben boldoggá avatták.
- Mihalovics Zsigmond** (1889–Chicago 1959), rkat. pap 1914, 1919-től a budapest-herminamezői plébánia szervező lelkésze, 1924-től plébános. 1932-től az Actio Catholica igazgatója, 1938-tól pápai prelátus, 1944-től kanonok. 1948-ban Rómába, majd az USA-ba költözött.
- Mikler Ferenc** a város első kommunista polgármestere, 1945. április 8.–április 27. között. (Mikler József néven említette őt Wencz Balázs: *A Magyar Kommunista Párt Komárom-Esztergom vármegyei politikája 1945–1948 között*. Magyar Nemzeti Levéltár Komárom-Esztergom Megyei Levéltára, Budapest-Esztergom 2016. 39sk. Szerző ezt az információt Bády István visszaemlékezéseiből vette: Bády István: *A Bazilika árnyékában. Egy polgármester visszaéz*. Gran Tours Esztergom, 1989.
- Mindszenty (1942-ig Pehm) József** (1892–1975) rkat. pap 1915, zalaegerszegi főgimnázium hittanára 1917, a Tanácsköztársaság idején internáltak, városplebános 1919, negyedszázadon át a város meghatározó személyisége, lapkiadó, egyházszervező. 1944-ben veszprémi püspök, a nyilasok letartóztatták, 26 papjával és kispapjával együtt Sopronkőhidán tartották fogva, majd Sopronban háziőrizetben. Serédi Jusztián utódjaként esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása 1946-tól bíboros. A szovjetek által elkövetett atrocitások ellen ismétetlen felszólalt, mint az ország első közjogi méltósága, küzdött a kommunista hatalomátvétel ellen. 1949 februárjában koncepciós perben életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956. október végén néhány napig szabadlábon, majd november 4-től az amerikai követség vendége. 1971. szeptember végén a Vatikánba távozott, onnan rövid egy hónapi tartózkodás után Bécsbe, a Pázmáneumba, ahol letelepedett és ahonnan látogatta a világ magyar-

ságát. Emlékiratai 1974 októberében jelentek meg. Boldoggáavatási dekrétumát Ferenc pápa 2019-ben írta alá.

Molnár Illés OFM (1883–1962) laikus testvér.

Nagy Töhötöm Sándor, az olasz és spanyol forrásokban Alessandro Nagy (1908–1979), 1926-tól jezsuita, Kerkai Jenő SJ mellett a KALOT második alapítója. 1948-ban kilépett a rendből és megnősült, Argentínában élt, 1952-ben anyai nevén, Varga Sándorként szabadkőműves lett, ahol elérte a mester fokozatot. 1968-ban hazatelepedett családjával, az Akadémiai Kiadó szerkesztőségében dolgozott, és emellett különböző dél-amerikai ország budapesti képviselőténél is vállalt munkát. Ismételtén járt Rómába, ahol fogadták a jezsuita kúrián és a Vatikánban.

Obermüller Ferenc (1885–), újvidéki származású, 1912-től Esztergomban tanár, 1920-tól a Szent Imre főreáliskola igazgatója.

Pantol Márton (1904–1960), rkat pap 1927, egyházzénész, a Regnum Maria-num közösség tagja, a Zászlónk szerkesztője 1943–1946.

Rákosi (1903-ig Rosenfeld) **Mátyás** (1892–1971), 1945 után a Magyar Kommunista Párt, majd a Magyar Dolgozók Pártja fő, majd első titkára, 1952–1953-ban a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke, 1949–1956 között Magyarország diktátora.

Angelo Rotta (Milánó 1872–Venegono 1965), rkat. pap 1895, szentszéki diplomata. Címzetes érsek, apostoli nuncius Közép-Amerikában (1922–1925, 1923-tól Panamában internuncius is, majd törökországi apostoli delegátus 1925–1930, magyarországi nuncius 1930-tól 1945-ig. 1944-ben a vatikáni zsidómentő akciók irányítója Budapesten. A nunciatúra több tízezer vatikáni menlevelet állított ki. 1945 elején az ő vezetése alatt indult meg az éhező Budapestet segítő pápai élelmezési segélyakció. 1945. április 4-én a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet elnöksége kiutasította az országból. Ezt követően, 1957-ig szorosan együttműködött a Vatikáni Államtitkársággal, a Milánói Egyházmegye szemináriumában Venegonóban lakott, ott van eltemetve.

Schalkház (Salkház) Ferenc, aki 1945. április 28. – május 16. között megbízott polgármester volt.

Senye István (1912–2000), piarista 1928, rkat. pap 1937, Franciaországban tanult, 1938–1945 között Budapesten, 1945–1948 között Vácott gimnáziumi tanár. 1949-ben elhagyta az országot, amerikai szolgálati helyei: Buffalo, NY (1951–1952), Lackawanna, PA (1953), Philadelphia, PA

(1955–1956), Devon, PA (1957–1969), Washington DC (1970–1977)
1965-ben egyházmegyei pap lett, majd megnősült.

Serédi Sándor nyugalmazott MÁV állomásfőellenőr, a hercegprímás rokonának a gyászjelentés megfogalmazásánál jelen volt, ebből arra lehet következtetni, hogy a Serédi-rokonság tagja volt. 1943-ban az Esztergomi Katolikus Kör háznagya, pénztáros; 1944-ben az Esztergom-belvárosi római katolikus egyházközség tanácstagja, az esperesi kerületben Actio Catholica tanácsag. Felesége jótékonyági gyűjtéseket szervezett a városban.

Shvoy Lajos (1879–1968), székesfehérvári püspök (1927-től).

Sigmond Lóránt (1911–1964), ciszterci szerzetes 1929, rkat. pap 1935, magyar-francia szakos gimnáziumi tanár 1936-tól a budai ciszterci gimnáziumban, cserkészvezető, 1944-ben tábori lelkész, 1945-től ismét Budapesten, 1946: Zircen újoncmester, 1950-től kormányzó perjel, a ciszterci rend hazai vezetője, orosz tanári oklevelet is szerzett. 1962-ban 10 évre, másodfokon hét évre ítélték, 1963-ban közkegyelemmel szabadult, Pannonhalmán a szociális otthonban élt.

Strecke ('Sigmond) Ernő (1897–1983) rkat. pap 1925, 1943-tól hittanár a Philippineum Leánygimnáziumban Budapesten. 1952-ben a piarista perben elítélik, 1956 októberéig börtönben. Számos egyesület alapítója ill. tagja.

Sudár József, dr. 1944. július 1. – 1945. augusztus 31. között volt polgármester. Ez az időszak nagyon viharos lehetett, hiszen közben három (!) más polgármester is hivatalban volt, ha rövid ideig is. Lásd alább.

Szappanyos Béla (1913–2000), rkat. pap 1938, teológiai doktor, 1940-től az Actio Catholica egyházmegyei titkára, 1944-ben országos titkára, 1950-től érseki tanácsos, hét éven át káplánkodott, 1957-ben letartóztatták, de négy nap után hazaengedték. 1960-tól szentendrei adminisztrátor, majd plébános Nagyörzsönyben, 1974-től Budaörsön. 1981-től a székesfehérvári nyugdíjas papi otthon igazgatója, 1977-ben tb. kanonok, 1984-től főszékesegyházi kanonok.

Szólás Ambrus (1912–1973) ferences 1929, teológiai tanulmányait Bécsben végezte, rkat. pap 1937, szombathelyi ferences főiskola biblikus tanára, 1943–1947 között Esztergomban gimnáziumi tanár. 1946-ban a ferences gimnázium internátusában tartott rendőrségi házkutatáskor osztálya hálótermének szekrényeiben fegyvereket „találtak”, letartóztatták, kéthavi fogság után szabadon engedték. Külföldre távozott. 1957-ben

- megalapította a Szent Lászlóról nevezett magyar egyházközséget Santiago da Chilében. 1966-tól Eisenstadtban (Kismarton, Ausztria), a ferences zárda gvardiánja és hittanár.
- Teleki Géza** Pál Rudolf, gróf (1911–1983), gróf Teleki Pál fia, geológus, egyetemi tanár, olimpikon.
- Tóth Kálmán** (1883–1966), rkat. pap 1906, teológiai doktor, 1930: pápai kamarás, 1934–1941 között az esztergomi szeminárium rektora, kanonok 1936.
- Ugrin József** (1910–1993) a KALOT egyik főszervezője, a Demokrata Néppárt országgyűlési képviselője. 1989. március 17-én meghirdette a párt újjáalakulását, kezdettől tagja lett a párt Intézöbizottságának. A II. Rákóczi Ferenc Katolikus Népföiskolai Szövetség (a KALOT jogutódjának) egyik alapítója.
- Vajda József** (1912–1978), teológiai tanulmányait Rómában végezte, a Collegium Germanicum-Hungaricum szeminaristájaként 1938-ig, ott szentelték 1936-ban, teológiai doktor, 1941-től Esztergomban teológiai tanár, 1955-től plébánoshelyettes Zebegényben, 1966-tól ismét Esztergomban teológiai tanár és a szeminárium rektora, mesterkanonok, 1969-től váci segédpüspök.
- Valentiny Ágoston** (1888–1958), ügyvéd, szociáldemokrata politikus, 1944. október 11. után Szeged városának polgármestere, az Ideiglenes Nemzetgyűlés igazságügy-minisztere. Az 1945-ös választásokat követően lemondásra kényszerült. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták és elítélték 1955-ben kegyelemben részesült. 1962-ben posztumusz rehabilitálták.
- Váradi Árpád** rendörkapitány.
- Vaszary Mihály** (1897–1959) pápai kamarás, a váci Székeskáptalan mesterkanonokja.
- Venczel Antal** (1912–1947), rkat. pap 1938, Nagymaroson 1944-től, Márialhamon előbb plébánoshelyettes, majd plébános.
- Vörös János** (1891–1968), vezérezredes, vezérkari főnök, a debreceni Ideiglenes Kormány honvédelmi minisztere 1944. december 22-től 1945. november 15-ig.
- Weiss Richárd** (1890–1948), ferences 1906, rkat. pap 1913, pápai házfőnök 1924–1930, rendi kormánytanácsos, 1930-tól, majd helyettes tartományfőnök, 1931–1945 között az esztergomi ferences gimnázium igazgatója, 1945-től pápai helyettes házfőnök és nyomdaigazgató.

Witz Béla (1889–1962), a teológia Bécsben végezte, rkat. pap 1912, 1926: pápai kamarás, 1932: egyházmegyei cserkészügyek felügyelője, 1935-től a Szent István-bazilikában Budapesten, 1936: plébánoshelyettes, majd plébános. 1938: dömösi prépost. 1944: Várplébánia plébánosa, a Szent Jobb őre, az Érseki Helynökség helynöke, mesterkanonok. 1950-től Esztergomban, 1951-től provikárius.

Zakar András (1912–1986) rkat. pap 1940, teológiai doktor, 1941-től központi szolgálatban Esztergomban, levéltáros, 1944-től érseki titkár, 1946-tól primási és érseki titkár, 1946-tól pápai kamarás. 1948. november 16-án, Mindszenty titkáráként lefogják, a perben harmadrendű vádlott. 1953-tól kisegítő lelkész, majd káplán, majd ismét lelkész, 1957-től nyugdíjban.

Zimányi Gyula (1879–1953) piarista 1897, rkat. pap 1902. Kecskeméten gimnáziumi tanár, 1905-től a rendi növendékek prefektusa, 1920-ban a Kalazantinum igazgatója. 1940–1946 között tartományfőnök. Azt követően Budapesten gimnáziumi tanár, konviktusi prefektus.

A Bencés Gimnázium épülete a Kossuth Lajos utca felől

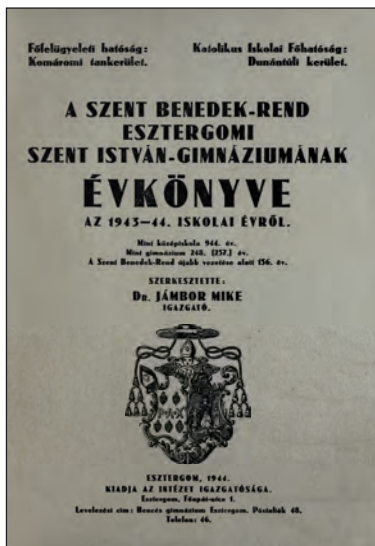
A bencés rendház, amely illeszkedik a Bencés Gimnázium épületéhez

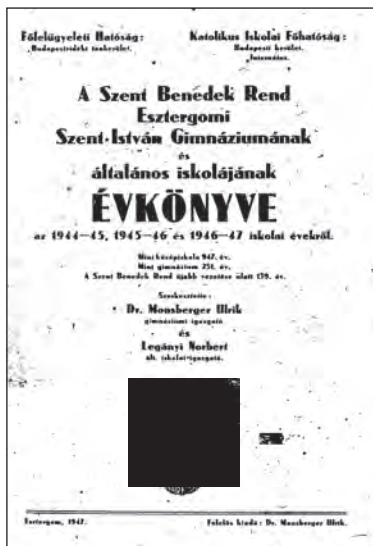
*A Bencés Gimnázium
épületének homlokzata,
részlet.*

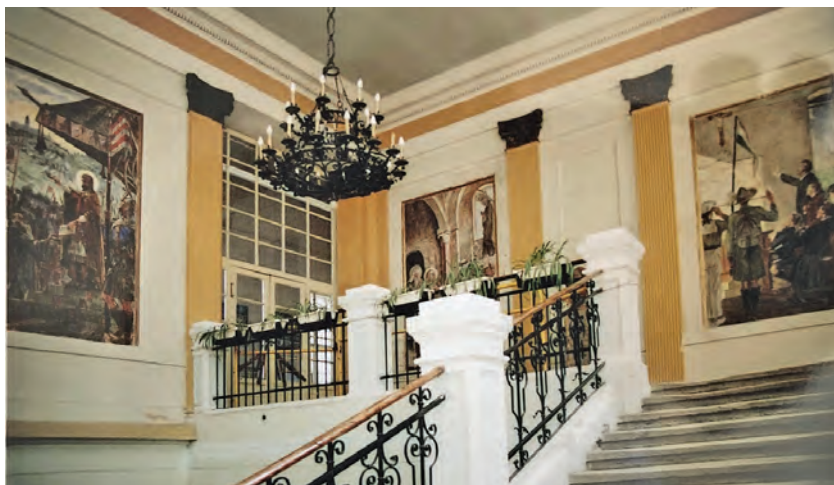
A Bencés Gimnázium kapuja.

*A gimnáziumi évkönyv
1943/44. száma*

*A gimnáziumi évkönyv 1944-45, 45-46
és 46-47. évi összevont száma*

*A gimnázium főlépcsőháza. A legfelső lépcsőfokokon sötét foltok őrzik a világháborús
bombatalálat emlékét. Feltűnnek Királyi-Kraft Károly freskói*

*Szent István megalapítja Pannonhalmán az első bencés monostort
Királyi-Kraft Károly freskója (Szołeczky Ferenc felvétele)*

Szent István koronázása
Királyi-Kraft Károly freskója (Szołeczky Ferenc felvétele)

Bencés tanár előadása. A feszület alatt a szentkorona és Nagymagyarország térképe.

*A hallgatók között két cserkész nemzeti lobogót tart
Királyi-Kraft Károly freskója (Szoletzky Ferenc felvétele)*

Szent Imre látomása
Királyi-Kraft Károly freskója (Szoleczky Ferenc felvétele)

ni.
De gyávák nem leszünk: magyar hi - vő szívünk.

Miénk az é - let, a boldogság, miénk az

élet, a boldogság! Az miénk az é - let, a boldogság!

BENCÉSDIÁK INDULÓ

ZENÉJÉT SZERZETTE:
HAJNALI KÁLMÁN

1939.
LAISZKY JÁNOS KÖNYVYONDA ESZTERGOM

Esztergomi bencés diákinduló Szívós Donát igazgatósága idején

Tempo di Marcia

Bencés diák vagyok, szememben tűz lobog, a tiszta

szív szent tüze, e - lő - re hát! Sapkánkon

a kereszt, Paxban Szt. Benedek, Vezérünk Szt. István az

élet nagy harcán. Az Is-ten is velünk, mi sohse

csüg - ge-dünk. Tudunk mi küzdeni, hazánkert meghal-

Jeles bencés tanáraink sorozat

1. *Jávor Egon emlékezete.* METEM, Budapest 2011. 97 lap.
2. *Szivós Donát esztergomi bencés házfőnök és igazgató naplója. 1945. március 21. – 1946. június 29.* A bevezetőt írta és a szöveget gondozta: SOMORJAI Ádám OSB. METEM, Budapest 2024. 168 lap.

Előkészületben:

3. TÓTH Aldemár OSB: *Ilyeneknek láttam őket. A szlovákiai magyar bencések. Hangfelvétel 1977-ből.* A hangfelvételt Sólymos Szilveszter OSB készítette.